

מבקר המדינה | דוח על הביקורת בשלטון המקומי |
התשפ"ג-2023

תכנון ובנייה ותשתיות

**תחזוקה ובטיחות
של מוסדות חינוך -
בתי ספר
על-יסודיים**

תחזוקה ובטיחות של מוסדות חינוך - בתי ספר על-יסודיים

רקע

לפי חוק לימוד חובה, התש"ט-1949, רשות מקומית היא רשות החינוך המקומית לגבי תחום שיפוט של אותה הרשות, והיא אחראית לקיומם של בתי ספר בתחומה. בתפקידה זה הרשות אחראית לבצע תחזוקה שוטפת של בתי הספר ולקיום תנאי הבטיחות בהם. עבודות התחזוקה במוסדות החינוך נחלקות לשני סוגים עיקריים. הסוג האחד נוגע לתחזוקה השוטפת, המתבצעת במהלך שנת הלימודים, ואילו הסוג השני מתייחס לעבודות תחזוקה או לשיפוצים בהיקפים גדולים, המבוצעים במהלך החופש הגדול במסגרת הכנת מוסדות החינוך לפתיחת שנת הלימודים בספטמבר מדי שנה בשנה (שיפוצי קיץ). משרד החינוך הוציא חוזרים מיוחדים המפרטים נוהלי בטיחות והנחיות בטיחות לבתי הספר, בהם פורטו הצעדים שעל רשות החינוך המקומית לנקוט כדי למנוע מפגעי בטיחות וכדי לשמור על ביטחון הילדים.

נתוני מפתח

<p>כ-3 מיליון ש"ח</p> <p>סך ההוצאה הישירה של שש הרשויות המקומיות שנבדקו בשנת 2022 בגין שיפוצי קיץ ב-20 בתי הספר שנבדקו</p>	<p>כ- 193,000 ש"ח</p> <p>סך הסיוע הכספי שהקצה משרד החינוך לשיפוצי קיץ בשנת 2022 עבור 20 בתי הספר שנבדקו בשש הרשויות המקומיות שנבדקו</p>	<p>כ-2</p> <p>מהרשויות המקומיות שנבדקו (עיריית טמרה והמועצה המקומית מעלה עירון) אין מוקד עירוני לניהול הטיפול בפניות הציבור, ובכלל זה הפניות שמגיעות ממנהלי מוסדות החינוך בנושא התחזוקה והבטיחות בהם</p>	<p>כ- 860,000 ש"ח</p> <p>סך ההקצבות לצורך תחזוקה שלא הועברו לבתי הספר על ידי שלוש מתוך שש הרשויות המקומיות שנבדקו, בשנים 2019 - יוני 2022 (בשיעור שנע בין 12% ל-33%), מתוך הסך הכולל של ההקצבות של שלוש הרשויות שהיה כ-4.4 מיליון ש"ח</p>
<p>7</p> <p>מעבדות בחמישה מתוך 20 בתי הספר שנבדקו, נסגרו עקב ליקויי בטיחות לפרק זמן של שנה עד שנתיים</p>	<p>5</p> <p>מהרשויות המקומיות שנבדקו לא הקלידו את ממצאי מבדקי הבטיחות למערכת ממוחשבת ייעודית לצורך מעקב אחר תיקונם</p>	<p>65% (13 מתוך ה-20)</p> <p>שיעור בתי הספר שנבדקו ונמצאו בהם ליקויי בטיחות חוזרים בדלתות, בארונות או במתקני השתייה, בשנים 2019 - 2022</p>	<p>65% (13 מתוך ה-20)</p> <p>שיעור בתי הספר שנבדקו ונמצאו בהם ליקויי תחזוקה של נזילות מהגגות וסימני רטיבות בקירות</p>

פעולות הביקורת

בחודשים מאי - נובמבר 2022 בדק משרד מבקר המדינה את טיפול הרשויות המקומיות בנושא התחזוקה והבטיחות של בתי ספר על-יסודיים (חטיבות ביניים ותיכונים). הבדיקה נעשתה בשש הרשויות המקומיות **הגלבוט, טמרה, מעלה עירון, נתניה, קריית אתא ושוהם** (הרשויות המקומיות שנבדקו), שנבחרו תוך מתן ביטוי למאפיינים ולנתונים שונים: המחוזות המינהליים של משרד הפנים שבהם שוכנות הרשויות; מעמדן המוניציפלי; המדד החברתי-כלכלי שאליו הן משויכות; המגזר שאליו תושביהן משתייכים; ומספר התושבים שבתחום שיפוטן.

בדיקות השלמה נעשו במשרד החינוך באגף בכיר לביטחון, חירום ובטיחות סביבתית, וכן במחוזות שאליהם משויכות הרשויות שנבדקו - חיפה, צפון, מרכז ותל-אביב.

כמו כן, במסגרת הבדיקה סייר צוות הביקורת ב-20 בתי ספר על-יסודיים ברשויות שנבדקו (בתי הספר שנבדקו). סיורים אלה כללו, בין היתר, פגישות עם המנהלים והתרשמות ויזואלית מרמת התחזוקה ומקיום תנאי הבטיחות בבתי הספר שנבדקו.

תמונת המצב העולה מן הביקורת

בעלי התפקידים המעורבים בתחזוקה ובבטיחות של מוסדות חינוך - באחד משני בתי הספר שנבדקו בתחומה של המועצה המקומית **שוהם**, לא מונתה ועדת בטיחות שנדרש.

הקצבה תקופתית לבתי הספר לצורכי תחזוקה - המועצה האזורית **הגלבוט**, המועצה המקומית **מעלה עירון** ועיריית **טמרה** לא העבירו בשנים 2019 - יוני 2022 את מלוא סכומי ההקצבות שקבעו לבתי הספר שנבדקו: המועצה האזורית **הגלבוט** לא העבירה לבית ספר א' סך של 55,000 ש"ח, שהם כ-12% מסך ההקצבה; המועצה המקומית **מעלה עירון** לא העבירה לחמשת בתי הספר שנבדקו סך של 279,000 ש"ח, שהם כ-33% מסך ההקצבה; ועיריית **טמרה** לא העבירה לארבעת בתי הספר שנבדקו סך של 525,504 ש"ח, שהם כ-17% מסך ההקצבה.

הקצבה תקופתית לבתי הספר לצורכי תחזוקה - הרשויות המקומיות **מעלה עירון** ו**נתניה** הקצו סכום הקצבה אחיד (5,000 ש"ח ו-4,200 ש"ח לחודש, בהתאמה) לכל בתי הספר העל-יסודיים, וזאת בלי להתחשב במצבם הפיזי, בשנת הקמתם ובמספר התלמידים הלומדים בהם או בצרכים בפועל.

השקעה בשיפוץ קיץ - ההעברות של משרד החינוך לשיפוץ קיץ בשנת 2022 ב-20 בתי הספר שנבדקו, שהסתכמו בכ-193,000 ש"ח, היו נמוכות ביחס לצרכים בפועל של אותם המוסדות. ההוצאה הישירה של עיריית **טמרה** והמועצה המקומית **מעלה עירון**, המדורגות באשכול חברתי-כלכלי נמוך (3 ו-2, בהתאמה), עברו שיפוץ הקיץ באותה שנה בבתי הספר שנבדקו, מלבד הסכומים שמשרד החינוך העביר להן, הייתה בסכום נמוך של 4,800 ש"ח

בטמרה ו-20,000 ש"ח במעלה עירון, בהתאמה. לעומת זאת, ההוצאה הישירה עבור שיפוצי הקיץ של עיריות נתניה וקריית אתא ושל המועצה המקומית שוהם, המדורגות באשכול חברתי-כלכלי גבוה (6, 6 ו-9, בהתאמה), ושל המועצה האזורית הגלבוץ, המדורגת באשכול חברתי-כלכלי בינוני (5), היו בסכומים גבוהים, שהסתכמו בכ-1,676,000 ש"ח, כ-370,000 ש"ח, כ-793,000 ש"ח וכ-109,000 ש"ח, בהתאמה.

נוהל בנושא תחזוקת בתי ספר על-יסודיים - במועצה האזורית הגלבוץ, בעיריית טמרה ובמועצה המקומית מעלה עירון לא היו נהלים כתובים בנושא תחזוקת מוסדות חינוך, המגדירים בין היתר את חלוקת האחריות לביצוע עבודות התחזוקה בין הרשות המקומית לבין המוסד החינוכי ואת ממשקי העבודה עם היחידות השונות ברשות המקומית שיש להן נגיעה לנושא.

טיפול המוקד העירוני בפניות מוסדות החינוך - בשתיים מהרשויות המקומיות שנבדקו: טמרה ומעלה עירון אין מוקד עירוני לניהול הטיפול בפניות הציבור, ובכלל זה הפניות שמגיעות ממנהלי מוסדות החינוך בנושא התחזוקה בהם.

תחזוקה שוטפת במוסדות החינוך - הליקויים העיקריים בבתי הספר שנבדקו היו בתחומן של ארבע מהרשויות שנבדקו: טמרה, מעלה עירון, נתניה וקריית אתא. עיקרי הליקויים נגעו לנזילות ורטיבות, שירותים מוזנחים ומזגנים לא-תקינים. עוד הועלו ליקויים פרטניים כמו תקלות חשמל ותאורה, מחסור בשטחי הצללה, שולחנות וכיסאות ישנים ומחסור במרחבי למידה. להלן תמונות להמחשה:

מימין סימני שריפה בכיתה בבית ספר ו' במעלה עירון, ומשמאל ליקויי רטיבות בבית ספר י"ד בנתניה

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-14.6.22 וב-16.8.22.

ניהול הבטיחות בבתי הספר - נמצאו ליקויים חוזרים שהופיעו במבדקי הבטיחות השנתיים ברוב בתי הספר שנבדקו: ב-13 בתי ספר מתוך ה-20 שנבדקו נמצאו דלתות שאינן ממוגנות כנדרש (**טמרה, מעלה עירון, נתניה, קריית אתא, שוהם**) וארונות או מתקני שתייה שאינם מקובעים לקיר (**טמרה, מעלה עירון, נתניה, קריית אתא**). כמו כן, עלו ליקויים חוזרים בשיעור שנע בין 20% ל-30% מבתי הספר, שכללו מפגעים בשקעי חשמל או בארונות חשמל (**טמרה, מעלה עירון**), חלונות נמוכים ללא מגבילי פתיחה (**טמרה, מעלה עירון, נתניה, קריית אתא**) וגופי תאורה ללא כיסוי (**טמרה, מעלה עירון, קריית אתא**), דבר שיש בו כדי להעיד שהרשויות לא עקבו ולא טיפלו בליקויים באופן מייד, כפי שנקבע ברשימת הבקרה.

אישורי בדיקות תקופתיות - שלוש מהרשויות המקומיות - העיריית **טמרה** ו**קריית אתא** והמועצה המקומית **מעלה עירון** - לא הקפידו על עריכת מלוא הבדיקות התקופתיות הנדרשות לקבלת האישורים מגורמי המקצוע, כמו אישור מהנדס או הנדסאי מבנים, חשמלאי ואגרונום, ובתדירות הנדרשת למבנים ולמתקנים במוסדות החינוך שבתחומן.

דרכי גישה לבתי הספר - בשתיים מהרשויות המקומיות שנבדקו, **טמרה** ו**מעלה עירון**, יש בתי ספר שדרכי הגישה אליהם אינן בטוחות, והן צמודות למדרון שעלולות ליפול ממנו אבנים ולסכן את העוברים בהן.

חנייה בחצר בית הספר - הביקורת העלתה כי בבית ספר ח' **במעלה עירון** חלק מחצר בית הספר משמש מגרש חנייה למורים ולמבקרים, וכך נוצר מפגע בטיחותי, הנמשך זה שנים. מדובר בשטח שבין שער הכניסה לבית הספר ובין הכניסה לבניין עצמו, והוא משמש מעבר לתלמידים. להלן תמונה להמחשה:

חנייה בחצר בית ספר ח' במעלה עירון

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-14.6.22.

בטיחות במעבדות - במבדקי הבטיחות שערכו הרשויות המקומיות ויועצי בטיחות מטעם משרד החינוך בשנים 2019 - 2022 בחמש מהרשויות שנבדקו (**טמרה, מעלה עירון, נתניה, קריית אתא ושוהם**) הועלו ליקויי בטיחות במעבדות. בשתיים מהרשויות המקומיות שנבדקו (**טמרה ומעלה עירון**) שבע מהמעבדות בבתי הספר שנבדקו היו סגורות במשך פרק זמן של שנה עד שנתיים עקב ליקויי בטיחות שנמצאו בהן. להלן תמונה להמחשה:

המעבדה בבית ספר י"ב בנתניה - דוד המים בסמוך ללוח השמל

דוד מים

לוח השמל

עמדת מחשב

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-17.8.22.

הקצבה תקופתית לבתי הספר לצורכי תחזוקה - עיריות **נתניה וקריית אתא** והמועצה המקומית **שוהם** מעבירות את סכומי ההקצבות לבתי הספר העל-יסודיים שבתחומן באופן סדיר.

יישומן ייעודי לניהול הבטיחות במוסדות החינוך - למועצה המקומית **שוהם** יש מדצמבר 2020 יישומן ייעודי לניהול הבטיחות במוסדות החינוך, שדרכו היא מנהלת את הטיפול בליקויי הבטיחות ומבצעת פיקוח ובקרה עליהם.

עיקרי המלצות הביקורת

משרד מבקר המדינה ממליץ למועצה האזורית **הגלבוע**, למועצה המקומית **מעלה עירון** ולעיריית **טמרה** להקפיד להעביר באופן סדיר את מלוא סכומי ההקצבות שלהן לבתי הספר שבתחומן. עוד מומלץ כי הרשויות המקומיות **מעלה עירון** ו**נתניה** יבחנו את ההקצבות לבתי הספר אל מול הצרכים שלהם, ויקבעו תבחינים רלוונטיים לתקצובם, המתייחסים בין היתר למצבם הפיזי של בתי הספר, לשנת הקמתם, למספר התלמידים ולצרכים שלהם בפועל.

משרד מבקר המדינה ממליץ למשרד החינוך לבצע עבודת מטה אודות צורכי שיפוצי הקיץ, ולבחון את מתכונת ההקצאה לבתי הספר, תוך מתן תיעודף לרשויות בדירוג חברתי-כלכלי נמוך, בהתחשב בתקציבים המשלימים שרשויות, בפרט בדירוג חברתי-כלכלי גבוה, מקצות ממקורותיהן לצורך כך.

משרד מבקר המדינה ממליץ לרשויות המקומיות **מעלה עירון**, **טמרה**, **קריית אתא** ו**נתניה**, להקפיד על תחזוקה נאותה ושוטפת של כל מוסדות החינוך שבתחומן, ולתקן את ליקויי התחזוקה שנמצאו בהם, תוך מתן עדיפות לליקויים שיש בהם כדי לגרום נזקים למבנה.

על חמש מהרשויות המקומיות שנבדקו - **טמרה**, **מעלה עירון**, **נתניה**, **קריית אתא** ו**שוהם** לפעול לתיקון הליקויים בקדימות 1, המתייחסת למפגע בטיחותי המחייב את הסדרתו באופן מיידי. עוד מומלץ לרשויות אלו לעקוב אחר הטיפול בליקויי הבטיחות כדי למנוע מפגעים בטיחותיים ולשמור על שלום התלמידים והשוהים במוסדות החינוך. מומלץ כי משרד החינוך ינחה את הרשויות המקומיות לבצע בקרה הדוקה יותר על ליקויי בטיחות שכחים כדי שיפעלו ליישם את הנחיותיו בעניין קדימות הטיפול בליקויים השונים.

על עיריית **טמרה** והמועצה המקומית **מעלה עירון** לטפל לאלתר בכל ליקויי הבטיחות במעבדות בתי הספר העל-יסודיים שבתחומן, כדי שניתן יהיה לפתוח אותן לשימוש התלמידים באופן בטוח ובטיחותי. על עיריית **נתניה** ו**קריית אתא** והמועצה המקומית **שוהם** לטפל לאלתר בכל ליקויי הבטיחות שנמצאו במעבדות, כדי להסיר את המפגעים הבטיחותיים העלולים לסכן חיים, ולהכשיר את המעבדות לשימוש בטיחותי.

משרד מבקר המדינה ממליץ למשרד החינוך לחדד את הנחיותיו בנושא השימוש במעבדות לכלל הרשויות המקומיות ומוסדות החינוך בהן, ובנושא הצורך של הרשויות לוודא שכל המעבדות יהיו תקינות בהתאם לכללים.

**ליקויי בטיחות חוזרים שלא תוקנו (קדימות 1) בבתי הספר
שנבדקו, 2019 – 2022**

גופי תאורה	מעקה	שער	חצרות, שבילים ומגרשי ספורט	חלונות	חשמל	ארונות/ מתקני מי שתייה	דלתות	בית הספר	הרשות המקומית
V	V	V	V	V	V	V	V	ב"ס א'	הגלבוץ
V	V	X	V	V	X	X	X	ב"ס ב'	טמרה
V	X	V	V	V	X	X	X	ב"ס ג'	
X	V	V	V	X	X	X	X	ב"ס ד'	
V	X	V	V	X	X	X	X	ב"ס ה'	
V	V	V	X	V	X	X	X	ב"ס ו'	מעלה עירון
X	V	V	V	X	V	V	X	ב"ס ז'	
V	V	V	V	X	V	X	X	ב"ס ח'	
V	V	V	V	V	V	V	V	ב"ס ט'	
V	V	V	X	V	X	X	X	ב"ס י'	
V	X	V	V	X	V	X	X	ב"ס י"א	נתניה
V	V	V	V	V	V	X	V	ב"ס י"ב	
V	V	X	V	V	V	X	X	ב"ס י"ג	
V	V	V	V	V	V	X	V	ב"ס י"ד	
V	V	V	V	V	V	V	V	ב"ס ט"ו	
X	V	V	V	X	V	X	X	ב"ס ט"ז	קריית אתא
X	V	V	V	V	V	X	V	ב"ס י"ז	
V	V	V	V	V	V	V	X	ב"ס י"ח	

הרשות המקומית	בית הספר	דלתות	ארונות/ מתקני מי שתייה	חשמל	חלונות	ספרות, חצרות, שבילים ומגרשי ספורט	שער	מעקה	גופי תאורה
שוהם	בי"ס י"ט	V	V	V	V	V	V	V	V
	בי"ס כ'	X	V	V	V	V	V	V	V
		13	13	6	6	2	2	3	4

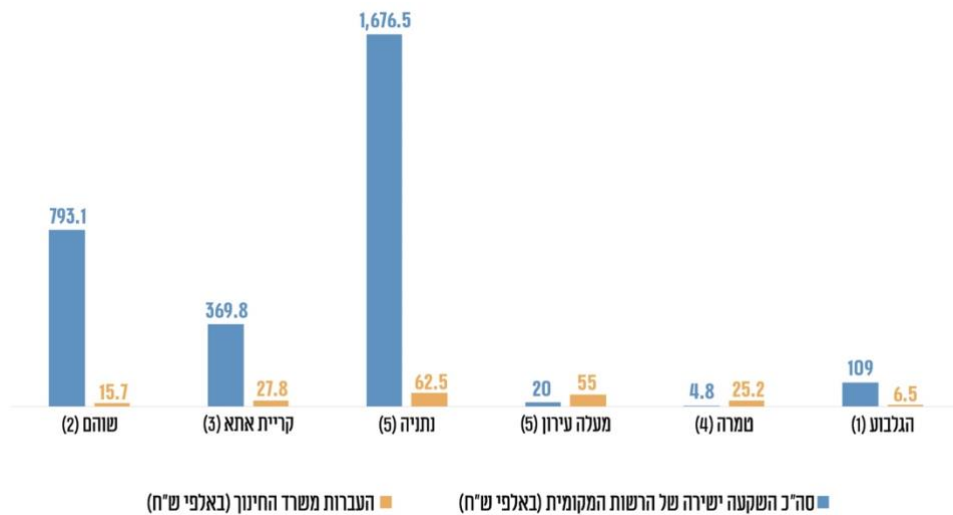
מקרא:

X - הליקוי הועלה בשני מבדקי בטיחות שנתיים עוקבים.

V - אין ליקוי חוזר בשני מבדקי בטיחות שנתיים עוקבים.

על פי נתוני מבדקי הבטיחות השנתיים בין השנים 2019 - 2022 בבתי הספר שנבדקו, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

שיפוצי קיץ - הוצאות ישירות של הרשויות המקומיות שנבדקו* והעברות משרד החינוך, 2022 (באלפי ש"ח)

על פי נתוני הרשויות המקומיות שנבדקו, בעיבוד משרד מבקר המדינה.
* בסוגריים - מספר בתי"ס שנבדקו בכל אחת מהרשויות המקומיות.

סיכום

הזכות לחינוך נחשבת זכות יסוד במדינת ישראל ובעולם. לפיכך יש חשיבות רבה בהקמת מערכת חינוך ובתמיכה בה כחלק מהשירות לאזרחים. במחקרים בין-לאומיים נמצא קשר חיובי בין התחזוקה והטיפול בבתים הספר לבין איכות ההוראה והישגי התלמידים בהם, ועל כן הומלץ להשקיע את הכספים בשיפור מצבם של מבני בתי הספר. לפי ההנחיות שמפרסם משרד החינוך בחוזרי מנכ"ל, על הרשויות המקומיות לדאוג להבטחת תנאים פיזיים נאותים ללימוד ולמשחק במוסדות החינוך שבתחומן. לכן השקעה בתחזוקה מיטבית של מוסדות החינוך, איתור מפגעי בטיחות בתחומם וטיפול בהם, הם תנאי שעל הרשויות המקומיות לקיימו כדי לשמור על שלומם של כל הבאים בשערי המוסדות ולהבטיח סביבה לימודית נאותה, וכך לחתור לשיפור הישגי התלמידים.

ברשויות המקומיות שנבדקו הועלו ליקויים שונים בתחום תחזוקת בתי הספר, ובהם בין היתר נזילות ורטיבות, שירותים מוזנחים ומזגנים לא-תקינים, תקלות בחשמל ובתאורה, מחסור בשטחי הצללה, שולחנות וכיסאות ישנים ומחסור במרחבי למידה. כמו כן נמצאו ליקויי בטיחות בבתי הספר שנבדקו, ובכללם ליקויי בטיחות חוזרים במבדקים השנתיים, אי הקפדה על עריכת מלוא הבדיקות התקופתיות הנדרשות ובתדירות הנדרשת למבנים ולמתקנים, וכן ליקויים ממושכים בחיבור לחשמל, בדרכי הגישה לבתי הספר וליקויי בטיחות במעבדות.

משרד מבקר המדינה ממליץ לרשויות המקומיות שנבדקו לשפר ולהגביר את פעילותן לתחזוקת מוסדות החינוך ואת טיפולן להסדרת מפגעי הבטיחות למען הבטחת סביבה לימודית מיטבית ובטוחה לתלמידיהן. על הרשויות המקומיות לקבוע נוהלי עבודה המגדירים את יחסי הגומלין ואת חלוקת האחריות בין הגורמים המעורבים בנושא; לבצע בקרה ופיקוח על הטיפול בפניות בנושא התחזוקה והבטיחות בבתי הספר; לערוך את כל בדיקות הבטיחות התקופתיות ולדאוג לקבלת כל אישורי הבטיחות המקצועיים בהתאם להנחיות משרד החינוך. על הרשויות המקומיות שנבדקו לפעול לטיפול במפגעים ובליקויי הבטיחות הנמשכים שנמצאו בבתי הספר שבתחומן במערכות החשמל, בדרכי הגישה ובמעבדות ולהסרתם בהקדם.

תחזוקה ובטיחות של מוסדות חינוך - בתי ספר על-יסודיים

מבוא

לפי חוק לימוד חובה, התש"ט-1949 (להלן - חוק לימוד חובה או החוק), כל ילד ונער חייב ללמוד במסגרת חינוכית - גן ילדים או בית ספר (להלן - מוסד חינוך או ב"ס). החוק קובע זכות לימוד חינוך במוסד חינוך רשמי לילדים מגיל שלוש ועד סיום כיתה י"ב. עוד הוא קובע כי רשות מקומית היא רשות החינוך המקומית לגבי תחום שיפוטה של אותה הרשות.

לפי החוק, הקמתם של מוסדות חינוך רשמיים למתן חינוך חובה חייבים מוטלת על המדינה ועל אותה רשות חינוך מקומית במשותף¹. לפי פקודת החינוך [נוסח חדש], התשל"ח-1978², ופקודת העיריות [נוסח חדש]³, רשות חינוך מקומית אחראית לקיומם של בתי ספר (להלן גם - בתי"ס) בתחומה. בתפקידה זה הרשות אחראית גם לבצע תחזוקה שוטפת של בתי"ס ולקיום תנאי הבטיחות בהם. חלק מהרשויות המקומיות מעבירות את ניהול בתי"ס, לרבות תחזוקתם ותקינותם של המבנים, לאחריותן של רשות חינוך פרטיות (להלן גם - בעלויות)⁴ באמצעות הסכמים שהן חותמות עימן.

עבודות התחזוקה במוסדות החינוך נחלקות לשני סוגים עיקריים. האחד נוגע לתחזוקה השוטפת, המתבצעת במהלך שנת הלימודים וכוללת בין היתר תיקוני צנרת, פתיחת סתימות, החלפת ברזים מקולקלים, החלפת מגיני אצבעות של דלתות, החלפת נורות, תיקוני מזגנים והחלפת שקעים; ואילו הסוג השני מתייחס לעבודות תחזוקה או לשיפוצים בהיקפים גדולים, המבוצעים במהלך החופש הגדול במסגרת הכנת מוסדות החינוך לפתיחת שנת הלימודים בספטמבר מדי שנה (להלן - שיפוץ קיץ).

ככלל, בשיפוץ הקיץ מתבצעות עבודות מקיפות הדורשות זמן, כמו שיפוץ חזיתות של המוסד החינוכי לרבות תיקוני טיח וצבע, החלפת צנרת, שיפוץ שירותים, שיפוץ ספריות, התאמת כיתות בהתאם לצורכי התלמידים, שיפוץ חצרות ומגרשי ספורט, תיקוני ריצוף וצבע והחלפת מזגנים ומקרים (קולרים), ולכן הן מבוצעות בתקופת החופש הגדול.

1 סעיף 7(ב).

2 סעיף 14, למעט בתי ספר של עדה ובתי ספר פרטיים.

3 סעיף 249(29). סעיף 34 לפקודת המועצות המקומיות [נוסח חדש] מחיל הוראה זו גם על מועצות מקומיות ומועצות אזוריות.

4 רשתות חינוך פרטיות המפעילות מוסדות חינוכיים ברישיון משרד החינוך, לדוגמה, רשת אורט ישראל, רשת עמל ורשת אמית. האחריות לתחזוקתם ולתקינותם של המבנים היא בהתאם להסכם שנחתם בין הרשות המקומית לבין הרשת.

משרד החינוך הוציא חוזרים מיוחדים המפרטים נוהלי בטיחות והנחיות בטיחות לבתיה"ס (להלן - נהלים או הנחיות). בנהלים פורטו הצעדים שעל רשות החינוך המקומית לנקוט כדי למנוע מפגעי בטיחות וכדי לשמור על ביטחון הילדים.

פעולות הביקורת

בחודשים מאי - נובמבר 2022 בדק משרד מבקר המדינה את טיפול הרשויות המקומיות בנושא התחזוקה והבטיחות של בתי"ס על-יסודיים (חטיבות ביניים [להלן גם - חט"ב] ותיכונים). הבדיקה נעשתה בשש הרשויות המקומיות **הגלבוץ, טמרה, מעלה עירון, נתניה, קריית אתא ושוהם** (להלן - הרשויות המקומיות שנבדקו), שנבחרו תוך מתן ביטוי למאפיינים ולנתונים שונים: המחוזות המינהליים של משרד הפנים שבהם שוכנות הרשויות; מעמדן המוניציפלי; המדד חברתי-כלכלי שאליו הן משויכות; המגזר שאליו תושביהן משתייכים; ומספר התושבים שבתחום שיפוטן.

בדיקות השלמה נעשו במשרד החינוך באגף בכיר לביטחון, חירום ובטיחות סביבתית, וכן במחוזות שאליהם משויכות הרשויות שנבדקו - חיפה, צפון, מרכז ותל-אביב.

כמו כן, במסגרת הבדיקה סייר צוות הביקורת ב-20 בתי"ס על-יסודיים ברשויות שנבדקו (להלן - בתיה"ס שנבדקו). סיורים אלה כללו, בין היתר, פגישות עם המנהלים והתרשמות ויזואלית מרמת התחזוקה ומקיום תנאי הבטיחות בבתיה"ס שנבדקו.

הרשויות המקומיות שנבדקו - סקירה כללית

הביקורת נעשתה בשש רשויות מקומיות אשר להן מאפיינים דומים ומאפיינים ייחודיים. להלן יוצגו נתונים כלליים המעודכנים למועד סיום הביקורת על הרשויות המקומיות שנבדקו:

לוח 1: הרשויות המקומיות שנבדקו - נתונים כלליים לסוף 2020

שם הרשות	מאפיינים	המועצה האזורית הגלבוה	עיריית טמרה	המועצה המקומית מעלה עירון	עיריית נתניה	עיריית אתא קריית	המועצה המקומית שוהם
האוכלוסייה		31,434	34,877	15,380	222,129	59,364	21,014
אשכול חברתי-כלכלי		5	3	2	6	6	9
אשכול פריפריאליות		3	4	5	7	5	7
סיווג הרשות המקומית		בניים	בניים	הבראה	ללא סיווג	יציבה	יציבה
הכנסות (ביצוע) באלפי ש"ח		215,381	249,732	112,179	1,805,589	463,893	165,763
הוצאות (ביצוע) באלפי ש"ח		215,120	251,219	107,116	1,804,801	463,512	164,078
עודף (גירעון) שוטף באלפי ש"ח		261	(1,487)	5,063	788	381	1,685
עודף (גירעון) מצטבר באלפי ש"ח		(27,915)	(16,379)	(11,398)	(55,667)	(8,364)	13,084
שיעור גירעון מצטבר		14.8	7.1	12.3	3.5	2.0	0.0

אוכלוסייה - הנתון לקוח מתוך קובץ הרשויות המקומיות לעיבוד של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן - הלמ"ס) לסוף שנת 2020.

אשכול חברתי-כלכלי - הלמ"ס מדרגת את הרשויות המקומיות בסולם של עשר דרגות (אשכולות), לפי המצב החברתי-כלכלי של האוכלוסייה המתגוררת בתחום שיפוטן. אשכול 10 מעיד על הרמה החברתית-כלכלית הגבוהה ביותר. מוצג הנתון המעודכן למועד סיום הביקורת המתייחס לשנת 2019.

אשכול פריפריאליות - איזור פריפריאלי מוגדר כאיזור מרוחק משווקים, מקומות תעסוקה, מסחר, שירותי בריאות, השכלה, פנאי וכיוצא באלה. דירוג הפריפריאליות של הלמ"ס הוא מדד המאפיין ומדרג את הרשויות המקומיות בישראל לפי מיקומן הגיאוגרפי ביחס לריכוזי האוכלוסייה, על פי שקלול של שני מרכיבים: נגישות פוטנציאלית לכלל היישובים וקרבה לגבול מחוז תל אביב. הערך הנמוך של המדד מציין את היישוב הפריפריאלי ביותר, והערך הגבוה - את היישוב המרכזי ביותר. מוצג הנתון המעודכן למועד סיום הביקורת המתייחס לשנת 2020.

סיווג הרשות המקומית - החל משנת 2015 מסווג משרד הפנים את כלל הרשויות המקומיות על פי קריטריונים המשקפים את מצבן הכספי ופעולותיהן הכלכליות והמשקיות. בהתאם לקריטריונים, כגון שיעור גירעון שוטף או מצטבר, זכאות למענק איזון, מתן הנחות ומחיקת חובות, מסווגות הרשויות לקבוצות האלה - איתנות, יציבות, בהמראה, בתכנית הבראה, בתכנית התייעלות או במצב ביניים. לפירוט לגבי הקריטריונים לסיווג הרשויות, ראו את הפרסומים הבאים: סיון להבי וגל-חגית רומנו, כלכלת השלטון המקומי בישראל - ניתוח הפערים בין רשויות מקומיות בישראל (2016), עמ' 38 - 44; משרד הפנים, "נוהל לסיווג הרשויות המקומיות" (15.7.21). הנתון המוצג מעודכן נכון למועד סיום הביקורת.

הכנסות (ביצוע) - ביצוע הכנסות בתקציב הרגיל באלפי ש"ח. הנתון לקוח מתוך מטריצת הנתונים של משרד הפנים ומתייחס לסוף שנת 2020.

הוצאות (ביצוע) - ביצוע הוצאות בתקציב הרגיל באלפי ש"ח. הנתון לקוח מתוך מטריצת הנתונים של משרד הפנים ומתייחס לסוף שנת 2020.

עודף (גירעון) שוטף - עודף (גירעון) שוטף בתקציב הרגיל באלפי ש"ח. הנתון לקוח מתוך מטריצת הנתונים של משרד הפנים ומתייחס לסוף שנת 2020.

עודף (גירעון) מצטבר - עודף (גירעון) מצטבר בתקציב הרגיל באלפי ש"ח. הנתון לקוח מתוך מטריצת הנתונים של משרד הפנים ומתייחס לסוף שנת 2020.

שיעור גירעון מצטבר - היחס שבין הגירעון המצטבר בתקציב הרגיל לבין הכנסות הרשות המקומית בתקציב הרגיל המפורטות בדוח המבוקר שבו הופיע הגירעון המצטבר, למעט הכנסות כאמור לכיסוי הגירעון המצטבר והכנסות שנרשמו בשל הנחות מארנונה (לפי סעיף 140 לפקודת העיריות [נוסח חדש]) וסעיף 35 לפקודת המועצות המקומיות [נוסח חדש]). הנתונים לצורך החישוב נלקחו מתוך מטריצת הנתונים של משרד הפנים ומתייחסים לסוף שנת 2020.

להלן נתונים על בתי"ס שנבדקו.

לוח 2: נתונים כלליים על בתי הספר העל-יסודיים שנבדקו

מועדי תוספות הבנייה בבית הספר שנבדק	שנת הקמת בניין בית הספר שנבדק	מספר התלמידים בכל בית ספר שנבדק	בתי הספר שנבדקו	סך הכול תלמידי בתי הספר שנבדקו	סך הכול תלמידי על-יסודי ברשות	הבעלות	מספר בתי הספר העל-יסודיים	הרשות המקומית
2000, 2005, 2011, 2012	1988	129	בי"ס א'	129	3,192	1 - מועצה, 4 - רשת חינוך פרטית	5	המועצה האזורית הגלבוע
1998	1993	330	בי"ס ב'	1,648	4,124	עירייה	11	עיריית טמרה
2012	2011	348	בי"ס ג'					
2012	1970	443	בי"ס ד'					
	1985	527	בי"ס ה'					
	1998	305	בי"ס ו'	1,622	1,622	מועצה	5	המועצה המקומית מעלה עירון*
	2018	250	בי"ס ז'					
	2014	434	בי"ס ח'					
	2005	361	בי"ס ט'					
	2005	272	בי"ס י'					

מועד תוספות הבנייה בבית הספר שנבדק	שנת הקמת בית הספר שנבדק	מספר התלמידים בכל בית ספר שנבדק	בתי הספר שנבדקו	סך הכול תלמידים בבתי הספר שנבדקו	סך הכול תלמיד על-יסודי ברשות	הבעלות	מספר בתי הספר העל-יסודיים	הרשות המקומית
	1991	869	בי"ס י"א	4,070	14,372	16 - עירייה, 11 - מוכר שאינו רשמי**, 6 - רשת חינוך פרטית	33	עיריית נתניה
בי"ס צומח***, החטיבה העליונה עדיין בבנייה	2018	1,034	בי"ס י"ב					
	המידע חסר לרשות	103	בי"ס י"ג					
	1995	741	בי"ס י"ד					עיריית קריית אתא
1995	1956	1,323	בי"ס ט"ו					
1967, 1970, 1971, 1980, 1982, 1983 (מקלטים), 1984	1962	257	בי"ס ט"ז	1,858	3,533	עירייה	5	
1957, 1970, 1974, 1993	1946	813	בי"ס י"ז					
1997, 2011 (אולם ספורט)	1990	788	בי"ס י"ח					
אין	2010	900	בי"ס י"ט	1,933	2,183	2 - מועצה, 1 - רשת חינוך פרטית	3	המועצה המקומית שוהם
אין	1997	1,033	בי"ס כ'					

על פי נתוני הרשויות המקומיות, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

* במועצה המקומית מעלה עירון, בתי"ס ז', ח', ט' ו-ו' הוקמו כבתי"ס שש-שנתיים (כיתות ז' עד י"ב) בהתאם לפרוגרמה שאישר משרד החינוך, אך בפועל מבנה כל אחד מהם פוצל בין החט"ב לבין התיכון, ולכן ההתייחסות בדוח היא לכל אחד מהם בנפרד (סה"כ ארבעה בתי"ס). ראו עוד בהמשך בפרק "ליקויים ותקלות במוסדות החינוך ברשויות שנבדקו".

** בחינוך המוכר שאינו רשמי (מוכשר) מוסדות החינוך הם בבעלות גופים ציבוריים או פרטיים, ועובדי ההוראה בהם אינם עובדי מדינה. המוסדות הללו נהנים ממידה כלשהי של אוטונומיה בתוכנית הלימודים, אך משרד החינוך מפקח על פעילותם ומממן אותם באופן חלקי או מלא.

*** בי"ס צומח הוא בי"ס שמתחיל לפעול עם שכבת לימוד אחת, ובמהלך השנים הוא גדל וצומחות בו שכבות לימוד נוספות.

תחזוקת בתי ספר - סקירה בין-לאומית

הזכות לחינוך נחשבת זכות יסוד במדינת ישראל ובעולם⁵. היא הוכרה כזכות בסיסית כבר בראשית ימיה של המדינה ובאה לידי ביטוי בחקיקת חוק לימוד חובה⁶. לפיכך מדינת ישראל, כמו מדינות רבות, ובהן אלו החברות ב-OECD⁷, רואה חשיבות רבה בהקמת מערכת חינוך ובתמיכה בה כחלק מהשירות לאזרחים.

עיקר המימון של בתי"ס במדינות ה-OECD מקורו בשלטון המרכזי, אך בשנים האחרונות הולך וגדל חלקם של גורמים נוספים במימון זה⁸: הרשויות המקומיות לרוב משלימות את המימון הממשלתי מהכנסותיהן, וכן גדל חלקם של גורמים פרטיים. כתוצאה מכך, השונות ביכולת התקצוב בין רשויות מקומיות בעלות הכנסות עצמיות נמוכות לבין רשויות בעלות הכנסות גבוהות עלולה להרחיב את אי-השוויון בין תלמידים ברחבי המדינה.

במדינות ה-OECD השלטון המקומי אחראי לחלוקת התקציב הממשלתי והמקומי בין בתי"ס השונים. ביזור הסמכויות האמור מטיל על השלטון המקומי את האחריות לתכנון ולניהול של התקציב, לרבות קבלת החלטות על השקעה בתשתיות ובתחזוקה של בתי"ס.

הקשר בין תחזוקת מוסדות החינוך לבין איכות ההוראה וההישגים הלימודיים

במחקרים שערכו חוקרים באקדמיה, ארגון החינוך, המדע והתרבות של האומות המאוחדות (UNESCO)⁹ והבנק העולמי, נמצא קשר חיובי בין התחזוקה בבתי"ס לבין איכות ההוראה והישגי התלמידים בהם. כך למשל, במחקר מקיף של הבנק העולמי משנת-2019¹⁰ נמצא קשר ישיר בין יעילות ומועילות ההוראה והתוצאות האקדמיות שמשגיגים הלומדים במערכת החינוך לבין איכות התשתיות ומצבן. המחקר הצביע על כך כי לעיתים קרובות מצב המבנים של בתי"ס לוקה בחסר, והתלמידים הראויים לקידום ביותר הם אלו הלומדים בתנאים הגרועים ביותר.

5 על פי סעיף 13 באמנה הבין-לאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, שנחתמה באומות המאוחדות ב-1966. מדינת ישראל אשררה את האמנה באוקטובר 1991: **רשומות - כתבי אמנה 1037**, כרך 31, "אמנה בינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות" (15.4.93).

6 מבקר המדינה, **דוחות על הביקורת בשלטון המקומי לשנת 2021** (2021), "תקצוב פעילותם של מוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים והפיקוח עליהם על ידי הרשויות המקומיות", עמ' 677 - 679.

7 OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) - ארגון בין-לאומי של המדינות המפותחות שקיבלו עליהן את עקרונות הדמוקרטיה הליברלית והשוק החופשי. הארגון כולל 36 מדינות ומקום מושבו בפריז.

8 להרחבה ראו נתוני ה-OECD מתוך מחקר בנושא:

OECD, **The Funding of School Education: Connecting Resources and Learning**, OECD Publishing, Paris
www.oecd-ilibrary.org/education/the-funding-of-school-education_9789264276147-en (2017).

9 UNESCO Institute for Statistics, **A Place to Learn: Lessons from Research on Learning Environments**, Montreal: UNESCO (2012).

10 Peter Barrett et al., **The Impact of School Infrastructure on Learning - A Synthesis of the Evidence**, International Bank for Reconstruction and Development - The World Bank (2019).

הבנק העולמי ומוסדות פיננסיים בין-לאומיים אחרים משקיעים מיליארדי דולרים בתשתיות בתי"ס בכל רחבי העולם. במחקר האמור שערך הבנק העולמי הוצעו כלים לתכנון, להקמה, לתחזוקה ולטיפול במוסדות חינוך כדי ליצור מערכת חינוך יעילה ומועילה. מן המחקר עולה כי השקעה בתשתיות ובתחזוקת מבנים של מוסדות חינוך משתלמת לחברה מבחינת איכות החיים והבטיחות עבור התלמידים והמורים השוהים בבתי"ס, שיפור ההישגים הלימודיים של התלמידים והיתרונות שהשכלה איכותית מקנה לדורות הבאים.

במחקר אחר משנת 2022¹¹ נסקרו שישה מחקרים קודמים, אשר הצביעו כולם על קשר ישיר בין ביצועי התלמידים, מבחינת ההתנהגות וההישגים שלהם, לבין מצבו הפיזי של ביה"ס. מסקנת המחקר הייתה כי כדי לשפר את ביצועי התלמידים, עדיף להשקיע את הכספים בשיפור מצבם של מבני ביה"ס על פני השקעה בעזרי לימוד, בספרי לימוד ואף במורים. זאת בשם לב לכך ששיפור הישגי התלמידים יתרום בעתיד לכלכלת המדינה, כשהם יהפכו לאזרחים מועילים יותר.

האחריות לתחזוקה ולבטיחות במוסדות החינוך

במדינות רבות, כמו בישראל, מבחינים בין הנושאים שבסמכות השלטון המרכזי לבין אלו שבסמכות השלטון המקומי. רמת הריכוזיות בכל מדינה קובעת את חלוקת האחריות בין רובדי השלטון.

קיימת שונות בין מדינות באופן שבו נחלקת האחריות בין השלטון המרכזי למקומי בכל הקשור לתחזוקת מבני חינוך. להלן בלוח 3 השוואה לחלוקת האחריות בין השלטון המרכזי למקומי בכל הנוגע לניהול מערכת החינוך, לרבות האחריות לתחזוקת בתי"ס שבתחומי הרשויות המקומיות, בשבע ממדינות ה-OECD.

לוח 3: חלוקת האחריות להקמה ולתחזוקה של בתי הספר במדינות שונות

המדינה	אחריות השלטון המרכזי	אחריות השלטון המקומי	אחריות דרג נוסף
בריטניה		אחריות מלאה לקיומם של בתי"ס והציוד בהם	
גרמניה		ניהול בתי"ס יסודיים ועל-יסודיים, כולל המבנים והמתקנים	דרג ביניים (Kreise) - ניהול בתי"ס יסודיים ועל-יסודיים, כולל תחזוקת המבנים והמתקנים
הונגריה	תחזוקה ומימון של מוסדות חינוך ציבוריים		שלטון אזורי (Regional) - תחזוקת בתי"ס על-יסודיים
יוון	הניהול והמימון של בניית מבנים חדשים	בנייה ושיפוצים בבתי"ס יסודיים ועל-יסודיים,	

Glen Earthman, **Research on School Facilities and Student Achievement**, Virginia Tech (August 2022). 11
www.researchgate.net/publication/362420423_RESEARCH_ON_SCHOOL_FACILITIES_AND_STUDENT_ACHIEVEMENT

המדינה	אחריות השלטון המרכזי	אחריות השלטון המקומי	אחריות דרג נוסף
		ובעיקר תחזוקת מבני בתי"ס	
ישראל	בניית מבנים חדשים של בתי"ס	תחזוקה של בתי"ס	
פולין		הקמה של בתי"ס יסודיים	<p>שלטון אזורי (Regional) - שיתוף פעולה עם מפקחים מחוזיים מטעם השלטון המרכזי בנוגע לפיתוח תשתיות בתי"ס;</p> <p>המחוז (County) - הקמה וניהול של בתי"ס תיכוניים</p>
צרפת	הארגון והתפקוד של החינוך הציבורי, בתיאום עם הרשויות המקומיות	<p>1. בנייה, הרחבה, תחזוקה ותפעול של בתי"ס ציבוריים;</p> <p>2. הקמה, בנייה, תחזוקה ותפעול של בתי"ס יסודיים</p>	<p>שלטון אזורי (Regional) - הקמה, בנייה, תחזוקה ותפעול של בתי"ס תיכוניים, ומפעלים לחינוך מיוחד;</p> <p>דרג ביניים (Intermediate level) - בעלות והקמה, בנייה, תחזוקה ותפעול של מכללות</p>

על פי נתוני ועד האזורים האירופי¹², בעיבוד משרד מבקר המדינה.

מהלוח שלעיל ניתן ללמוד כי במדינות שונות, כגון בריטניה, גרמניה, יוון וצרפת - כמו בישראל, האחריות לתחזוקה של בתי"ס מוטלת על השלטון המקומי. יש מדינות, כגון הונגריה, שבהן דרג ביניים - השלטון האזורי או המחוז - אחראי לתחזוקה. לעיתים דרג זה נוסף על השלטון המקומי, כגון בגרמניה ובצרפת. עוד ניתן ללמוד כי ביוון, כמו בישראל, השלטון המרכזי אחראי לבניית מבנים חדשים של בתי"ס, ובהונגריה השלטון המרכזי הוא האחראי לתחזוקת בתי"ס בחינוך הציבורי.

בעלי התפקידים המעורבים בתחזוקה ובבטיחות של מוסדות חינוך

הרשות המקומית אחראית לתקינות מוסדות החינוך, ואחריות זו מקיפה את המבנים, הכיתות, החצרות והמתקנים. במסגרת זו, עליה לדאוג לתחזוקה השוטפת והיום-יומית שלהם וכן לבטיחות

12 ועד האזורים האירופי הוא גוף מייעץ לאיחוד האירופי, שיש בו נציגים של מדינות האיחוד האירופי. <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/Comparer.aspx?pol=Education&c1=France&c2=Israel>

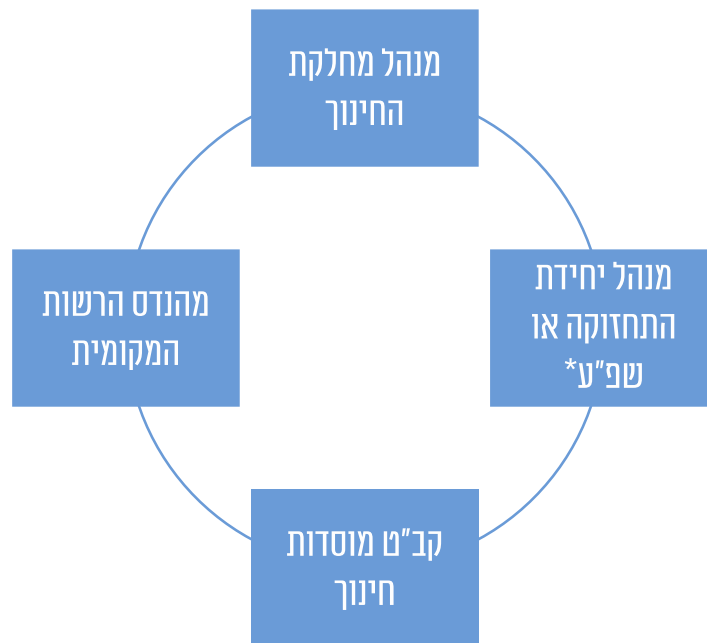

השוהים במוסדות. איתור ליקויים במבנה המוסד החינוכי הוא באחריות הגורמים המקצועיים ברשויות המקומיות. להלן פירוט בעלי תפקידים, הן ברשות המקומית והן במוסדות החינוך, המעורבים בניהול ובשמירה על התחזוקה והבטיחות במוסדות החינוך.

בעלי תפקידים ברשות המקומית

בעלי התפקידים המרכזיים המעורבים בניהול ובביצוע של התחזוקה השוטפת ובהבטחת הבטיחות של מוסדות החינוך שבתחומי הרשות המקומית הם כמפורט בתרשים להלן.

תרשים 1: בעלי התפקידים ברשות המקומית

* שפ"ע - שיפור פני העיר.

מנהל מחלקת החינוך הוא תפקיד חובה סטוטורי ברשות המקומית¹³, ובהתאם לאוגדן תיאורי תפקיד שפרסם משרד הפנים, במסגרת תפקידו הוא אחראי בין היתר לטפל בנושאי הצטיידות, רכש ותחזוקה של מוסדות החינוך ברשות¹⁴. עליו לנהל את הפיקוח על הסביבה הפיזית במוסדות

13 פקודת העיריות [נוסח חדש]; פקודת המועצות המקומיות [נוסח חדש]; חוק הרשויות המקומיות (מנהל מחלקת חינוך), התשס"א-2001. המבנה הארגוני של הרשות המקומית וגודל היחידות שבה - מינהלים, אגפים או מחלקות - תלוי בגודלה של הרשות, בתפיסת השירות ובתפיסה הארגונית שלה, ובהתאם למבנה הארגוני נקבעות דרישות הסף ותנאי העבודה של מנהלי היחידות. ברשות מקומית קטנה נהוג מבנה של מחלקות, וברשויות גדולות - אגפים ומינהלים.

14 אוגדן תיאורי התפקידים של משרד הפנים, אשר פורסם במסגרת חוזר מנכ"ל משרד הפנים 1/2014 (פברואר 2014). האוגדן כולל את ניתוח העיסוקים ותיאורי התפקידים בשלטון המקומי (להלן - אוגדן תיאורי התפקידים). התפקיד של "מנהל יחידת חינוך" מעודכן לספטמבר 2016.

החינוך ורמתה הנאותה: מבנים, מתקני משחקים וספורט, ריהוט, ציוד ותאורה; לרכז בקשות הצטיידות ורכש המגיעות ממוסדות החינוך; לבחון בקשות, קבלת הצעות מחיר והבאתן לועדת רכש, בתיאום עם אגף הכספים, ולהתקשר עם ספקים וקבלנים ולפקח על עבודתם; וכן לתאם עבודות תחזוקה בהיקפים גדולים במוסדות החינוך, ובפרט את שיפוצי הקיץ.

מנהל יחידת התחזוקה ברשות המקומית¹⁵ אחראי בין היתר לתחזוקה השוטפת של מבנים ומוסדות ציבור ברשות, ובכלל זאת מוסדות החינוך. יחידה זו אמורה לתת מענה לליקויים ולתקלות המתרחשים בין היתר במוסדות החינוך. בדרך כלל מועסקים ביחידת התחזוקה עובדים של הרשות המקומית שהוכשרו לתת מענה לסוגי תקלות מסוימים. אם נדרש לתת מענה לסוגים אחרים של תקלות שהתרחשו במבנים, הרשות המקומית מזמינה קבלנים חיצוניים, בהתאם לתחומי התמחותם. כך הדבר ברשויות המקומיות שנבדקו, למעט אגף אחזקות בעיריית **נתניה**, שבו לא מועסקים עובדים, ובתקלות מטפלים קבלנים חיצוניים בלבד.

מהנדס הרשות המקומית¹⁶ אחראי במסגרת תפקידו, בין היתר, לתשתיות הפיזיות, ובכללן הבנייה בתחום הרשות והעבודות הציבוריות המבוצעות על ידה או עבורה.

קצין ביטחון מוסדות החינוך (להלן - קב"ט מוס"ח)¹⁷ אחראי לשמירה על המוכנות הביטחונית ולבטיחות במצבי שגרה וחירום של מוסדות החינוך. באוגדן תיאורי התפקידים¹⁸ נקבע כי קב"ט מוס"ח אחראי לקיום סדרי הביטחון והבטיחות במוסדות החינוך ולהיערכותם למצבי חירום, לרבות הוצאת אישורי בטיחות וקיום השתלמויות וביצוע רענונים בתחום לבעלי התפקידים הרלוונטיים. הבקרה של קב"ט מוס"ח מקיפה קבלת דיווחים ממחלקת החינוך ומיחידת התחזוקה ברשות המקומית על תיקונם של ליקויים במוסדות החינוך, כפי שצוינו במבדקי הבטיחות השנתיים שנערכו בהם, על ידי גורם חיצוני או על ידי הגורם המוסמך לכך ברשות המקומית, וכן ביקורות במוסדות החינוך כדי לוודא שניהול הבטיחות במוסד מתבצע כפי הנדרש. עוד נקבע באוגדן תיאורי התפקידים כי קב"ט מוס"ח כפוף מינהלתית ומקצועית למנהל יחידת החירום והביטחון ברשות, ומונחה מקצועית גם על ידי מנהל תחום הביטחון, הבטיחות והחירום המחוזי במשרד החינוך.

ברשויות המקומיות **הגלבו, טמרה, מעלה עירון, נתניה ושוהם** עובד ייעודי ממלא את תפקיד קב"ט מוס"ח. בעיריית **קריית אתא** תפקיד קב"ט מוס"ח מפוצל בין הקב"ט הרשותי - העוסק בענייני ביטחון ושעת חירום במוסדות החינוך - ובין מנהל אגף האחזקה, המשמש גם מנהל הבטיחות הרשותי במוסדות החינוך.

15 הגדרת התפקיד של "מנהל יחידת שפ"ע ברשות" באוגדן תיאורי התפקידים (מעודכן לפברואר 2021). ברשויות המקומיות **טמרה, נתניה, קריית אתא ושוהם** היחידה המופקדת על התחזוקה מטפלת בתחזוקת מוסדות החינוך, **במעלה עירון** - יחידת שפ"ע ובמועצה האזורית **הגלבו** - אגף שירותים מוניציפליים.

16 תפקיד חובה סטטוטורי בהתאם לחוק הרשויות המקומיות (מהנדס רשות מקומית), התשנ"ב-1991.

17 התפקיד מוגדר בהחלטת הממשלה 912 ממרץ 1974, ותפקידיו פורטו גם בנהלים של משרד החינוך, כגון חוזר מנכ"ל / הוראת קבע משרד החינוך 0143, "ניהול שגרת הבטיחות בבית הספר" (אוגוסט 2018) (להלן - חוזר מנכ"ל לבטיחות); חוזר מנכ"ל משרד החינוך תשע"ג/2(א) (אוקטובר 2012) (להלן - חוזר תשע"ג/2(א)); הוראת קבע 5.3, "בטיחות, ביטחון ושעת חירום" (נובמבר 2005) (להלן - הוראת קבע 5.3).

18 אוגדן תיאורי התפקידים - "קצין ביטחון מוסדות החינוך (קב"ט מוס"ח)", מעודכן ליוני 2022.

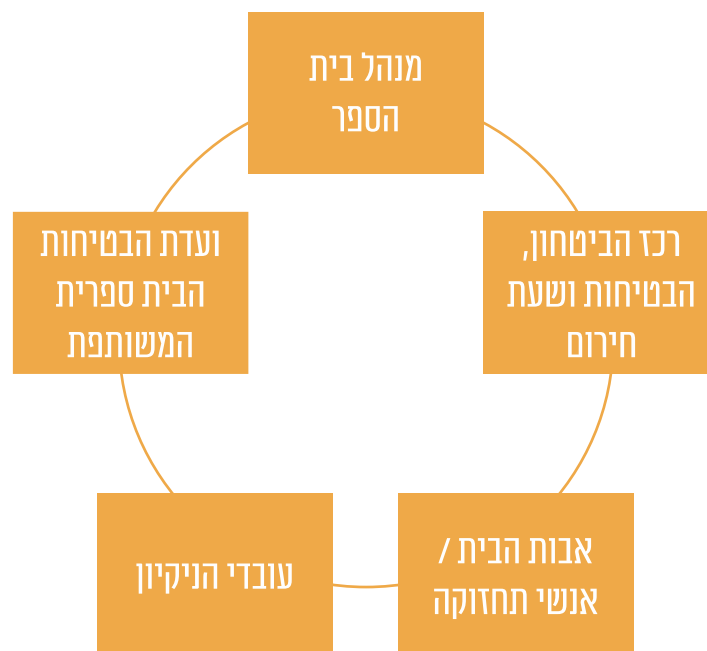

בעלי תפקידים במוסדות החינוך

במוסד החינוכי יש בעלי תפקידים האחראים לתחזוקה ולבטיחות בו. מנהל ביה"ס והמורים במוסד נדרשים¹⁹ להיות ערים לקיומם של מפגעי בטיחות במבנה המוסד ובחצרותיו שהם בבחינת מוקדים גלויים לעין במתחם ביה"ס ובגדר סיכונים ברורים. על המנהל וצוותו להזהיר מפני הסיכונים, לנקוט אמצעים מידיים וסבירים כדי למונעם ולהתריע עליהם לפני הרשות המקומית. המנהל אף רשאי, על פי שיקול דעתו, למנוע את השימוש במתקנים העלולים לסכן באופן מידי את התלמידים. מפגעים המתגלים בשטח המוסד החינוכי שאין ביכולתו של המנהל להסירם, עליו לדווח עליהם לרשות המקומית (או לבעלות, אם יש כזו) ולבקש את טיפולה בהם.

הטיפול בנושא התחזוקה השוטפת והבטחת הבטיחות במוסדות החינוך כולל מארג של חמישה בעלי תפקידים מרכזיים, כמתואר בתרשים להלן.

תרשים 2: בעלי התפקידים במוסדות החינוך

מנהל בית הספר: מנהל ביה"ס אחראי להוציא לפועל את הוראות קב"ט מוס"ח הרשות בתחום הביטחון, הבטיחות ושעת החירום²⁰. במסגרת זו הוא אחראי לכלל הפעילות המתרחשת בביה"ס ומחוצה לו בשגרה ובמצבי חירום, לסדרי התורנות של המורים בנושאים אלה ולמתן הוראות בשעת אירוע בשגרה ובחירום. אם המנהל מחליט לאסור את השימוש בשטח המוסד מסיבה בטיחותית, נוכח מפגעים בולטים שיש בהם סכנה מיידית, עליו להודיע על כך לבעלי התפקידים

19 סעיף 1.3.1 לחוזר מנכ"ל לבטיחות.

20 חוזר תשע"ג/2(א); הוראת קבע 5.3.

הרלוונטיים: למפקח על ביה"ס מטעם משרד החינוך ולבעלות או לרשות המקומית - לקב"ט מוס"ח ולמנהל מחלקת החינוך.

רכז הביטחון: מנהל ביה"ס אחראי למנות מורה לתפקיד של רכו ביטחון, בטיחות ושעת חירום (להלן - רכו הביטחון)²¹, האחראי לסייע לו לממש את אחריותו ואת סמכויותיו ולהוציא לפועל את הנחיות הביטחון, הבטיחות וההיערכות לחירום בין כותלי ביה"ס ובפעילות חוץ-בית ספרית²². על רכו הביטחון לפעול לפי הנחיותיו של קב"ט מוס"ח. בתחום הבטיחות עליו לתדרך את צוות העובדים במוסד החינוכי לדווח על ליקויי בטיחות בולטים לעין, לרכז את הדיווחים ממורים ומתלמידים בעניין ולסייע למנהל בטיפול במפגעים מול אב הבית / איש התחזוקה או מול הרשות המקומית (או הבעלות - אם יש כזו). כמו כן, על רכו הביטחון לסייע למנהל ולעובדים לרכז את כלל הפעולות הנדרשות לשיפור תנאי הבטיחות הפיזית של ביה"ס ולצורך העברה לרשות המקומית (או הבעלות - אם יש כזו) לטיפול. רכו הביטחון עוברים קורס הכשרה בסיסי של 60 שעות על ידי משרד החינוך, וריענון מקצועי פעם בשנתיים.

ועדת בטיחות בית ספרית: מנהל ביה"ס נדרש למנות ועדת בטיחות בית ספרית משותפת (להלן - ועדת הבטיחות)²³, אשר מטרתה לקדם את הבטיחות במוסד החינוכי ולקיים בו שגרת בטיחות. בוועדה חברים מנהל ביה"ס (או מי מטעמו), יועץ ביה"ס או הפסיכולוג, רכו הביטחון, רכו הזהירות בדרכים, הרכז החברתי, רכו הטיולים ומורה לחינוך גופני. מומלץ לצרף לוועדה בעלי תפקידים נוספים, כגון מחנך, נציג ועד ההורים, נציג מועצת התלמידים, נציג הרשות המקומית ואב הבית. תפקיד הוועדה לזהות מפגעים וליקויים בביה"ס ובסביבתו ולפעול לבטיחות הפיזית בכניסה אליו. עליה לרכז את אירועי הבטיחות בביה"ס ולתת המלצות להמשך הטיפול כדי למנוע אירועים דומים בעתיד, וכן לתת המלצות למנהל על פעולות לשיפור שגרת הבטיחות בביה"ס. נוסף על כך, הוועדה אחראית ליזום הסברה והדרכה להתנהגות בטוחה של התלמידים במוסד החינוכי ומחוצה לו.

נמצא כי בבי"ס כ', אחד משני בתיה"ס שנבדקו בתחומה של המועצה המקומית **שוהם**, לא מונתה ועדת בטיחות כנדרש.

בתשובת מנהל אגף בטיחות סביבתית במשרד החינוך למשרד מבקר המדינה ממרץ 2023 (להלן - תשובת משרד החינוך) נמסר כי המשרד יעביר מנשר שידגיש את החשיבות של מינוי רכו ביטחון בביה"ס ושל מינוי והפעלה של ועדת בטיחות בית ספרית.

בתשובת המועצה המקומית **שוהם** למשרד מבקר המדינה מפברואר 2023 (להלן - תשובת המועצה המקומית שוהם) מסרה המועצה כי בבי"ס כ' פועלת ועדת צל"ח (צוות לשעת חירום) המשמשת גם ועדת בטיחות שחברים בה כל בעלי התפקידים הנדרשים, וכי הם יקפידו על הפרדה בין ועדת צל"ח לוועדת הבטיחות.

21 חוזר תשע"ג/ג(א); הוראת קבע 5.3.

22 סעיף 3.3 לחוזר מנכ"ל לבטיחות. במסגרת הדוח נתייחס רק להיבטי הבטיחות במסגרת תפקידו של רכו הביטחון, ולא להיבטים האחרים של הביטחון ושעת החירום.

23 סעיף 4 לחוזר מנכ"ל לבטיחות.

עוד נמצא כי במועצה האזורית **הגלבו**, בעיריית **טמרה**, נתניה וקריית אתא ובמועצה המקומית **מעלה עירון** מונו כל בעלי התפקידים.

על המועצה המקומית **שוהם** לדאוג לכך שכל מנהלי בתי"ס שבתחומה ימנו את כל בעלי התפקידים בתחום הבטיחות לרבות ועדת בטיחות כנדרש לצורך ניהול מיטבי של הבטיחות בבתי"ס ושמירה עליה.

אב הבית: אב הבית או איש תחזוקה בבית הספר (להלן - אב הבית) מופקד על התחזוקה הנאותה של מרחב ביה"ס, ועליו לסייע בשמירה על בטיחות התלמידים²⁴. במסגרת תפקידו, עליו לדאוג לתחזוקת תשתיות ביה"ס; לתת מענה לפניות בנושאי ציוד, ניקיון, תחזוקה, תשתיות, ליקויים ותקלות בבטיחות; לתת הנחיות ולבצע מעקב אחר טיפול של הגורמים המקצועיים בתקלות; לבצע בקרה על ניקיון ביה"ס בידי עובדי הניקיון. נוסף על כך, אב הבית נדרש להשתתף בהכנת ביה"ס לקראת פתיחת שנת הלימודים ולדאוג לאספקה של ציוד, מתכלה ובלתי מתכלה, ולהתקנה של ציוד או לפנות לגורמי מקצוע לצורך זה.

במסגרת מילוי תפקידו, אב הבית עשוי להידרש לעבודה בגובה. תקנות הבטיחות בעבודה (עבודה בגובה), התשס"ז-2007 מגדירות עבודה בגובה ככוללת כל עבודה שבשלה עלול עובד ליפול לעומק העולה על שני מטרים, לרבות עבודה על סולמות. התקנות מחייבות הדרכה של עובד לביצוע עבודה בגובה על ידי מדריך עבודה בגובה ואישור תקף המעיד על ההדרכה²⁵. האישור ניתן לתחום ההדרכה שהוכשר לו העובד ולתקופה שאינה עולה על שנתיים.

בביקורת נמצא כי הרשויות המקומיות **הגלבו**, **טמרה ומעלה עירון** לא דאגו לביצוע הכשרות לאבות הבית שלהן, בדגש על הכשרות לעבודה בגובה, וכך צמצמו את יכולתם למלא את תפקידם, בהיעדר הרשאה לביצוע עבודות תיקונים ותחזוקה בגובה. בעיריית **נתניה וקריית אתא** עברו אבות הבית הכשרות באמצעות העירייה, ובכלל זאת הכשרה בנושא בטיחות במקום העבודה והסמכה לעבודה בגובה. במועצה המקומית **שוהם** עברו אבות הבית הכשרות, שכללו הדרכה בעבודה בגובה.

משרד מבקר המדינה ממליץ למועצה האזורית **הגלבו**, לעיריית **טמרה** ולמועצה המקומית **מעלה עירון** לבחון להכשיר את אבות הבית שלהן לעבודה בגובה, כדי שיוכלו לעשות עבודות נוספות ולטייב בכך את ביצוע תפקידם.

בתשובת המועצה האזורית **הגלבו** למשרד מבקר המדינה מפברואר 2023 (להלן - תשובת המועצה האזורית הגלבו) מסרה המועצה כי במרץ 2023 תתקיים הדרכה בנוגע לעבודה בגובה לכלל אבות הבית במוסדות החינוך ולבעלי מקצוע נוספים ברשות ובגופי הסמך. כמו כן הרשות תדאג לעריכת הדרכה שנתית חוזרת לכלל בעלי התפקידים הרלוונטיים עד 1 במרץ בכל שנה.

24 אוגדן תיאורי התפקידים - "אב בית / איש תחזוקה בבית הספר", מעודכן לפברואר 2014.

25 תקנות אלו חלות גם על חצרים השייכים לרשות מקומית או תפוסים על ידיה - סעיף 9 לפקודת הבטיחות בעבודה [נוסח חדש], התשל"ל-1970.

באוגדן תיאורי התפקידים נקבע כי לתפקיד אב הבית נדרש אישור משטרתי על היעדר הרשעה בעבירת מין²⁶.

נמצא כי לרשויות המקומיות **טמרה ומעלה עירון** אין אישורי משטרה על היעדר הרשעה בעבירות מין של אבות הבית בארבעת ובחמשת בתיה"ס העל-יסודיים שנבדקו בתחומן (בהתאמה). לרשויות המקומיות **הגלבוץ, נתניה, קריית אתא ושוהם** יש אישורי משטרה להעסקת אבות הבית בבתיה"ס העל-יסודיים שבתחומן.

על עיריית **טמרה** והמועצה המקומית **מעלה עירון** להמציא אישורים ממשטרת ישראל על היעדר הרשעה בעבירות מין של כל אבות הבית המועסקים בבתיה"ס העל-יסודיים שבתחומן.

בתשובת משרד החינוך נמסר כי אף שהמינוי וההכשרה של אבות הבית הם באחריות הרשות המקומית, המשרד יפנה למרכז השלטון המקומי כדי שהאחרון ידגיש וירענן את חשיבותם של תפקיד אבות הבית וההכשרה שלהם למשימותיהם בתחזוקה ובבטיחות. המשרד גם ידגיש את החובה להמציא אישור משטרה על היעדר עבירות מין קודם מינוי אבות הבית.

ביצוע תפקידים נוספים ע"י קב"ט מוס"ח במעלה עירון

בביקורת נמצא כי קב"ט מוס"ח במועצה המקומית **מעלה עירון**, המכהן בתפקיד מנובמבר 2019 בהיקף של 50% משרה, ממלא גם את תפקיד מנהל יחידת ההון האנושי ברשות החל באוגוסט 2021 בהיקף של 100% משרה, כך שבפועל ההיקף הכולל שממלא העובד בשני התפקידים הוא 150% משרה. כמו כן, מאפריל 2022 ולמשך כארבעה חודשים הוא מילא גם את תפקיד מנהל הרכש הרשותי. במועד סיום הביקורת בנובמבר 2022 התפקיד של מנהל הרכש הוטל על עובד אחר במועצה. יצוין כי העובד מסר לצוות הביקורת שריבוי התפקידים גורם לו לעומס בעבודה.

נמצא כי המועצה המקומית **מעלה עירון** לא ביצעה בשנים 2020 - 2022 את הבדיקות התקופתיות הנדרשות בבתיה"ס שבתחומה לצורך קבלת אישורי הבטיחות המקצועיים כמו אישור מהנדס / הנדסאי מבנים, חשמלאי, אגרונום, וכי בשנת 2022 מבדקי הבטיחות השנתיים שערך עבור המועצה יועץ בטיחות חיצוני בבתיה"ס נמסרו למועצה באמצע אוגוסט, המועד שבו היה עליה לדווח למשרד החינוך על מוכנות מוסדות החינוך לפתיחת שנת הלימודים.

26 התאם לחוק למניעת העסקה של עברייני מין במוסדות מסוימים, התשס"א-2001.

משרד מבקר המדינה ממליץ למועצה המקומית **מעלה עירון** לבצע את כל בדיקות הבטיחות הנדרשות במועדן. נוכח חשיבות תפקיד קב"ט מוס"ח ולנוכח עומס העבודה המוטל על קב"ט מוסדות החינוך המועסק ברשות גם בתפקיד מנהל יחידת ההון האנושי, על המועצה לשקול שהעובד ימלא רק אחד משני התפקידים בהתאם לבחירתו כדי להבטיח טיפול מיטבי בנושאים שבאחריותו.

תקציב תחזוקת בתי ספר על-יסודיים

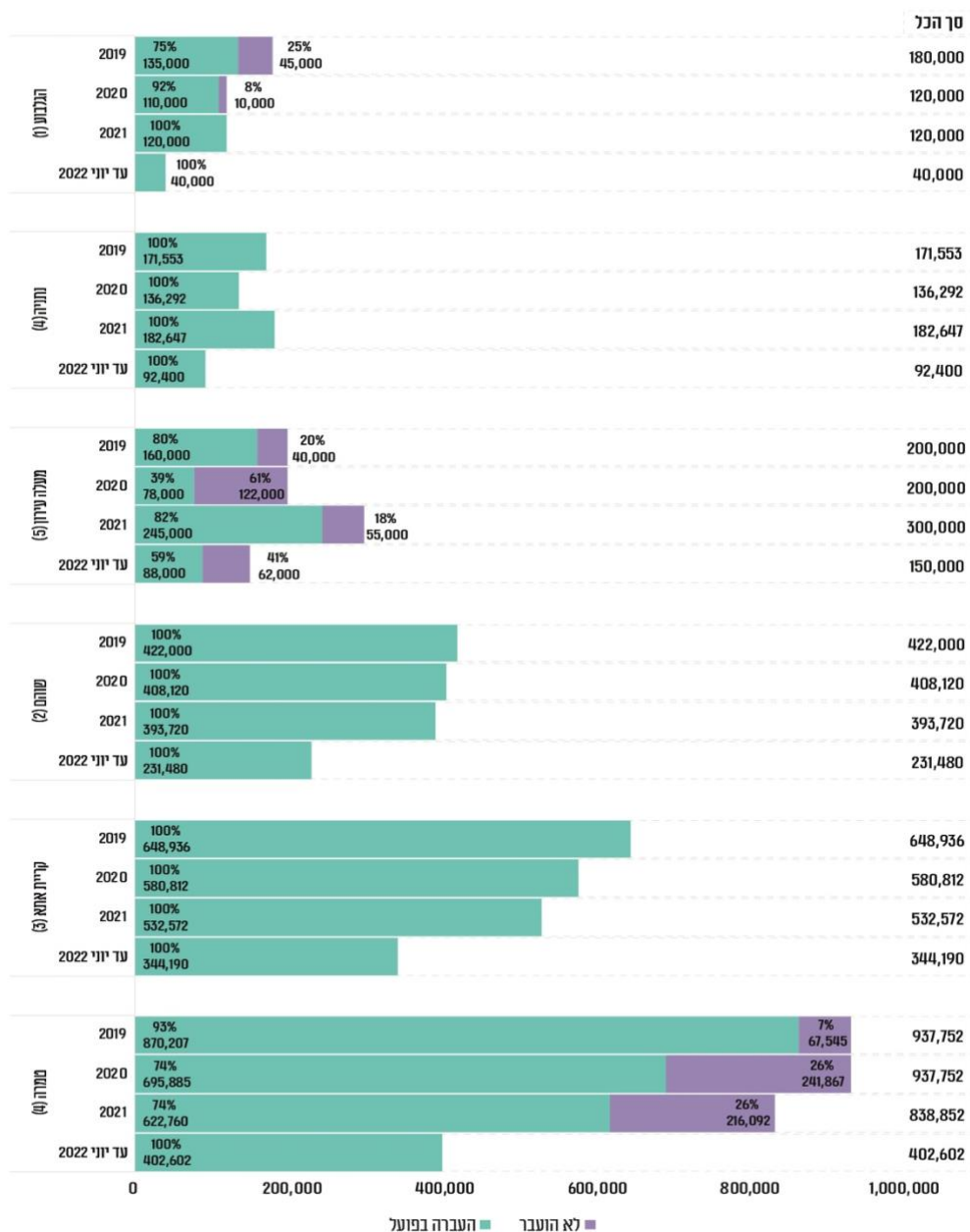
במסגרת אחריותן של הרשויות המקומיות לתחזוקה ולבטיחות של מוסדות החינוך, הן מעבירות הקצבה תקופתית לבתיה"ס העל-יסודיים שבתחומן. הקצבה זו נועדה, בין היתר, לאפשר למנהלי בתיה"ס לבצע תחזוקה שוטפת (תחזוקת שבר²⁷).

בתרשים להלן נתונים על סכומי ההקצבות השנתיות לתחזוקה שוטפת, מראשית 2019 עד יוני 2022, עבור בתיה"ס שנבדקו. התרשים מפרט את הסכומים שהרשויות המקומיות קבעו עבורם, שילמו בפועל ויתרות הכספים שלא העבירו.

27 תחזוקה שוטפת לתיקונים קלים ופשטים, המחייבים לרוב טיפול מיידי.

תרשים 3: הקצבת הכספים השנתית של הרשויות המקומיות לתחזוקה שוטפת לבתי הספר שנבדקו* והעברתם בפועל, ינואר 2019 עד יוני 2022 (בש"ח)

על פי נתוני הרשויות המקומיות שנבדקו, בעיבוד משרד מבקר המדינה.
 * בסוגריים - מספר בתי"ס שנבדקו בכל אחת מהרשויות המקומיות. בנתניה הנתונים אינם כוללים את ביי"ס י"ג, שהוא בניהול עצמי והעירייה אינה מתקצבת אותו.

מהתרשים עולה כי המועצה האזורית **הגלבוץ**, המועצה המקומית **מעלה עירון** ועיריית **טמרה** לא העבירו את מלוא סכומי ההקצבות שקבעו לבתיה"ס שנבדקו: המועצה האזורית **הגלבוץ** לא העבירה בשנים 2019 - יוני 2022 לבי"ס א' סך של 55,000 ש"ח, שהם כ-12% מסך ההקצבה לתקופה זו שהסתכמה ב-460,000 ש"ח; המועצה המקומית **מעלה עירון** לא העבירה בתקופה האמורה לחמשת בתיה"ס שנבדקו סך של 279,000 ש"ח, שהם כ-33% מסך ההקצבה לתקופה זו שהסתכמה ב-850,000 ש"ח; ועיריית **טמרה** לא העבירה בתקופה האמורה לארבעת בתיה"ס שנבדקו סך של 525,504 ש"ח, שהם כ-17% מסך ההקצבה לתקופה זו שהסתכמה ב-3,116,958 ש"ח.

הביקורת העלתה כי רשויות אלו גם לא הקפידו על העברה סדירה של סכומי ההקצבות שלהן לבתיה"ס שבתחומן. להלן פירוט ממצאי הבדיקה:

המועצה האזורית **הגלבוץ**: ההקצבה החודשית לצורכי תחזוקה שוטפת ותיקונים קלים שהמועצה קבעה לבי"ס א' הייתה כלהלן:

**לוח 4: הקצבות המועצה האזורית הגלבוץ לתחזוקה בבי"ס א',
ינואר 2019 - יוני 2022 (לחודש בש"ח)**

בית הספר	2019	2020	2021	2022 (עד יוני)
בי"ס א'	15,000	10,000	10,000	6,000 (ינואר - מאי) 10,000 (יוני)

על פי נתוני המועצה האזורית, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

הביקורת העלתה כי היתרה שהמועצה האזורית **הגלבוץ** לא העבירה לבי"ס א' הסתכמה ב-45,000 ש"ח בשנת 2019 וב-10,000 ש"ח בשנת 2020. בשנים 2021, 2022 (עד יוני) העבירה המועצה לביה"ס את מלוא סכום ההקצבות.

המועצה המקומית **מעלה עירון**: ההקצבה שהמועצה קבעה לבתיה"ס שנבדקו בתחומה הסתכמה ב-10,000 ש"ח לרבעון בשנים 2019, 2020 וב-15,000 ש"ח לרבעון בשנים 2021, 2022 (עד יוני).

נמצא כי המועצה לא העבירה את מלוא סכומי ההקצבה לבתיה"ס כמפורט להלן:

לוח 5: יתרת סכומי ההקצבות שהמועצה המקומית מעלה עירון לא העבירה לבתי הספר שנבדקו בתחומה, ינואר 2019 - יוני 2022 (לחודש בש"ח)

בית הספר	2019	2020	2021	2022 (עד יוני)
בי"ס ו'	0	10,000	15,000	12,000
בי"ס ז'	10,000	22,000	15,000	15,000
בי"ס ח'	10,000	30,000	*(5,000)	5,000
בי"ס ט'	10,000	30,000	15,000	15,000
בי"ס י'	10,000	30,000	15,000	15,000

על פי נתוני המועצה המקומית, בעיבוד משרד מבקר המדינה.
* המועצה העבירה לביה"ס סך של 5,000 ש"ח מעבר להקצבה השנתית.

מהלוח עולה כי המועצה המקומית מעלה עירון לא העבירה בשנים 2019 - יוני 2022 לחמשת בתיה"ס שנבדקו בתחומה סך כולל של 279,000 ש"ח.

עיריית טמרה: ההקצבה החודשית שקבעה העירייה לבתיה"ס שנבדקו בתחומה הייתה כמפורט להלן:

לוח 6: הקצבות עיריית טמרה לתחזוקה בבתי הספר שנבדקו בתחומה, ינואר 2019 - יוני 2022 (לחודש בש"ח)

בית הספר	2019	2020	2021	2022 (עד יוני)
בי"ס ב'	13,183	13,183	10,236 (ינואר - יוני)	8,875
בי"ס ג'	9,492	9,492	10,181 (ינואר)	10,181
בי"ס ד'	20,901	20,901	20,529	19,360
בי"ס ה'	34,570	34,570	31,103	29,491

על פי נתוני העירייה, בעיבוד משרד מבקר המדינה.
* במהלך החודשים יולי ואוגוסט העירייה לא תקצבה את ביה"ס.

נמצא כי העירייה לא העבירה את מלוא סכומי ההקצבות לבתיה"ס כמפורט להלן:

לוח 7: יתרת סכומי ההקצבות שעיריית טמרה לא העבירה לבתי הספר שנבדקו בתחומה, ינואר 2019 - יוני 2022 (לחודש בש"ח)

בית הספר	2019	2020	2021	2022 (עד יוני)
בי"ס ב'	13,183	54,559	20,472	0
בי"ס ג'	9,492	25,730	40,724	0
בי"ס ד'	41,802	73,153	61,587	0
בי"ס ה'	3,068	88,425	93,309	0

על פי נתוני העירייה, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

מהלוח עולה כי בשנים 2019 - 2021 עיריית **טמרה** לא העבירה לארבעת בתי"ס שנבדקו בתחומה סך כולל של 525,504 ש"ח. בשנת 2022 (עד יוני) העירייה העבירה לבתיה"ס את מלוא סכום ההקצבות.

עוד נמצא כי למועצה האזורית **הגלבוע**, למועצה המקומית **מעלה עירון** ולעיריית **טמרה** לא היה הסבר לפערים בסכומי ההקצבות ששולמו לכל אחד מבתי"ס שנבדקו.

משרד מבקר המדינה ממליץ למועצה האזורית **הגלבוע**, למועצה המקומית **מעלה עירון** ולעיריית **טמרה** להקפיד להעביר באופן סדיר את מלוא סכומי ההקצבות שלהן לבתיה"ס שבתחומן.

בתשובת המועצה האזורית **הגלבוע** צוין כי לנוכח תמונת הניצול התקציבי בשנים קודמות, קוצץ התקציב במסגרת תוכנית ההבראה של הרשות, וכי למרות תוכנית ההבראה, לא נחסכו תקציבים שנועדו לטיפול בצורכי בטיחות. עוד מסרה המועצה כי היא תעביר את מלוא סכומי ההקצבות שנקבעו.

בתשובת עיריית **טמרה** למשרד מבקר המדינה מפרוואר 2023 (להלן - תשובת עיריית טמרה) נמסר כי העירייה תקפיד להעביר באופן סדיר את מלוא סכומי ההקצבות לבתיה"ס בעיר.

משרד מבקר המדינה מציין כי עיריות **נתניה וקריית אתא** והמועצה המקומית **שוהם** מעבירות את סכומי ההקצבות לבתיה"ס העל-יסודיים שבתחומן באופן סדיר. להלן הפירוט:

עיריית נתניה: העירייה הקציבה בשנים 2019 עד יוני 2022 סך של 4,200 ש"ח לחודש לכל אחד מבתי"ס העל-יסודיים שנבדקו בתחומה, כסכום מקסימלי לתשלום. העברת ההקצבה החודשית הותנתה בביצוע עבודות תחזוקה בפועל, ובכפוף להגשת חשבוניות והוכחת תשלום. אם ביה"ס הוציא בחודש מסוים פחות מסכום ההקצבה המקסימלי, העירייה לא זיכתה את ביה"ס בסך הפרש, והוא לא הועבר לחודשים הבאים.

להלן פירוט הקצבות העירייה לבתי"ס שנבדקו בתחומה:

**לוח 8: הקצבות עיריית נתניה לתחזוקה בבתי הספר שנבדקו בתחומה²⁸,
ינואר 2019 - יוני 2022 (לחודש בש"ח)**

בית הספר	2019	2020	2021	2022 (עד יוני)
בי"ס י"א	46,200	45,670	48,933	16,800
בי"ס י"ב	43,091	31,500	50,372	25,200
בי"ס י"ד	37,800	31,500	49,789	25,200
בי"ס ט"ו	44,462	27,622	33,553	25,200

על פי נתוני העירייה, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

מהלוח עולה כי בשנים 2019 - יוני 2022 עיריית נתניה העבירה לארבעה מחמשת בתי"ס שנבדקו סך כולל של 582,892 ש"ח.

עיריית קריית אתא: ההקצבה החודשית שקבעה העירייה לבתי"ס שנבדקו בתחומה הייתה כמפורט להלן:

**לוח 9: הקצבות עיריית קריית אתא לתחזוקה בבתי הספר שנבדקו בתחומה,
ינואר 2019 - יוני 2022 (לחודש בש"ח)²⁹**

בית הספר	2019	*2020	*2021	2022 (עד יוני)
בי"ס ט"ז	8,656	7,073	6,317	7,932
בי"ס י"ז	23,314	21,298	19,717	25,365
בי"ס י"ח	22,108	20,030	18,347	24,068

על פי נתוני העירייה, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

* הנתונים בשנים 2020 ו-2021 הם לאחר הפחתה בשיעורים של 12.5% ו-23% (בהתאמה) בעקבות סגרי הקורונה.

המועצה המקומית שוהם: ההקצבה החודשית שקבעה המועצה המקומית לבתי"ס שנבדקו בתחומה הייתה כמפורט להלן:

28 כאמור, בי"ס נוסף שנבדק - בי"ס י"ג, הוא בניהול עצמי והעירייה לא מתקצבת אותו.

29 עיריית קריית אתא מעבירה את סכום ההקצבה לבתי"ס מדי חודשים.

לוח 10: הקצבות המועצה המקומית שוהם לתחזוקה בבתי הספר שנבדקו בתחומה, ינואר 2019 - יוני 2022 (לחודש בש"ח)³⁰

בית הספר	2019	2020	2021	2022 (עד יוני)
בי"ס י"ט	21,060 (ינואר - יוני) 20,120 (ספטמבר - דצמבר)	20,120 (ינואר - יוני) 18,500 (ספטמבר - דצמבר)	18,500 (ינואר - יוני) 18,180 (ספטמבר - דצמבר)	18,180
בי"ס כ'	21,660 (ינואר - יוני) 21,300 (ספטמבר - דצמבר)	21,300 (ינואר - יוני) 21,400 (ספטמבר - דצמבר)	21,400 (ינואר - יוני) 20,400 (ספטמבר - דצמבר)	20,400

על פי נתוני המועצה המקומית, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

עוד נמצא כי הרשויות **מעלה עירון ונתניה** הקצו סכום הקצבה אחיד לכל בתיה"ס העל-יסודיים, וזאת בלי להתחשב במצבם הפיזי, בשנת הקמתם ובמספר התלמידים הלומדים בהם או בצרכים בפועל. יצוין כי מנהלי בתיה"ס בשתי הרשויות מסרו לצוות הביקורת כי הסכומים שהועברו אליהם על ידי הרשויות, אין בהם כדי לענות על צורכי בתיה"ס.

מומלץ כי הרשויות המקומיות **מעלה עירון ונתניה** יבחנו את ההקצבות לבתיה"ס אל מול הצרכים שלהם ויקבעו תבחינים רלוונטיים לתקצובם, המתייחסים בין היתר למצבם הפיזי של בתיה"ס, לשנת הקמתם, למספר התלמידים ולצרכים שלהם בפועל.

בתשובת עיריית נתניה למשרד מבקר המדינה מפרואר 2023 (להלן - תשובת עיריית נתניה) ציינה העירייה כי היא תבחן את סכום ההקצבה במהלך שנת 2023.

שיפוצי הקיץ

חוזר מנכ"ל לבטיחות קובע את אחריותה של הרשות המקומית או הבעלות לתכנן בדק בית, שיפוצים ותיקונים בטיחותיים במוסדות החינוך שבבעלותה באופן שוטף ולדאוג לביצועם בחופשות ובפגרת הקיץ.

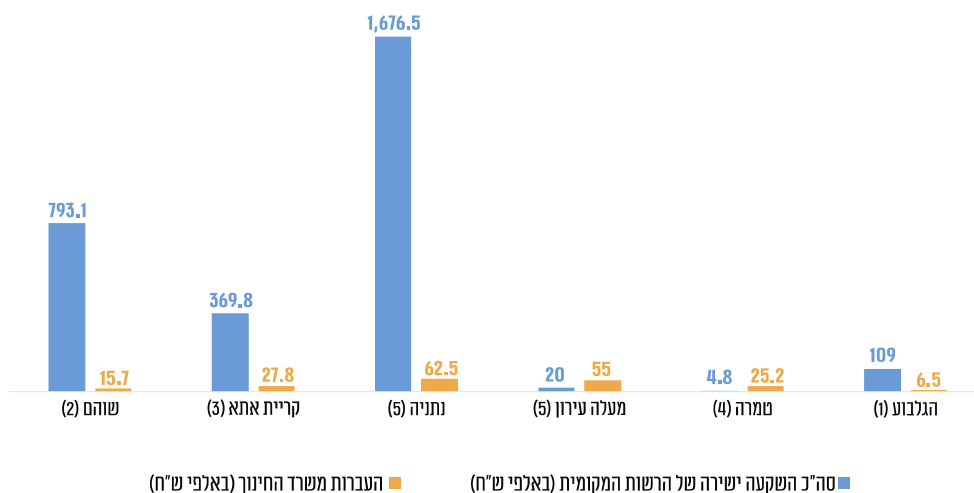
כחלק מהמדיניות של משרד החינוך, הוא נוהג לממן בניית מוסדות חינוך חדשים בהתאם לפרוגרמות תכנוניות שהרשות מגישה לו ולאחר קבלת הרשאה תקציבית מתאימה מהמשרד. מרגע שבניית המוסד החינוכי מסתיימת, מבחינת משרד החינוך האחריות למבנה, לרבות תחזוקתו, עוברת לרשות המקומית. לכן אותם סכומים (שהם סכומים נמוכים) שהמשרד מעביר מדי שנה בשנה עבור שיפוצי הקיץ, מהווים סיוע לרשויות המקומיות.

30 המועצה המקומית שוהם מעבירה את סכום ההקצבה לבתיה"ס מדי חודשיים ל-10 חודשים בכל שנת לימודים (ללא החודשים יולי ואוגוסט).

להלן נתונים על הוצאות הרשויות המקומיות המתייחסים לבתיה"ס שנבדקו והסכומים שמשדר החינוך העביר אליהן בגין שיפוצי הקיץ לשנת 2022³¹.

תרשים 4: שיפוצי קיץ - הוצאות ישירות³² של הרשויות המקומיות שנבדקו* מעבר להעברות משרד החינוך, 2022 (באלפי ש"ח)

על פי נתוני הרשויות המקומיות שנבדקו, בעיבוד משרד מבקר המדינה.
* בסוגריים - מספר בתיה"ס שנבדקו בכל אחת מהרשויות המקומיות.

מהתרשים עולה כי סכומי ההעברות של משרד החינוך לשיפוצי קיץ בשנת 2022 ב-20 בתיה"ס שנבדקו, שהסתכמו בכ-193,000 ש"ח, היו נמוכים ביחס לצרכים בפועל של אותם המוסדות. עוד עולה כי ההוצאה הישירה של עיריית **טמרה** והמועצה המקומית **מעלה עירון**, המדורגות באשכול חברתי-כלכלי נמוך (3 ו-2, בהתאמה), עבור שיפוצי הקיץ לאותה שנה בבתיה"ס שנבדקו, מלבד הסכומים שמשדר משרד החינוך העביר להן, הייתה בסכום נמוך של 4,800 ש"ח ב**טמרה** ו-20,000 ש"ח ב**מעלה עירון**, בהתאמה. לעומת זאת, ההוצאה הישירה עבור שיפוצי הקיץ של עירויות **נתניה** ו**קריית אתא** ושל המועצה המקומית **שוהם**, המדורגות באשכול חברתי-כלכלי גבוה (6, 6 ו-9, בהתאמה), ושל המועצה האזורית **הגלבוץ**, המדורגת באשכול חברתי-כלכלי בינוני (5), היו בסכומים גבוהים, שהסתכמו בכ-1,676,000 ש"ח, כ-370,000 ש"ח, כ-793,000 ש"ח וכ-109,000 ש"ח, בהתאמה.

31 לא כולל את ההוצאות הישירות של הרשויות המקומיות בגין תחזוקה שוטפת ושיפוצים בבתיה"ס במהלך השנה.
32 הוצאות ישירות הן הסכומים שהוציאו הרשויות המקומיות לשיפוצי קיץ, מעבר לסכומים שהעביר להן משרד החינוך לעניין זה.

משרד מבקר המדינה ממליץ למשרד החינוך לבצע עבודת מטה אודות צורכי שיפוצי הקיץ, ולבחון את מתכונת ההקצאה לבתי"ס, תוך מתן תיעודף לרשויות בדרוג חברתי-כלכלי נמוך, בהתחשב בתקציבים המשלימים שרשויות, בפרט בדירוג חברתי-כלכלי גבוה, מקצות ממקורותיהן לצורך כך.

בתשובת משרד החינוך נמסר כי המשרד פעל לשינוי מהותי של המצב, והחל בשנת הלימודים התשפ"ג הוא שינה בתיאום עם מרכז השלטון המקומי ומרכז השלטון האזורי ובהסכמתם את מודל התקצוב של הרשויות המקומיות במסגרת תוכנית לגמישות ניהולית בבתי"ס, וזאת כחלק מהחלטת הממשלה להרחבת הגמישות הניהולית בבתי"ס. לפי התוכנית, כל רשות מקומית וכל ביי"ס יכולים לתעדף את התקציבים בהתאם לצרכים בשטח. עוד ציין המשרד כי המשאבים של התוכנית נגזרים מתוספת תקציב של משרד האוצר ומאיגום שורה ארוכה של הקצבות ייעודיות של משרד החינוך לסל תלמיד ייעודי ברמת הרשות המקומית וברמת ביה"ס. מפתחות התקצוב של הסל הבית ספרי והסל הרשותי נגזרים מפרמטרים חברתיים-כלכליים של הרשות של ביה"ס, וזאת כדי לתת עדיפות מובהקת לפריפריה.

במענה לתשובת משרד החינוך ציין מרכז השלטון המקומי במאי 2023, כי עבודת מטה כאמור כבר בוצעה במסגרת פרסום תוכנית הגמישות הניהולית והתקציבית בחינוך (הגפ"ן), וכי התקציב שהוקצה לשיפוצי קיץ, זהה לתקציב שהוקצה בשנה שקדמה לפרסום התוכנית, ואין בו כדי לענות על העיקר וזה החסר התקציבי המובנה בעלויות מרכיב זה בקיום מוסדות החינוך.

במענה לתשובת מרכז השלטון המקומי, ציין משרד החינוך בתשובה נוספת למשרד מבקר המדינה ממאי 2023, "שעיקר התוספת שניתנה במסגרת תוכנית הגפ"ן הוקצתה לבתי"ס. יחד עם זאת ניתנה גם תוספת תקציבית וגמישות לרשויות המקומיות".

הטיפול בתחזוקת בתי הספר העל-יסודיים

חוק לימוד חובה מטיל על המדינה ועל הרשויות המקומיות במשותף לקיים מוסדות חינוך רשמיים למתן חינוך חובה. לפי ההנחיות שמפרסם משרד החינוך בחוזרי מנכ"ל, במוסדות חינוך יש לדאוג להבטחת תנאים פיזיים נאותים ללימוד ולמשחק, למנוע מפגעי בטיחות במבנים ובחצרותיהם ולהבטיח תנאי תברואה נאותים.

הרשויות המקומיות מתחזקות את מוסדות החינוך שלהן באמצעות יחידות התחזוקה הקיימות בהן, יחד עם מנהלי מוסדות החינוך. את העלות בגין התחזוקה שמבצעת הרשות באמצעות יחידת התחזוקה היא משלמת מקופתה, ואילו את עלות עבודות התחזוקה שמוסדות החינוך מבצעים בעצמם הם משלמים באמצעות ההקצבה התקופתית שהם מקבלים מהרשות המקומית.

המוסד החינוכי מטפל בין היתר, באמצעות אבות הבית, בתחזוקת שבר, הכוללת תיקון תקלות פשוטות ושוטפות, כגון תיקון מנעולים וידיות בדלתות, החלפת בריזים, תיקוני צבע והחלפת נורות מקולקלות. כמו כן, המוסד החינוכי מטפל באמצעות אנשי מקצוע חיצוניים בתיקונים כגון החלפת זכוכית שבורה, התקנת גופי תאורה ותיקוני חשמל. הרשות המקומית אחראית לטיפול בתקלות מורכבות, הדורשות מיומנות מקצועית, כגון החלפת צנרת, פתיחת סתימות, תיקוני ריצוף ותקלות במערכת החשמל.

משרד החינוך לא הוציא נהלים בנוגע לתחזוקת מוסדות החינוך הכוללים בין היתר הנחיות וסדרי קדימויות לטיפול בתקלות. על כן, הרשות המקומית נדרשת לקבוע נוהלי עבודה בנוגע לאופן תחזוקת מוסדות החינוך ולהסדיר את יחסי הגומלין בינה לבינם, וזאת לצורך ניהול תקין של עבודות התחזוקה וחלוקת האחריות בין הצדדים.

בשנת 2011 התקבלה החלטת ממשלה³³ על מעבר בתיה"ס היסודיים לניהול עצמי, ובעקבותיה נוצרה הבחנה בין בתי"ס יסודיים לבתי"ס על-יסודיים בכל הקשור לתחזוקת מוסדות החינוך ויחסי הגומלין בין המוסד החינוכי לבין הרשות המקומית. בעקבות החלטת הממשלה פורסם בספטמבר 2014 חוזר מנכ"ל משרד החינוך שעניינו "מעבר בתי הספר היסודיים לניהול עצמי: עקרונות המדיניות ומודל היישום"³⁴. חוזר זה הוחלף בשנת 2017 בהוראת קבע 0041. כניסת בתיה"ס היסודיים לניהול העצמי עוגנה בהסכם שנחתם בין המשרד לבין כל רשות מקומית שבתי"ס שבתחומה עברו לניהול עצמי - "מסמך הבנות למעבר בתיה"ס לניהול העצמי" (להלן - מסמך ההבנות או הסכם ההבנות). במסגרת הניהול העצמי, על פי מסמך ההבנות, מועברות רוב הסמכויות התפעוליות של ביה"ס מהרשות המקומית למנהל ביה"ס, ועימן תקציב למימון הפעולות התפעוליות (שקודם לכן הוציאה הרשות).

במועד הביקורת אכן הופעל בבתי"ס יסודיים "ניהול עצמי", שבמסגרתו תחומי האחריות מוגדרים בהסכם ההבנות בין משרד החינוך לרשות המקומית, והאחריות לתחזוקת המבנה מוטלת על בתיה"ס. לעומת זאת, במוסדות חינוך ובתי"ס על-יסודיים - חט"ב ובתי"ס תיכוניים - חל ניהול עצמי אם ובאופן בו הרשות המקומית בחרה להנהיגו על מוסדות אלה בתחומה.

בכל הרשויות המקומיות שנבדקו, מלבד **קריית אתא**, בתיה"ס העל-יסודיים אינם מתנהלים במסגרת ניהול עצמי. יצוין כי עיריית **קריית אתא** הנהיגה ניהול עצמי בכל בתיה"ס שבתחומה עוד בטרם קיבל משרד החינוך את ההחלטה להחיל ניהול עצמי על בתיה"ס היסודיים.

בשנת 2019 הושלם הליך מעבר בתיה"ס היסודיים לניהול עצמי. יצוין כי במרץ 2017 החל משרד החינוך להיערך להרחבת המעבר לניהול עצמי לחטיבות הביניים. ואולם, עד למועד סיום הביקורת בנובמבר 2022 לא בוצע המהלך של העברת חטיבות הביניים לניהול עצמי.

נוהל בנושא תחזוקת בתי ספר על-יסודיים

משרד מבקר המדינה פרסם דוח ביקורת בשנת 2019 בנושא "הניהול העצמי בבתי הספר היסודיים"³⁵, שהתייחס בין היתר לתחזוקת מוסדות חינוך וליחסי הגומלין שבין מוסדות החינוך, הרשויות המקומיות ומשרד החינוך.

33 החלטת הממשלה 2981, "ניהול עצמי - העצמת סמכויות המנהל בבית הספר" (מרץ 2011).

34 חוזר המנהל הכללי עה/1(ב), "מעבר בתיה"ס היסודיים לניהול עצמי: עקרונות המדיניות ומודל היישום" (ספטמבר 2014). החוזר קובע כי "ניהול עצמי" הוא מדיניות ניהולית חינוכית שבמסגרתה מקבלים בתיה"ס סמכויות, משאבים ואחריות שהיו בעבר בידי משרד החינוך והרשויות המקומיות. למנהל ביה"ס ולצוותו ניתן מרחב של סמכות וגמישות בהיבטים פדגוגיים, ארגוניים וכלכליים לשם מימוש יעדיו וצרכיו של ביה"ס, ומוקד קבלת ההחלטות מועבר אליו.

35 מבקר המדינה, **דוח שנתי 69ב** (2019), "ניהול עצמי בבתי ספר יסודיים".

בהתאם לחוזר המנכ"ל מינואר 2014 ולמסמך ההבנות, הרשויות שנבדקו במסגרת דוח הביקורת משנת 2019 בנושא הניהול העצמי בבתי"ס היסודיים גיבשו "ספר נהלים רשומי", שבו מפורטים עקרונות, כללים ונוהלי עבודה בנוגע להתנהלות בבתי"ס היסודיים מול הרשות והפיקוח הכולל של המשרד.

בדומה לגיבוש ספר הנהלים הרשומי בבתי"ס יסודיים, מומלץ שהרשויות המקומיות יגבשו נוהל בכתב בנושא תחזוקת בתי"ס על-יסודיים. הנוהל אמור לפרט בין היתר את סוגי עבודות התחזוקה ואת הגורם האחראי לביצוע כל אחד מהם; וכן את התקציב, ההיקף הכספי לפיו מותר למוסד החינוכי לבצע את העבודה בעצמו, ובאילו מקרים עליו לפנות לרשות המקומית כדי שהיא תבצע את העבודה. כמו כן, הנוהל אמור להסדיר את דרכי הפנייה של ביה"ס לרשות המקומית, את הגורם המטפל שאליו יש לפנות ואת דרכי הטיפול והמעקב של הרשות אחר הפניות שמתקבלות אצלה. זאת כדי להסדיר באופן מלא את דרכי הפעולה של כל הגורמים המעורבים ולהתוות את מדיניות הרשות המקומית בנושא.

נמצא כי במועצה האזורית **הגלבו**, בעיריית **טמרה** ובמועצה המקומית **מעלה עירון** לא היו נהלים כתובים בנושא תחזוקת מוסדות חינוך, המגדירים בין היתר את חלוקת האחריות לביצוע עבודות התחזוקה בין הרשות המקומית לבין המוסד החינוכי ואת ממשקי העבודה עם היחידות השונות ברשות המקומית שיש להן נגיעה לנושא. במסגרת הבדיקה במועצה האזורית **הגלבו** נמסר לצוות הביקורת כי במועצה קיימות הבנות לא-כתובות, המהוות מעין נוהל ומסדירות את חלוקת האחריות בין הגורמים הרלוונטיים ברשות המקומית ובין לבין המוסד החינוכי. לעיריית **נתניה** וקריית **אתא** ולמועצה המקומית **שוהם** יש נהלים כתובים בנושא.

עוד נמצא כי בעיריית **טמרה** ובמועצה המקומית **מעלה עירון** התקבלו פניות בנושא תחזוקה מטעם מנהלי בתי"ס שנשלחו כל פעם לגורם אחר ברשות המקומית, ובלי שתועדו או רוכזו לשם טיפול ומעקב. כך לדוגמה, התקבלו פניות הן לראש הרשות המקומית, הן למנהל מחלקת החינוך והן למנהל התחזוקה ברשות. הדבר מעיד כי ברשות המקומית לא נקבע מנגנון מסודר לטיפול בתקלות ובליקויים, וכי לא נקבעו ממשקי עבודה בין המחלקות השונות ברשות המטפלות בתחזוקת מוסדות חינוך.

משרד מבקר המדינה ממליץ לרשויות המקומיות **הגלבו**, **טמרה** ו**מעלה עירון** לגבש נוהלי עבודה כתובים בנוגע להתנהלות הרשות מול מוסדות החינוך העל-יסודיים שבתחומן, לרבות בנושא תקציב ותחזוקה. כמו כן, מומלץ לקבוע בנהל את תחומי האחריות של הגורמים האחראים לטיפול בתקלות ובליקויים המתרחשים במוסדות החינוך ואת הנושאים שנמצאים בטיפולם, את חובת תיעוד הפניות בגין התקלות והליקויים והמעקב אחר הטיפול בהם, ואת פרקי הזמן שיש לטפל בליקויים השונים. זאת כדי להסדיר ולייעל את תהליך מתן הפתרונות והטיפול בתקלות ובליקויים המתגלים במוסדות החינוך שבתחומן.

בתשובות עיריית **טמרה** והמועצה האזורית **הגלבו** צוין כי הן יפעלו לגיבוש ספר נהלים רשומי בנושא תחזוקת בתי"ס בתחומן.

טיפול המוקד העירוני בפניות מוסדות החינוך

הרשויות המקומיות מפעילות מוקד עירוני לניהול ולטיפול בפניות ובתלונות הציבור בתחומן בנושאים שונים, לרבות מפגעים שונים ותחזוקת מוסדות חינוך. במוקד העירוני אמורים לתעד את פניות הציבור ולנתבם למחלקות השונות, תוך ביצוע מעקב ובקרה אחר הטיפול בהן.

כחלק בלתי נפרד מניהול המוקד העירוני, גם הפניות של מוסדות החינוך בנושא התחזוקה והבטיחות בהם רצוי שיתועדו בו לשם טיפול, מעקב ובקרה אחריהן, או במסגרת מערכת ממוחשבת ייעודית שתוקם לצורך כך.

נמצא כי בעיריות **נתניה וקריית אתא** העיריות מנהלות מוקד נפרד מהמוקד העירוני בתוך יחידות התחזוקה שלהן, ובאמצעותו הן מנהלות את פניות מוסדות החינוך הקשורות לדיווח על תקלות ומפגעי בטיחות. המועצה המקומית **שוהם** מנהלת באמצעות יישומן ייעודי את הטיפול בליקויי הבטיחות בכלל, לרבות במוסדות החינוך, ואילו הפניות הקשורות לתחזוקה השוטפת מנהלות באמצעות המוקד העירוני או מחלקת התחזוקה, בהתאם לסוג התקלה, ולשם מגיעות הפניות של מוסדות החינוך. במועצה האזורית **הגלבוץ** משמש המוקד העירוני מלבד לטיפול בפניות הציבור גם לקבלת דיווחים ופניות ממוסדות החינוך על תקלות ומפגעים המתרחשים בהם.

נמצא כי בעיריית **טמרה** ובמועצה המקומית **מעלה עירון** אין מוקד עירוני לניהול הטיפול בפניות הציבור, ובכלל זה הפניות שמגיעות ממנהלי מוסדות החינוך בנושא התחזוקה והבטיחות בהם. כפועל יוצא מכך, הפניות של מוסדות החינוך הנוגעות לליקויים והדרישות לטיפול בתקלות ומפגעים והמענה להם אינם מתועדים או מרוכזים, ולכן אין אפשרות לנהל את הטיפול בהם בצורה יעילה, לרבות מתן מענה הולם לפונה. בעיריית **טמרה** ובמועצה המקומית **מעלה עירון** לא נמצא תיעוד לגבי הפניות שקיבלו ממנהלי בתי"ס.

בתשובת עיריית **טמרה** צוין כי העירייה הקימה לאחרונה מוקד עירוני עם מערכת CRM³⁶ לפניות תושבים, וכי היא בשלב מתקדם של הדרכת העובדים לפני הפעלתו.

משרד מבקר המדינה ממליץ לעיריית **טמרה** ולמועצה המקומית **מעלה עירון** לפעול להקמת מערכת לרישום ולתיעוד הפניות המתקבלות ממוסדות החינוך. זאת כדי להבטיח שכל הפניות יזכו למענה ולטיפול הולם.

ליקויים ותקלות בבתי הספר ברשויות שנבדקו

הרשויות המקומיות שנבדקו מתקצבות את מוסדות החינוך העל-יסודיים בתחומן מדי שנה, ומעבירות את התקציב לבתי"ס בפריסה עיתית במהלך השנה לשם תחזוקה שוטפת של מבנה המוסד החינוכי. נוסף על כך, הן מעבירות בסוף שנת הלימודים תקציב לשיפוצי קיץ, שבאמצעותו אמור כל מנהל להכין את המוסד החינוכי לשנת הלימודים הבאה. שיפוצים

36 Customer Relationship Management זו מערכת ממוחשבת המשמשת לניהול פניות התושבים.

בהיקפים גדולים הם באחריות הרשות המקומית ומתקציבים בעיקר מכספי השתתפויות של משרדי ממשלה במסגרת ניהול התקציב הבלתי רגיל.

במהלך הביקורת ערך צוות הביקורת סיורים ב-20 בתי"ס על-יסודיים בתחומי שש הרשויות המקומיות שנבדקו. הסיורים כללו פגישות עם מנהלי מוסדות החינוך והתרשמות ויזואלית מרמת התחזוקה ומקיום תנאי הבטיחות במבני בתי"ס.

מהסיורים עלה כי הליקויים העיקריים בבתי"ס שנבדקו היו בתחומן של ארבע מהרשויות שנבדקו: **טמרה, מעלה עירון, נתניה וקריית אתא**. עיקרי הליקויים התייחסו לניזולות ורטיבות, שירותים מוזנחים ומוגנים לא-תקינים. עוד הועלו ליקויים פרטניים כמו תקלות חשמל ותאורה, מחסור בשטחי הצללה, שולחנות וכיסאות ישנים ומחסור במרחבי למידה.

להלן עיקרי הליקויים שעלו בביקורת.

עיריית טמרה

בית ספר ג': ניזולות מים בתפרים ובפירמידת הזכוכית שבביה"ס חוזרות ומופיעות מדי שנה בשנה מאז הקמת ביה"ס בשנת 2011. מנהל ביה"ס מסר לצוות הביקורת ביוני 2022 כי העירייה מטפלת מדי שנה בשנה בניזולות באמצעות חומר איטום, אך לאחר ירידת גשמים חזקים הניזולות חוזרות, ולכן נדרש טיפול יסודי.

תמונה 1: ליקויי ניזולות בפירמידת הזכוכית בבי"ס ג'

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-26.6.22.

בית ספר ד': מבנה ביה"ס הוקם בשנת 1970. בשנת 2012 הוסיפה העירייה אגף מערבי, אשר כלל בין היתר ממ"דים. במהלך שנת 2022 הגישה העירייה למשרד החינוך בקשה לחיזוק המבנה הישן של ביה"ס, ולאחר שבוצעו בדיקות במבנה, סוכם להרוס אותו ולבנות במקומו ביה"ס חדש. משרד החינוך הנחה את העירייה להכין פרוגרמה לבניית ביה"ס חדש, והעירייה פרסמה ביוני 2022 מכרז לתכנון ביה"ס חדש (במקום האגף הישן).

בסיוור שערך צוות הביקורת בביה"ס ביוני 2022 נצפו סימני רטיבות והתפוררות בקירות שבמבנה הישן. מנהל ביה"ס מסר כי ביה"ס ביצע בקיץ 2022 עבודות איטום, והעירייה סייעה להם בתקציב נוסף בסך 11,000 ש"ח. עוד מסר כי עדיין יש התפוררות בקירות.

בית ספר ה': מבנה ביה"ס הוקם בשנת 1985, ולאחרונה עשתה בו העירייה שני שיפוצים מקיפים. השיפוץ הראשון החל בשנת 2019 בהיקף כספי של כשני מיליון ש"ח וטרם הסתיים, והוא כולל בין היתר עבודות טיח וצבע, שיפוץ השירותים, החלפת תאורה ותיקון או החלפת חלונות. השיפוץ השני החל בשנת 2021 בהיקף כספי של כמיליון ש"ח, והוא כולל בין היתר עבודות צבע, שיפוץ השירותים והחלפת חלונות ותאורה. שיפוץ זה עומד לקראת סיום. כמו כן, העירייה שיפצה את הספרייה בביה"ס.

במכתב ששלח מנהל ביה"ס לראש העירייה ביוני 2022, ביום שבו ערך צוות הביקורת סיור בביה"ס, הוא פירט את הליקויים במבנה ביה"ס במצבו אז, כשרוב העבודות בשני השיפוצים עמדו להסתיים, ודרש כי הם יתוקנו לפני פתיחת שנת הלימודים. עיקר הליקויים: רטיבות בקירות החדשים ששופצו, דליפת מים מפתחי העלייה לגג, איטום גגות ביה"ס, גופי תאורה חסרים (חמישה מתוך תשעה) בכיתות לימוד, נחיצות מיידית לשפץ את מטבח חדר המורים, צורך דחוף להכשיר חדר שירותים למורים (בשטח שנוסף במהלך השיפוץ), מפני שאין חדר שירותים המיועד למורים.

הועלה כי עד דצמבר 2022 טרם טופלו רוב הליקויים שפורטו במכתבו של מנהל ביה"ס ה' לראש עיריית תמרה: הרטיבות בקירות, איטום הגגות, שיפוץ מטבח חדר המורים והשלמת בניית שירותים למורים. נמסר למשרד מבקר המדינה כי גופי התאורה החסרים הותקנו.

תמונות 2 - 3: ליקויי רטיבות בקירות ביה"ס ה'

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-27.6.22.

על עיריית **טמרה** לטפל בליקויים ובתקלות שהצביע עליהם מנהל ביה"ס לפני שיסתיימו עבודות השיפוצים שיזמה, במטרה להבטיח סביבה לימודית בטוחה ואיכותית לתלמידי ביה"ס ולכל הבאים בשעריו.

יוצא אפוא כי בעיריית **טמרה**, בשלושה מארבעת בתיה"ס שנבדקו - בתיה"ס ג', ד' ו-ה', נמצאו נזילות מתקרות מבני בתיה"ס או סימני רטיבות בקירות; בב"ס ד' בוצעו בקיץ 2022 עבודות איטום, אך בשני בתיה"ס האחרים ליקויי הרטיבות טרם טופלו. בב"ס ה' נדרש שיפוץ מטבח חדר המורים והכשרת חדר שירותים למורים.

היה על עיריית **טמרה** לפעול לתיקון ליקויי התחזוקה שנמצאו בבתיה"ס מבעוד מועד. על עיריית **טמרה** להשלים את הטיפול בליקויים בהקדם האפשרי.

בתשובתה, ציינה עיריית **טמרה** כי היא תקפיד על תחזוקה נאותה ושוטפת של כל מוסדות החינוך בעיר ותפעל לתיקון ליקויי התחזוקה שנמצאו בהם, תוך מתן עדיפות לליקויים שיש בהם כדי לגרום נזקים למבנה, זאת בהתאם למגבלות התקציב.

המועצה המקומית מעלה עירון

בית ספר ו'

1. **נזילות:** לדברי מנהל ביה"ס לצוות הביקורת בסיור שערך בביה"ס ביוני 2022, בתקופת החורף יש נזילות ודליפות מים מגג ביה"ס, הנמשכות משנת 2019, כלומר כשלוש שנים. המנהל הוסיף כי מקור הנזילה הוא התקנת מערכת פוטו-וולטאית על גג ביה"ס.
2. **התיישנות המבנה והציוד:** בעיות תחזוקה נוספות שעליהן הצביע מנהל ביה"ס בסיור צוות הביקורת: השירותים בביה"ס לא שופצו במשך יותר מעשרים שנה; ביה"ס לא קיבל בשנתיים האחרונות ריהוט חדש במקום ריהוט ישן ומקולקל; זו השנה השלישית שבה לא החליפו שלושה מזגנים מקולקלים.
3. **נזקי שריפה:** באחת מכיתות הלימוד גרמה שריפה לנזק לקיר, ובמועד הסיור עדיין הופיעו סימני השריפה. מנהל ביה"ס מסר לצוות הביקורת שהנזקים לא טופלו במשך כשבועיים.

תמונות 4 - 8: ליקויי רטיבות, מזגן תקול, שירותים מוזנחים וסימני שריפה בכיתה בבי"ס ו'

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-14.6.22.

בתי הספר ז', ח', ט' ו-י': בתיה"ס ז'-ח'-ו-ט'-י' הוקמו כשני בתי"ס שש-שנתיים (כיתות ז' עד י"ב) בהתאם לפרוגרמה שאישר משרד החינוך. מבנה ביי"ס ז'-ח' הוקם בשנת 2014, ובשנת 2018 הוספה לו תוספת; מבנה ביי"ס ט'-י' הוקם בשנת 2005.

בסיור שקיים צוות הביקורת בשני בתיה"ס ביוני 2022 עלו כמה ליקויים, כמפורט להלן:

בתי ספר ז'-ח'

- 1. נזילות מים:** קיימות נזילות מים רבות ותכופות בעונת החורף, שמקורן בקומת הגג של המבנה.
- 2. מחסור בשטחי לימוד:** בין היתר, חסרים מעבדות וחדרי הקבצה. במכתב ששלח מנהל ב"ס ז' בנובמבר 2021 לראש המועצה הוא ציין שחסרה בביה"ס מעבדת מחשבים, וכי חדר המורים לא קיבל ציוד משנת 2016, כלומר זה כשש שנים.
- 3. ציוד מחשבים מיושן:** מנהל ב"ס ח' ציין לפני צוות הביקורת כי ציוד המחשבים שנמצא במעבדת המחשבים בחטיבה העליונה הוא ישן, בן שמונה שנים, ואינו מתאים למגמת התקשוב הקיימת בביה"ס ולבחינות הבגרות. עוד ציין כי כמה מהמזגנים המקולקלים בחדרי הלימוד תוקנו מכספי תרומות של הורים לאחר שהמועצה לא העבירה תקציב מתאים לתיקונם.

תמונות 9 - 10: ליקויי רטיבות בבתי"ס ז'-ח'

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-22.6.22.

בתי ספר ט'-י'

- 1. נזילות:** בבי"ס ט' קיימת נזילת מים מהגג בעונת החורף זה שנים אחדות. נמסר לצוות הביקורת כי המים חודרים לכיתות הלימוד, למסדרונות ולארונות החשמל. מנהל ב"ס ט' מסר כי פנה כמה פעמים למועצה כדי לתקן את הליקויים, אך פניותיו לא זכו לטיפול ראוי. הליקויים עלו עוד בשנת 2017 בסיור שערכו מנהל ביה"ס, קב"ט המועצה ועב"ט³⁷ ביה"ס ותועדו בפרוטוקול מפברואר 2017 ובמכתב ששלחו מנהל ביה"ס ורכז הביטחון באוקטובר

37 עוזר לביטחון, לבטיחות ולשעת חירום.

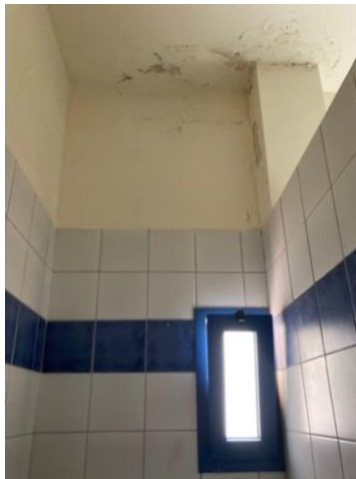

2017 לקב"ט ולמנהל מחלקת החינוך של המועצה. במועד הסיור שקיים צוות הביקורת בביה"ס, לפחות חמש שנים לאחר שהליקויים עלו לראשונה, עדיין נצפו סימני רטיבות.

2. תקלות חשמל: במרץ 2022 התריע מנהל ביה"ס י' במכתב למנהל מחלקת החינוך של המועצה כי שלוש כיתות לימוד, ארבעה חדרי שירותים (שירותי תלמידים, שירותי תלמידות, שירותי מורים ושירותי מורות) הם ללא חשמל כלל במשך כשלושה חודשים, וביקש לדאוג לתיקון החשמל באופן מיידי. תזכורת נוספות בעניין נשלחו על ידו במאי וביוני. במועד הסיור שקיים צוות הביקורת בביה"ס, כחצי שנה לאחר תחילת התקלה, לא היה חשמל בכיתות הלימוד ובחדרי השירותים האלו.

3. מזגנים ישנים, שבורים או מקולקלים: מהסיור שקיים צוות הביקורת ומהמידע שמסר מנהל ביה"ס י' עולה כי בחמש כיתות לימוד ובספרייה המזגנים מקולקלים. בספרייה המדחס של אחד המזגנים שרוף זה כחמש שנים, במזגן אחר חסר שקע והשלישי אינו פועל ונוזלים ממנו מים.

תמונות 11 - 12: מזגן תקול וליקויי רטיבות בביה"ס י'

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-22.6.22.

עולה כי במועצה המקומית **מעלה עירון**, בכל חמשת בתי"ס שנבדקו נמצאו נזילות מתקרות מבני בתי"ס ותקלות במזגנים שלא טופלו במשך שלוש וחלקן חמש שנים; בבי"ס י' נמצאו תקלות חשמל שלא טופלו במשך כחצי שנה; בבי"ס ח' נמצא ציוד מחשוב ישן שלא הוחלף במשך שמונה שנים, בבי"ס ז' חסרים מעבדות וחדרי הקבצה, וחדר המורים לא קיבל ציוד במשך שש שנים; בבי"ס ו' השירותים לא שופצו במשך יותר מעשרים שנה, והריהוט הישן והמקולקל בביה"ס לא הוחלף זה שנתיים, ונזק לקיר באחת מכיתות הלימוד כתוצאה משריפה לא טופל במשך כשבועיים. כל זאת, אף שמדובר במוסדות חינוך שבהם יש להקפיד על תקינות המתקנים והציוד המשמשים את התלמידים והמורים. הדבר מצביע על היעדר טיפול נאות של המועצה, שהביא לרמת תחזוקה ירודה בבתי"ס ולפגיעה בסביבת הלימודים.

בתשובת מנהל ביה"ס ו' למשרד מבקר המדינה מפרברואר 2023 צוין כי המועצה לא טיפלה בכל הליקויים שעלו בדוח זה, פרט לעניין השריפה באחת הכיתות.

על המועצה המקומית **מעלה עירון** להקפיד על תחזוקה נאותה ושוטפת של כל מוסדות החינוך שבבעלותה כדי להבטיח שהמבנים, לרבות הציוד והמתקנים המשמשים את התלמידים, יהיו תקינים. מומלץ שהמועצה תבחן גיבוש נהל לתחזוקת מוסדות החינוך שבתחומה, אשר יכלול בין היתר קביעת פרקי זמן לטיפול בתקלות השונות. זאת כדי לתת מענה ראוי ובפרק זמן סביר לפניית על תקלות ומפגעים המועברות אליה.

פיצול בתי הספר לשתי חטיבות

כאמור, שני בתי"ס - ביה"ס ז'-ח' ובי"ס ט'-י - הוקמו כבתי"ס שש-שנתיים שבהם לומדים מכיתה ז' עד י"ב. לפי הפרוגרמה שאישר משרד החינוך, כל אחד מהם נבנה כבי"ס משולב, הכולל חטיבת ביניים (כיתות ז' עד ט') וחטיבה עליונה (כיתות י' עד י"ב), וחלק מהשטחים משותפים לכלל התלמידים, ללא הבחנה בין חטיבת הביניים לחטיבה העליונה, כמו השימוש במעבדות לסוגיהן, בחדרי ההקבצה ובספרייה.

יצוין כי בבי"ס שש-שנתי מכהנים שני מנהלים: מנהל התיכון, האחראי לביה"ס בכללותו, ומנהל עבור שכבות ז' עד ט', הכפוף למנהל התיכון.

נמצא כי בפועל המועצה המקומית **מעלה עירון** פיצלה באופן לא-רשמי³⁸ את השימוש במבנים בכל אחד משני בתי"ס לשתי חטיבות: חטיבת ביניים וחטיבה עליונה, ונתנה לכל אחד משני מנהלי שכבות ז' עד ט' בכל אחד משני בתי"ס עצמאות במילוי תפקידו. כך היא יצרה מכל ביה"ס שש-שנתי שני בתי"ס נפרדים: חטיבת ביניים וחטיבה עליונה. זאת שלא בהתאם לפרוגרמה שלפיה הוקם ביה"ס, ומבלי לקבל את אישור משרד החינוך לכך.

38 המועצה לא פנתה למשרד החינוך כדי לפצל את מבנה ביה"ס השש-שנתי לשתי חטיבות, ומבחינת משרד החינוך, ביה"ס מתנהל כבי"ס שש-שנתי, עם סמל מוסד אחד.

נמצא כי כתוצאה מפיצול שני בתיה"ס - ב"ס ז-ח' ובי"ס ט-י' - המעבדות בבתיה"ס וחדרי הקבצה, שהיו אמורים לשמש את כלל התלמידים מכיתה ז' ועד י"ב, משמשים בפועל את תלמידי החטיבה העליונה. מצב זה גרם למחסור במעבדות ובחדרי הקבצה לתלמידי חטיבות הביניים.

בשל המחסור במעבדות ובחדרי הקבצה עושה ב"ס ט' שימוש בארבעה חדרים יבילים: אחד משמש כמעבדת מדעים³⁹, והשלושה הנוספים משמשים ככיתות הקבצה. בב"ס ז' היו חסרים במועד הסיוור חדרים למדעים ולמחשבים לשימוש התלמידים.

תמונה 13: כניסה לחדרים היבילים בב"ס ט'

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-22.6.22.

פיצול שני בתיה"ס ז-ח' ו-ט-י' על ידי המועצה המקומית **מעלה עירון**, שלא בהתאם לפרוגרמה שלפיה נבנו, כבת"ס שש-שנתיים, פוגע בתנאים שבהם לומדים התלמידים, בדגש על המחסור במעבדות ובחדרי הקבצה לתלמידי חטיבות הביניים, העלול לפגוע בהישגי התלמידים.

39 המעבדה משמשת לחקר ציפורים. לא מאוחסנים בה ולא נעשה בה שימוש בחומרים מסוכנים.

בתשובת המינהל לפיתוח מערכת החינוך שבמשרד החינוך נמסר כי על פי הרישום במערכות המשרד, בתיה"ס אינם מפוצלים והם מופיעים כמקיפים שש-שנתיים לכיתות ז'-יב'. ביי"ס ט'-י' נבנה לפני שנים רבות ואין נתונים לגבי הפרוגרמה שלו, ובי"ס ז'-ח' נבנה לפי פרוגרמה של מקיף שש-שנתי ל-24 כיתות.

משרד מבקר המדינה ממליץ כי ככל שהמועצה המקומית מעלה עירון הוצה להמשיך עם פיצול בתיה"ס, עליה לפנות לקבלת אישור משרד החינוך לכך, ולאשר פרוגרמה מתאימה לשם הסדרת תשתיות נדרשות לכל אחד מבתיה"ס. על משרד החינוך לתת את דעתו לפיצול בפועל של בתיה"ס ולהנחות את המועצה המקומית מעלה עירון כיצד עליה לפעול בעניין.

עיריית נתניה

בית ספר י"א: ביי"ס זה הוא מקיף שש-שנתי, ונבנה בשנת 1991. בפנייה בדואר אלקטרוני ממאי 2022 של מנהל ביה"ס למנהל אגף האחזקה בעירייה הוא ביקש כי העירייה תבצע הצללה בחצרות ביה"ס. הוא ציין כי "במסגרת שיפוץ קיץ בשנה שעברה היה תכנון להצללת מתחמי חוץ בביה"ס אך מטעמי תקציב זה לא בוצע. יש מיעוט מקומות מוצלים בביה"ס. העניין משמעותי בעיקר בחודשי הקיץ החמים".

במועד סיום הביקורת בנובמבר 2022 מסר מנהל ביה"ס לצוות הביקורת כי ההצללה בחצר ביה"ס טרם בוצעה.

תמונה 14: חצר ללא הצללה בבי"ס י"א

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-17.8.22.

בית ספר י"ב: ב"ס שש-שנתי, שהוקם בשנת 2018 כבי"ס צומח, ובו חטיבת ביניים פעילה וחטיבה עליונה הפעילה באופן חלקי וכוללת שתי שכבות. נכון למועד סיום הביקורת בנובמבר 2022, מבוצעות בחטיבה העליונה עבודות בנייה.

קירווי וטיפול בנזילות מים: הליקוי העיקרי במבנה ביה"ס, שעלה בסיוור שקיים צוות הביקורת באוגוסט 2022, הוא סימני רטיבות שנגרמו מנזילות מים בעונת החורף. עוד נצפו נזקים בתקרות המבנה, לרבות בתקרות המונמכות בתוך המבנה ובחלק מהקירות, כתוצאה מהנזילות האמורות.

מנהל ביה"ס פנה באוגוסט 2022 בדואר אלקטרוני למחלקת האחזקה בעירייה וביקש מהעירייה לבצע קירווי למרפסות, ואף ציין כי בלי הקירווי המים עלולים להציף שוב את ביה"ס בעונת החורף. עוד ציין בפנייה כי ביקש לבצע את הקירווי כבר לפני ארבע שנים, אך העירייה לא ביצעה אותו. כן הציע לעירייה כי במקום קירווי המרפסות תדאג לפתרון בעיית המרחבים באופן טוב יותר. מנהל ביה"ס ביקש טיפול מנע לפני עונת החורף, כולל תיקוני טיח וצבע בכל מקומות הנזילות.

תמונות 15 - 16: **ליקויי רטיבות בתקרה ובתקרה מונמכת בבי"ס י"ב**

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-17.8.22.

בית ספר י"ד: הוא ב"ס שש-שנתי, שנבנה בשנת 1995.

בסיוור שערך צוות הביקורת בביה"ס באוגוסט 2022 נמצא כי קיימת רטיבות במספר מקומות בקירות ובתקרות כתוצאה מהגשמים בעונת החורף. בדצמבר 2022 נמסר לצוות הביקורת כי הרטיבות האמורה טרם תוקנה.

תמונות 17 - 18: ליקויי רטיבות בבי"ס י"ד

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-16.8.22.

בית ספר ט"ו: ביה"ס כולל חטיבת ביניים וחטיבה עליונה בשני מבנים נפרדים. החטיבה העליונה נבנתה בשנת 1956, וחטיבת הביניים נבנתה בשנת 1995.

במהלך סיור שערך צוות הביקורת בביה"ס באוגוסט 2022 מסר מנהל ביה"ס לצוות, כי העירייה בודקת את האפשרות לחזק את מבנה החטיבה העליונה והחלה בביצוע עבודות קידוחים וחיפוף הברזל. זאת כדי להחליט אם ניתן לחזק את המבנה או שצריך להרוס אותו ולבנותו מחדש. עיקר הליקויים במבנה החטיבה העליונה שהצביע עליהם המנהל היו סדקים, התנתקות חלק מחיפוי הקרמיקה מהקירות וסימני רטיבות במספר מוקדים, הן בקירות והן בתקרה.

מנהל ביה"ס מסר לצוות הביקורת כי בשל כך לא השקיעה העירייה בשיפוץ המבנה במהלך שיפוץ הקיץ בשנת 2022. עלה כי גם במבנה חטיבת הביניים לא בוצע שיפוץ בקיץ האחרון.

יוצא אפוא כי בשלושה מחמשת בתיה"ס שנבדקו ב**נתניה** - בתיה"ס י"ב, י"ד ו-ט"ו, נמצאו ליקויי רטיבות או נזילות מים. בבי"ס י"ב נמצא ליקוי של הצפות בשל היעדר קירוי של המרפסות. בבי"ס י"א חסרה הצללה של מתחמי חוץ בביה"ס. בבי"ס ט"ו נמצאו סדקים במבנה החטיבה העליונה והתנתקות חלק מחיפוי הקרמיקה מהקירות.

משרד מבקר המדינה ממליץ לעיריית **נתניה** לפעול לתיקון הליקויים שהועלו במוסדות החינוך ולתת עדיפות לליקויים שיש בהם כדי לגרום נזקים למבנה המוסד החינוכי, כמו נזילות והצפות. על העירייה לפעול להשלמת בדיקת היציבות של המבנה בבי"ס ט"ו, ולקדם עם משרד החינוך את הפתרון המומלץ בהתאם לתוצאות הבדיקה.

בתשובת עיריית **נתניה** נמסר כי בבי"ס י"ב הוא בבי"ס חדש שבנייתו עדיין לא הושלמה; העירייה העבירה דוח ליקויים לקבלן במסגרת שנות הבדק וחלק מהליקויים תוקנו. לגבי בבי"ס י"א, העירייה מסרה כי בקשת המנהל להוסיף הצללה נבחנה ונמצא כי ביה"ס עומד בתקני ההצללה. העירייה הוסיפה כי בפברואר 2023 היא החלה להתקין קירוי ועליו תאים פוטו וולטאים מעל מגרשי הספורט במוסדות החינוך בתחומה כולל בבי"ס י"א. לגבי בבי"ס י"ד, העירייה ציינה

בתשובתה כי בקיץ 2023 יבוצעו בביה"ס עבודות איטום. לגבי ביה"ס ט"ו, העירייה מסרה בתשובתה כי מבנה ביה"ס ישן מאוד, וכי אף שהיא משקיעה בו כספים רבים, הליקויים חוזרים מדי שנה בשנה. במהלך קיץ 2023 בכוונתה לבצע עבודות מאסיביות במבנה ביה"ס, כולל תיקון סדקים, החלפת חלונות וצביעה. עוד ציינה בתשובתה כי תחזוקת מבנים היא משימה מורכבת, בייחוד בעיר שרוב מוסדות החינוך בה ישנים מאוד, וכי העירייה מבצעת באופן תדיר עבודות שיפוץ ושדרוג ככל שנדרש.

עיריית קריית אתא

בית ספר ט"ז: מבנה ביה"ס הוקם בשלבים בשנים 1962 - 1984. עם השנים הוא הפך לבי"ס שש-שנתי.

בעת הסיור שערך צוות הביקורת בביה"ס ביולי 2022 הוא היה במצב מוזנח, ונצפו בו ליקויים ותקלות שחייבו טיפול יסודי. נראה שלא תוחזק במהלך השנים בצורה טובה. יצוין כי בשל גיל המבנה, חלק מהאגפים ששימשו בעבר את ביה"ס גודרו ונאסרה כניסת אנשים אליהם, ונכון למועד סיום הביקורת בנובמבר 2022 הם יועדו להריסה.

בין התקלות שנצפו בסיור היו אלו: חלק ניכר מגופי התאורה בכיתות הלימוד, במסדרונות ובספרייה לא עבדו; ניכרו סימני רטיבות בחלק ניכר מהמבנה; חלונות ישנים ולא-תקינים; מעבדה ישנה; שולחנות וכיסאות המשמשים את התלמידות נראו ישנים מאוד.

במכתב ששלחה מנהלת ביה"ס ט"ז⁴⁰ במאי 2022 למנהל אגף האחזקה בעירייה היא פירטה את הליקויים בביה"ס שלדעתה היה צורך לתקנם לקראת שנת הלימודים התשפ"ב (2022 / 2023). ואלה הליקויים העיקריים שציינה: נזילות מגג מבנה ביה"ס, רטיבות בחדר הארכיב, מנורות ללא כיסוי, צורך בשיפוץ כולל של חדר המורים ושירותי המורים, החלפת חלונות ומנורות לא-תקינים, טיח נופל מתקרת חדר המחשבים, תקרה מתפוררת ונזילות בחדר הטיפולי, החלפת שולחנות וכיסאות של התלמידים וצורך בתיקוני אבן משתלבת.

לנוכח היעדר תחזוקה שוטפת וההזנחה הנמשכת במבנה ביה"ס, היה על העירייה לפעול לסגירת הפערים ולתקן את כל הליקויים שהצטברו ועליהם התריעה הנהלת ביה"ס.

נמצא כי במהלך הסיור ביולי 2022 בוצעו עבודות שיפוץ בחדר המורים, שכללו עבודות ריצוף, תיקוני טיח וצבע והחלפת שירותי המורים. בסיור נוסף שערך צוות הביקורת בספטמבר 2022 נצפו עבודות נוספות שבוצעו, כמו החלפת נורות בכיתות, החלפת גופי תאורה במסדרונות ובספרייה, הצבת שולחנות וכיסאות חדשים, ביצוע תיקונים בשירותים ועבודות צבע למיניהן. כך שבפועל תוקנו חלק מהליקויים שפורטו במכתבה של המנהלת.

40 מנהלת ביה"ס ט"ז נכנסה לתפקיד בספטמבר 2021.

תמונות 19 - 21: ליקויי רטיבות בגג וגופי תאורה מקולקלים בבי"ס ט"ז

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-13.7.22.

משרד מבקר המדינה ממליץ לעיריית קריית אתא להשלים את תיקון הליקויים בבי"ס ט"ז שלא טיפלה בהם במסגרת השיפוץ שביצעה במהלך חופשת הקיץ 2022, כדי להביא את מבנה ביה"ס למצב ראוי למען רווחת תלמידי ביה"ס.

יצוין כי מלבד עבודות השיפוץ שנצפו בסיור שקיים צוות הביקורת בתקופת הקיץ בבי"ס ט"ז, עלה מתשובת עיריית קריית אתא ומתשובת מנהלת ביה"ס למשרד מבקר המדינה מפברואר 2023 (להלן - תשובת עיריית קריית אתא ותשובת מנהלת ביה"ס ט"ז, בהתאמה) כי העירייה ביצעה בביה"ס עבודות נוספות, שכללו, בין היתר, התקנת וילונות חדשים בכל הכיתות, איטום גגות, שיפוץ תקרת חדר המחשבים וסיום שיפוץ חדר הכינוסים.

בית ספר י"ז: מבנה ביה"ס הוקם בשלבים בין השנים 1946 - 1993. הליקויים שעלו בשנים האחרונות, כפי שעולה מהמכתבים ששלחה מנהלת ביה"ס למנהל אגף האחזקה בעירייה, רובם היו בגדר ליקויים חוזרים, שכללו בעיקר נזילות מים מגג מבנה ביה"ס, מזגנים מקולקלים (כעשרה), שירותי תלמידים ישנים שיש צורך לשפצם, סיום ההחלפה של רצפת P.V.C בספרייה, דלתות הרוסות (כ-15), שיפוץ חדר טכנאי מחשבים, חדירת מי גשמים לפרוזדורים, מחסן ישן וסדוק באזור שכבה ח' והחלפת וילונות באולם הכינוסים.

יצוין כי בשל מצוקת חדרים במבנה ביה"ס הציבה העירייה ביולי 2022 בשטח ביה"ס שני מבנים יבילים, שאמורים לתת מענה למחסור בכיתות הלימוד.

בית ספר י"ח: ביה"ס הוקם בשנת 1990. בביה"ס נמצאו ליקויים חוזרים שעלו במכתבים ששלחה מנהלת ביה"ס למנהלת אגף החינוך ולמנהל אגף האחזקה בעירייה. יצוין שמכתבים אלו כללו דרישה להחליף 16 מזגנים ישנים מאוד זוללי חשמל, שאין כדאיות כלכלית או אפשרות לתקנם. דרישה זו עלתה כמעט בכל המכתבים. במכתבה מאוגוסט 2022 שהופנה למנהל אגף האחזקה ציינה המנהלת: "אני מבקשת עזרה בהחלפת המזגנים השנה. שנת הלימודים נפתחת ובמזג האוויר הנוכחי בלתי אפשרי ללמד בכיתות ללא מזגן. יש לציין כי בשנתיים האחרונות לא הוחלפו מזגנים [בביה"ס]".

הבדיקה העלתה כי במועד סיום הביקורת בנובמבר 2022 המזגנים טרם הוחלפו.

על עיריית קריית אתא לפעול לתיקון הליקויים בשני בתי"ס נוכח פניות המנהלות ונוכח העובדה שהליקויים אינם מטופלים תקופה ארוכה. מומלץ לתת עדיפות לטיפול בניילות ובהתקנת מזגנים, ליקויים שיש להם השפעה ישירה על רווחת התלמידים ועל שיפור סביבת הלמידה בבתי"ס.

יוצא אפוא כי בשניים משלושת בתי"ס שנבדקו בקריית אתא - בתי"ס ט"ז ו-י"ז, נמצאו ניילות מים מגגות מבני בתי"ס וכן נדרש שיפוץ של חדרי שירותים; בקיץ 2022 בוצע שיפוץ שירותי המורים בבתי"ס ט"ז. בשני בתי"ס - י"ז ו-י"ח נדרשים תיקון או החלפה של מזגנים. בבתי"ס ט"ז נדרשים גם תיקון או החלפה של חלונות לא תקינים וביצוע תיקוני אבן משתלבת, ובבתי"ס י"ז נדרשים החלפה של רצפת P.V.C בספרייה ושל כ-15 דלתות הרוסות, שיפוץ חדר טכנאי מחשבים, תיקון מחסן ישן וסדוק והחלפת וילונות באולם הכינוסים.

בתשובת עיריית קריית אתא, צוין כי בבתי"ס י"ז העירייה טיפלה בניילות מהשנה הקודמת וגם בניילות חדשות; חמישה מהמזגנים המקולקלים הוחלפו והאחרים תוקנו; שמונה דלתות הוחלפו והיתר יוחלפו במהלך השנה; המחסן טופל; ושירותי תלמידים ישודרגו במהלך חופשת הקיץ. לגבי בתי"ס י"ח נמסר כי חלק מהמזגנים יוחלף עד חופשת הפסח. עוד צוין בתשובת עיריית קריית אתא ומנהלת בתי"ס ט"ז כי רצפת ה-P.V.C תוקנה. עיריית קריית אתא הוסיפה וציינה כי בשנים 2021 - 2022 היא החליפה בכל בתי"ס את הריהוט, ובשנת 2023 היא מתכננת לבצע הצללות של מגרשי הספורט.

על עיריית קריית אתא להמשיך ולטפל בתיקון הליקויים שטרם טופלו בבתי"ס בהקדם, בפרט שמדובר במתקנים אשר פעילותם התקינה חשובה להבטחת סביבה לימודית נאותה לתלמידים.

מהמתואר עולה כי ברשויות המקומיות: **טמרה, מעלה עירון, נתניה וקריית אתא**, נמצאו ליקויים בתחזוקה של בתי"ס, שכללו בין היתר ניילות מהגגות וסימני רטיבות בקירות (כל ארבע הרשויות, ב-13 מתוך 20 בתי"ס שנבדקו, שהם 65%), מזגנים מקולקלים או ישנים אשר לא טופלו או הוחלפו (**מעלה עירון וקריית אתא**), חדרי שירותים שלא שופצו במשך שנים (**מעלה עירון וטמרה**), תיקון סדקים בקירות המבנה (**קריית אתא ונתניה**). עוד הועלו ליקויים פרטניים כמו תקלות חשמל ותאורה, מחסור בשטחי הצללה, שולחנות וכיסאות ישנים ומחסור במרחבי למידה.

משרד מבקר המדינה ממליץ לרשויות המקומיות **טמרה, מעלה עירון, נתניה וקריית אתא**, להקפיד על תחזוקה נאותה ושוטפת של כל מוסדות החינוך בתחומן, ולתקן את ליקויי התחזוקה שנמצאו בהם, תוך מתן עדיפות לליקויים שיש בהם כדי לגרום מקום למבנה.

ניהול הבטיחות בבתי הספר העל-יסודיים

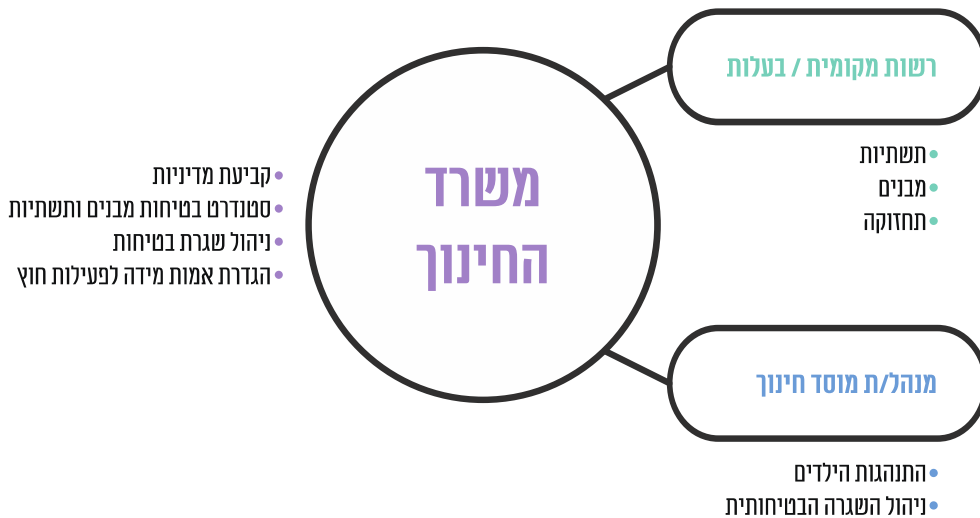
שלושה גורמים מעורבים בניהול הבטיחות בבתי"ס: הרשות המקומית או הבעלות - אם יש כזו, מנהלי בתי"ס ומשרד החינוך.

אגף בכיר לביטחון, חירום ובטיחות סביבתית במשרד החינוך הוא הגורם המקצועי המופקד על הביטחון והבטיחות של מוסדות החינוך, מקיים ממשקי עבודה מול בתי"ס והרשויות המקומיות ומנחה אותם.

משרד החינוך אחראי לקביעת מדיניות הבטיחות במוסדות החינוך, ובכלל זאת אופן ניהול שגרת הבטיחות ונורמת הבטיחות של המבנים והתשתיות, וכן אחראי להנחיית הרשויות המקומיות והבעליות בכל הקשור לבטיחות במוסדות החינוך.

חובתה של הרשות המקומית לקיים מוסדות חינוך בתחומה⁴¹ מטילה עליה את האחריות להבטחת הבטיחות בהם⁴². הרשות המקומית מחויבת לדאוג לשלום הילדים בעת שהותם בתחומי מוסדות החינוך, על כיתותיהם, חצרותיהם ומתקניהם, ולהבטיח שהמוסדות יהיו בטוחים ומתאימים לקיום לימודים. גם האחריות המקצועית לגילוי פגמים מובנים במבנה ביה"ס, היוצרים סיכון לציבור התלמידים, מוטלת על הרשות המקומית. ואילו על מנהלי בתי"ס מוטלת האחריות לניהול השגרה הבטיחותית ולהתנהגות התלמידים, לרבות תחזוקת המוסד וטיפול במפגעי בטיחות.

תרשים 5: חלוקת תחומי האחריות בניהול הבטיחות

המקור: מצגת מנהל אגף בטיחות סביבתית במשרד החינוך מספטמבר 2022, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

41 פקודת החינוך [נוסח חדש], התשל"ח-1978; ופקודת העיריות [נוסח חדש].

42 חוזר מנכ"ל לבטיחות.

כאמור, צוות הביקורת סייר במהלך הביקורת ב-20 בתי"ס על-יסודיים בתחומי הרשויות המקומיות שנבדקו. בסיוורים בדק הצוות את מידת עמידת המבנים וחצרותיהם בדרישות הבטיחות של משרד החינוך. להלן עיקרי הליקויים:

ביצוע מבדקי בטיחות

מבדקי הבטיחות במוסדות חינוך הם כלי ניהולי מקיף לשמירה על רמת בטיחות נאותה ולצמצום סיכוני בטיחות במוסדות החינוך⁴³. על הרשות המקומית או הבעלות - אם יש כזו, לקיים אחת לשנה מבדק בטיחות במוסדות החינוך שבתחומה.

נוסף על מבדקי הבטיחות השנתיים שהרשות המקומית עורכת במוסדות החינוך שבתחומה, גם משרד החינוך עורך בקרה מטעמו, וזאת באמצעות מבדקי בטיחות מדגמיים במוסדות החינוך השונים ובמחזוריות של פעם בחמש שנים.

לאור הנחיות חוזר מנכ"ל לבטיחות⁴⁴, הכין משרד החינוך רשימת בקרה מקצועית ומפורטת⁴⁵ (להלן - רשימת הבקרה) לצורך עריכת מבדק הבטיחות במוסד החינוכי. רשימת הבקרה נגזרה הן מחוזר המנכ"ל לבטיחות והן מסדרת חוקים ותקנות, ובהם חוק התכנון והבניה, התשכ"ה-1965; חוק החשמל, התשי"ד-1954; הוראות הרשות הארצית לכבאות והצלה; פקודת הבטיחות בעבודה [נוסח חדש], התש"ל-1970; ותקנים שונים (כגון ת"י 65515⁴⁶, ת"י 1498⁴⁷). כמו כן, שולבו ברשימת הבקרה מסקנות ותובנות מתחקור מעמיק ומקצועי של אירועי בטיחות שאירעו בשנים האחרונות.

רשימת הבקרה משמשת כ"רשימה מנחה" לעורך המבדק, ועליו לפעול בהתאם לה ולהתייחס לפערי הבטיחות שאותם הוא מזהה בזמן אמת, אף אם אינם מצוינים במפורש בחוזר המנכ"ל לבטיחות.

בתום מבדק הבטיחות מוציא עורך המבדק - מטעם הרשות המקומית⁴⁸ או משרד החינוך - דוח בטיחות מסכם לגורמים האחראיים לבטיחות במוסד והמפקחים עליה, ומגדיר את קדימות הטיפול במפגעים שאותרו, על פי הבנתו המקצועית ובחלוקה לשלוש רמות:

1. קדימות 0: מתייחסת למפגע חמור במיוחד (סכנת חיים), המחייב להערכת עורך המבדק סגירה מיידיית של המקום או האתר במוסד החינוך ואיסור השימוש בו עד קבלת הודעה ממנהל הבטיחות ברשות או ממנהל המוסד ומיועץ בטיחות מטעם הבעלות על המשך שימוש.

43 פורטל רשויות ובעלויות חינוך של משרד החינוך - <https://pob.education.gov.il/Mosdot/security/Pages/institutions-safety.aspx>

44 סעיף 1.2.2 ח' לחוזר מנכ"ל לבטיחות.

45 אגף בטיחות ארצי במשרד החינוך, "רשימה מנחה לעריכת מבדק בבית ספר, גן ילדים, פנימייה וכפר נוער" (יוני 2019).

46 תקן ישראלי של מכון התקנים הישראלי, בנושא "מתקני ספורט מכשירי התעמלות - דרישות בטיחות כלליות ושיטות בדיקה".

47 תקן ישראלי של מכון התקנים הישראלי, בנושא "מתקני משחקים: דרישות בטיחות כלליות ושיטות בדיקה".

48 או הבעלות, אם יש כזו.

2. קדימות 1: מתייחסת למפגע בטיחותי המחייב את הסדרתו המיידית.

3. קדימות 2: מתייחסת לליקוי בטיחותי המחייב טיפול של הרשות המקומית או הבעלות בתוכנית עבודה סדורה.

עם קבלת מבדק הבטיחות, על הרשות המקומית⁴⁹ לתקן את כלל הליקויים, בדגש על טיפול בליקויים המוגדרים בקדימות 1, לעקוב אחר תהליך ביצוע העבודה כדי לעמוד בלוח הזמנים עד פתיחת שנת הלימודים, ולדווח למשרד החינוך על "אישור מוכנות" של כלל מוסדות החינוך שבתחומה לאחר הסרת כל הליקויים בקדימות 1, וזאת לא יאוחר מ-15 באוגוסט כל שנה⁵⁰.

הסדרת ליקויים בקדימות 1

הביקורת העלתה כי חמש מהרשויות המקומיות שנבדקו ערכו מבדקי בטיחות שנתיים בין השנים 2019 - 2022 בבתי"ס העל-יסודיים שלהן, שבהם הועלו ליקויי בטיחות חוזרים אשר הוגדרו בקדימות 1, המחייבת את הסדרתם המיידית. ליקויים חוזרים אלה לא תוקנו, ואף צוינו בדוחות בטיחות עוקבים, כמפורט בלוח להלן⁵¹:

לוח 11: ליקויי בטיחות חוזרים שלא תוקנו (קדימות 1) בבתי הספר שנבדקו, 2019 - 2022

הרשות המקומית	בית הספר	דלתות	ארונות/ מתקני מי שתייה	חשמל	חלונות	חצרות, שבילים ומגרשי ספורט	שער	מעקה	גופי תאורה
הגלבוץ	בי"ס א'	V	V	V	V	V	V	V	V
טמרה	בי"ס ב'	X	X	X	V	V	X	V	V
	בי"ס ג'	X	X	X	V	V	V	X	V
	בי"ס ד'	X	X	X	X	V	V	V	X
	בי"ס ה'	X	X	X	X	V	V	X	V
מעלה עירון	בי"ס ו'	X	X	X	V	X	V	V	V
	בי"ס ז'	X	V	V	X	V	V	V	X
	בי"ס ח'	X	X	V	X	V	V	V	V

49 או הבעלות, ובהתאם להוראות ההסכם בינה לבין הרשות המקומית.

50 חוזר מנכ"ל לבטיחות.

51 יצוין כי במבדקי הבטיחות השנתיים העוקבים לא היו ליקויי בטיחות חוזרים מסכני חיים, בקדימות 0.

הרשות המקומית	בית הספר	דלתות	ארונות/מתקני מי שתייה	חשמל	חלונות	חצרות, שבילים ומגרשי ספרט	שער	מעקה	גופי תאורה
	בי"ס ט'	V	V	V	V	V	V	V	V
	בי"ס י'	X	X	X	V	X	V	V	V
נתניה	בי"ס י"א	X	X	V	X	V	V	X	V
	בי"ס י"ב	V	X	V	V	V	V	V	V
	בי"ס י"ג	X	X	V	V	V	X	V	V
	בי"ס י"ד	V	X	V	V	V	V	V	V
	בי"ס ט"ו	V	V	V	V	V	V	V	V
קריית אתא	בי"ס ט"ז	X	X	V	X	V	V	V	X
	בי"ס י"ז	V	X	V	V	V	V	V	X
	בי"ס י"ח	X	V	V	V	V	V	V	V
שוהם	בי"ס י"ט	V	V	V	V	V	V	V	V
	בי"ס כ'	X	V	V	V	V	V	V	V
	סך הכול ליקויים חוזרים בשנים עוקבות	13	13	6	6	2	2	3	4

מקרא:

X - הליקוי הועלה בשני מבדקי בטיחות שנתיים עוקבים.

V - אין ליקוי חוזר בשני מבדקי בטיחות שנתיים עוקבים.

על פי נתוני מבדקי הבטיחות השנתיים בין השנים 2019 - 2022 בבתי"ס שנבדקו, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

מהלוח עולה כי יש ליקויים חוזרים שהופיעו במבדקי הבטיחות של שנים עוקבות ברוב בתי"ס שנבדקו: ב-13 בתי"ס מתוך ה-20 שנבדקו (שהם 65%) נמצאו דלתות שאינן ממוגנות כנדרש וארונות או מתקני שתייה שאינם מקובעים לקיר. כמו כן, עלו ליקויים חוזרים בשיעור שנע בין 20% ל-30% מבתי"ס⁵², ובכלל זה מפגעים בשקעי חשמל או בארונות חשמל, חלונות נמוכים ללא מגבילי פתיחה וגופי תאורה ללא כיסוי, דבר שיש בו כדי להעיד שהרשויות לא עקבו ולא טיפלו בליקויים באופן מידי, כפי שנקבע ברשימת הבקרה.

הביקורת העלתה כי הליקויים שחזרו וצוינו במבדקי הבטיחות ברשויות המקומיות שנבדקו כללו ליקויים כמפורט להלן:

לוח 12: סוגי ליקויים חוזרים במבדקי בטיחות שנתיים עוקבים ברשויות המקומיות שנבדקו, 2019 - 2022

מספר הליקוי ברשימת הבקרה	הליקוי	התחום
5.23	ללא מגיני אצבעות, רכיבים להאטת הטריקה או תפס מעצור	דלתות
3.25	ללא פסים למניעת החלקה	מדרגות
9.1	פתוח ולא נעול	ארון חשמל מרכזי
9.4	תלושים וחוטי החשמל שלהם חשופים או ללא מכסה	שקעי חשמל
5.13	סף נמוך, ללא מגבילי פתיחה	חלונות
3.20	נמוך, מאפשר טיפוס ונפילה, או רחב המאפשר החלקה, או ללא מכסה בקצותיו	מעקה*
5.5	אינם מקובעים לקיר	ארונות
5.7	אינם מקובעים לקיר	מתקני שתייה
9.8	ללא כיסוי	גופי תאורה
3.35	ללא מרווח מצידיו, עם סכנה להיתפסות אצבעות ופגיעה בהן	שער
3.28	ללא פקקי מגן בחלק העליון	גדר
3.1	עם מהמורות, שקעים ובלטות	חצרות
3.22	עם מהמורות, שקעים ובלטות	שבילים

52 ב-4 - 6 בתי"ס מה-20 שנבדקו.

מספר הליקוי ברשימת הבקרה	הליקוי	התחום
3.18	עם צמחייה דוקרנית ועצים וענפים העלולים לקרוס	חצר
3.52	סדוק, עם צמחייה בסדקים	מגרש ספורט

מקור: רשימת הבקרה, בעיבוד משרד מבקר המדינה.
 * לגבי המעקה צוין בדוחות המבדקים בבי"ס י"ז כי נדרש טיפול דחוף, אף על פי שהוא בקדימות 2.

תמונה 22: דלת ללא מגן אצבעות בבי"ס י"ח

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-13.7.22.

תמונה 23: מתקן שתייה שאינו מעוגן לקיר בבי"ס י'

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-22.6.22.

תמונות 24 - 25: שקעי חשמל תלולים או ללא מכסה בבי"ס ט'

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-22.6.22.

על חמש מהרשויות המקומיות שנבדקו: **טמרה, מעלה עירון, נתניה, קריית אתא ושוהם** לפעול לתיקון הליקויים בקדימות 1 באופן מיידי. עוד מומלץ לרשויות אלו לעקוב אחר הטיפול בליקויי הבטיחות כדי למנוע מפגעים בטיחותיים ולשמור על שלום התלמידים והשוהים במוסדות החינוך. מומלץ כי משרד החינוך ינחה את הרשויות המקומיות לבצע בקרה הדוקה יותר על ליקויי בטיחות שכיחים.

בתשובת משרד החינוך נמסר כי המשרד עוסק בבקרה ובמעקב שוטפים אחר תיקון הליקויים על ידי הרשויות המקומיות. עוד מסר המשרד כי הוא יגביר את פעולותיו בהדרכות ובהשתלמויות כדי לעודד ולהגביר את המודעות של הרשויות לחשיבות תיקון ליקויי הבטיחות.

בתשובת עיריית **טמרה** צוין כי העירייה פועלת כל הזמן לתיקון הליקויים בקדימות 1, וכי בעקבות הערת משרד מבקר המדינה היא תקפיד לתקן באופן מיידי את הליקויים האלה ותעקוב אחר הטיפול בהם.

בתשובת מנהל ב"ס ג' למשרד מבקר המדינה מפברואר 2023 (להלן - תשובת מנהל ב"ס ג') נמסר כי הדלתות שצוינו במבדקי הבטיחות העוקבים הן לא אותן דלתות מכיוון שביה"ס מתקן אותן באופן שוטף, וכי ביה"ס החליף ותיקן את הדלתות לפני שלוש שנים. שאר הליקויים שצוינו במבדקי הבטיחות העוקבים טופלו ותוקנו.

בתשובת עיריית **נתניה** צוין כי העירייה מתייחסת לדוחות מבדקי הבטיחות ברצינות רבה ומטפלת בהם בדחיפות עליונה באמצעות הקב"ט ואגף אחזקות. כל ליקויי הבטיחות החוזרים מטופלים, למעט הליקויים במתקני המים, שבתיה"ס אחראים לתקנם במסגרת התקציבים שהעירייה מעבירה אליהם.

בתשובת עיריית **קריית אתא** נמסר כי העירייה מבצעת מדי שנה בשנה סקרי בטיחות בקרב כל מוסדות החינוך בתחומה, וכי היא מטפלת בליקויים בקדימות 1 באופן מיידי.

בתשובת המועצה המקומית **שוהם** צוין כי מיגון הדלתות במוסדות החינוך מטופל באופן קבוע, והימצאותם של ליקויים חוזרים בדוחות אינה מעידה בהכרח על חוסר טיפול. כמו כן, הבדיקות בעניין נעשות באופן רוטיני, ולראיה בחודש דצמבר 2022 נערכה ביקורת של משרד החינוך, כולל בב"ס כ', ולא התגלו ליקויים בנושא.

הביקורת העלתה כי בב"ס ט"ז **בקריית אתא**, מבדקי הבטיחות השנתיים שהעירייה ביצעה בשנים 2019 - 2022 העלו ליקויי בטיחות רבים שצוין לגביהם במפורש כי מדובר בליקויים חוזרים משנים קודמות או כי לא נעשה דבר משנה קודמת. הליקויים כללו דלתות שאינן ממוגנות כנדרש, חלונות גרירה אנכיים ("גיליוטינה") האסורים בהתקנה, חלונות ללא מגבילי פתיחה, רצפת P.V.C קרועה במקומות רבים, העלולה לגרום לנפילה, וקריסה של חלק מרצפת ביה"ס. כאמור, במאי 2022 פנתה מנהלת ביה"ס למנהל אגף האחזקה בעירייה ופירטה את הליקויים הקיימים בו, ובכלל אלו ליקויי הבטיחות האמורים.

בסיור שערך צוות הביקורת בביה"ס ביולי 2022 עלה כי לא תוקנו הליקויים האמורים. תחזוקת המבנה והחצרות ברמה נמוכה ואין טיפול שוטף בליקויי בטיחות, כך שבפועל ביה"ס סובל מהזנחה של שנים.

תמונות 26 - 27: חלון גרירה אנכי האסור בהתקנה וחלונות ללא מגבילי פתיחה בבי"ס ט"ז

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-13.7.22.

תמונה 28: רצפת P.V.C קרועה בבי"ס ט"ז

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-13.7.22.

תמונה 29: מתקן שתייה שאינו מעוגן לקיר בבי"ס ט"ז

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-13.7.22.

תמונות 30 - 31: דלתות ללא מגן אצבעות בבי"ס ט"ז

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-13.7.22.

נמצא כי במהלך הקיץ עבר ביה"ס שיפוץ וליקויים שונים טופלו ותוקנו. עם זאת, בסיור הנוסף מספטמבר 2022 עדיין נצפו מפגעים וליקויי בטיחות שונים, לדוגמה דלתות ללא מגיני אצבעות וחצר עם בליטות ושקעים.

תמונות 32 - 33: דלת ללא מגן אצבעות וחצר עם בליטות ושקעים בבי"ס ט"ז

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת בסיור הנוסף שנערך ב-11.9.22.

על עיריית קריית אתא להשלים את תיקון ליקויי הבטיחות שעלו נוכח הסכנות והמפגעים העלולים להיגרם מאותם ליקויים.

בתשובת מנהלת בי"ס ט"ז נמסר כי כל הליקויים תוקנו: בכל הכיתות יש מגיני אצבעות ומעצורים לדלתות, מתקני השתייה בביה"ס מעוגנים לקיר, בכל החלונות יש מעצורים להגבלת פתיחה, הוחלפו כל גופי התאורה לגופי תאורה הכוללים כיסוי כנדרש ורצפת ה-P.V.C תוקנה. עוד צוין כי בשטח ביה"ס יש מבנה המיועד להריסה, וכחלק מתהליך ההריסה חצר ביה"ס תעבור שיפוץ משמעותי ויסודי, כולל החצרות, השבילים והמעברים.

מעקב אחר תיקון ליקויי בטיחות

הנחיות משרד החינוך מחייבות את הרשות המקומית לבצע מבדקי בטיחות שנתיים בבתי"ס בתחומן, ולאחר קבלת דוחות המבדקים - לתקן את הליקויים עד פתיחת שנת הלימודים.

הביקורת העלתה כי חמש מהרשויות המקומיות שנבדקו: **הגלבו, טמרה, מעלה עירון, נתניה וקריית אתא**, לא הקלידו את ממצאי מבדקי הבטיחות למערכת ממוחשבת ייעודית, כגון המוקד העירוני או יישומון (אפליקציה) מתאים, לצורך מעקב אחר תיקונם, וכתוצאה מכך נמנעה מהרשויות המקומיות האפשרות לבצע מעקב ובקרה שיטתיים אחר תיקון הליקויים, ובכלל זה איתור ליקויים חוזרים שלא טופלו. עד מועד סיום הביקורת לא התקבל תיעוד מרשויות אלה על תיקון הליקויים שעלו במבדקי הבטיחות.

יצוין לחיוב כי למועצה המקומית **שוהם** יש מדצמבר 2020 יישומון ייעודי לניהול הביטחון, הבטיחות ושעת חירום במוסדות החינוך, שדרכו היא מנהלת את הטיפול בליקויי הבטיחות ומבצעת מעקב ובקרה אחריהם. היישומון פותח על ידי חברה חיצונית לטובת ניהול מערך הביטחון, הבטיחות וההיערכות לשעת חירום ברשות המקומית, ומוטמעים בו כל הנהלים והטפסים הרלוונטיים, ובהם נוהלי משרד החינוך, תוכניות עבודה, מבדקי בטיחות ואישורי בדיקות תקופתיות. היישומון פתוח לכל בעלי התפקידים הרלוונטיים ברשות המקומית ובבתי"ס, ובתחום הבטיחות - לקב"ט, לקב"ט מוס"ח, למנהלת אגף החינוך, למנהל מחלקת האחזקה, למנהלי בתי"ס ולרכזי הביטחון. המשתמשים יכולים להעלות ביישומון דיווחים על מפגעים ועל בדיקות שנעשו, והוא שולח באופן ממוכן התרעות לבעלי התפקידים לטיפול. היישומון גם מתריע לפני בעלי התפקידים על אישורים שתוקפם צפוי לפוג ועל בדיקות שנדרש לבצע. המעקב והבקרה שהיישומון מאפשר כוללים את מועד הטיפול, הגורם המטפל והמיקום שלו. המועצה מסרה לצוות הביקורת כי נכון ליולי 2022 השתמשו ביישומון 54 רשויות מקומיות, ויש רשויות המשתמשות ביישומונים דומים של חברות אחרות.

תמונות 34 - 35: דוגמאות מסכים מהיישומון לניהול הביטחון, הבטיחות ושעת חירום במוסדות החינוך במועצה המקומית שוהם

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-11.7.22.

קיימת חשיבות רבה בהפעלת מערכת ייעודית לטיפול בליקויי בטיחות ולניהול מעקב אחריהם, שבאמצעותה ניתן בין היתר לתעד את הליקויים העולים ממבדקי הבטיחות ולדווח עליהם. מערכת מסוג זה צפויה לסייע לרשויות המקומיות לערוך מעקב שיטתי אחר השלמת תיקון הליקויים כמו גם פיקוח ובקרה נאותים בעניין זה.

משרד מבקר המדינה מציין לחיוב את המועצה המקומית **שוהם** על ניהול מערך הבטיחות בתחומה באמצעות שימוש בכלי טכנולוגי מתקדם של יישומון ייעודי לתחום. על הרשויות המקומיות **הגלבוע**, **טמרה**, **מעלה עירון**, **נתניה וקריית אתא** לבצע תיעוד ומעקב אחר ממצאי מבדקי הבטיחות השנתיים ותיקון הליקויים שעלו בהם, ומומלץ כי יעשו זאת באמצעות מערכת ממוחשבת ייעודית לכך.

בתשובת המועצה האזורית **הגלבוע** צוין כי קב"ט מוס"ח מבצע תיעוד ובקרה ברישומים ידניים, והמועצה פועלת לניהול בקרה לטיפול בליקויי בטיחות ומעקב אחריהם בטבלה מרכזת עד סוף מרץ 2023, ובד בבד היא תפעל להטמעת כלי ארגוני מקוון לביצוע תיעוד ובקרה בתחום מבדקי הבטיחות ותיקון הליקויים שעלו בהם.

בתשובת עיריית **נתניה** צוין כי העירייה אימצה את המלצת הביקורת, והיא החלה לנהל את המעקב והבקרה אחר דוחות הבטיחות באמצעות מערכת ממוחשבת ייעודית.

מועד עריכת מבדקי הבטיחות

צוות הביקורת בדק את המועד שבו הרשויות המקומיות שנבדקו ערכו את מבדקי הבטיחות לשנת 2022 בבתי"ס, כמפורט בלוח להלן:

לוח 13: **מועד עריכת מבדקי הבטיחות בבתי הספר על ידי הרשויות המקומיות שנבדקו, 2022**

מועד ביצוע מבדק הבטיחות	בית הספר	הרשות המקומית
12.5.22	בי"ס א'	הגלבוע
19.6.22	בי"ס ב'	
7.6.22	בי"ס ג'	טמרה
14.6.22	בי"ס ד'	
11.5.22	בי"ס ה'	
19.7.22	בי"ס ו'	מעלה עירון*
17.7.22	בי"ס ז'	
17.7.22	בי"ס ח'	
20.7.22	בי"ס ט'	

מועד ביצוע מבדק הבטיחות	בית הספר	הרשות המקומית
המבדק אינו נושא תאריך	בי"ס י'	נתניה
31.7.22	בי"ס י"א	
10.7.22	בי"ס י"ב	
15.6.22	בי"ס י"ג	
11.8.22	בי"ס י"ד	
16.6.22	בי"ס ט"ו	
7.3.22	בי"ס ט"ז	קריית אתא
28.3.22	בי"ס י"ז	
7.3.22	בי"ס י"ח	
7.4.22	בי"ס י"ט	שוהם
21.2.22	בי"ס כ'	

על פי נתוני מבדקי הבטיחות השנתיים בין השנים 2019 - 2022 בבתי"ס שנבדקו, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

* המבדקים הועברו לטיפול המועצה באמצע אוגוסט.

מהלוח עולה כי המועצה המקומית **מעלה עירון** ביצעה את מבדקי הבטיחות לשנת 2022 בבתי"ס שבתחומה במהלך חודש יולי. המבדקים הועברו לטיפול על ידי יועץ הבטיחות שערך אותם רק באמצע אוגוסט. עיריית **נתניה** ביצעה את המבדקים במהלך החודשים יוני ויולי, ובאחד מבתי"ס שנבדקו אף באמצע אוגוסט. זאת שלא בהתאם לנוהל של העירייה בנושא "מתן שירותי תחזוקה שוטפת ושיפוצי קיץ במוסדות חינוך", הקובע כי המבדקים יבוצעו במהלך החודשים נובמבר-ינואר⁵³. בשאר הרשויות המקומיות שנבדקו בוצעו המבדקים מוקדם יותר: במועצה האזורית **הגלבוע** בחודש מאי, בעיריית **טמרה** במאי ויוני, בעיריית **קריית אתא** במרץ ובמועצה המקומית **שוהם** בחודשים פברואר ואפריל.

נמצא כי המועצה המקומית **מעלה עירון** ביצעה את מבדקי הבטיחות לשנת 2022 בבתי"ס במועד מאוחר (בחודש יולי), והם הועברו לטיפול רק באמצע אוגוסט, דבר אשר צמצם את הזמן שעמד לרשותה לטפל בליקויי הבטיחות שעלו בהם. בעיריית **נתניה** הם בוצעו במהלך חודשי הקיץ, בניגוד לנוהל של העירייה הקובע שיבוצעו בחודשים נובמבר-ינואר, ובבי"ס י"ד המבדק בוצע באמצע אוגוסט, דבר שצמצם משמעותית את פרק הזמן לתיקון הליקויים לקראת פתיחת שנת הלימודים.

על המועצה המקומית **מעלה עירון** ועיריית **נתניה** לבצע את מבדקי הבטיחות בבתי"ס שבתחומן מוקדם יותר במהלך השנה, כדי שיהיה להן די זמן לטפל בכל ליקויי הבטיחות שיימצאו ולהסדירם.

בתשובת עיריית **נתניה** צוין כי היא העבירה את המלצת משרד מבקר המדינה לידיעת אגף אחזקות כדי לתקן את הליקויים עד לפתיחת שנת הלימודים.

משרד מבקר המדינה ממליץ לרשויות המקומיות שנבדקו לבצע את מבדקי הבטיחות מוקדם ככל שניתן לפני פגרת הקיץ בבתי"ס, כדי שיהיה ביכולתן לבצע את פעולות התיקון והשיפוץ בחודשי הקיץ בלי לפגוע בשגרת הלימודים, ולהספיק לדווח במועד למשרד החינוך על הסרת הליקויים וקבלת אישור מוכנות בתי"ס, כאמור עד ל-15 באוגוסט.

עורכי מבדקי הבטיחות

קב"ט מוס"ח⁵⁴ נדרש לעבור במסגרת ההכשרה שלו שני קורסים: קורס מנב"טים (מנהלי ביטחון) וקורס בסיסי של מנהלי בטיחות בן 200 שעות. במסגרת קורס מנהלי בטיחות, מכשירים את קב"ט מוס"ח לערוך גם את מבדקי הבטיחות בבתי"ס. ביצוע מבדקי הבטיחות בידי קב"ט מוס"ח, שהוא עובד הרשות המקומית, יש בו כדי להביא לחיסכון כספי לרשות, בהיעדר הצורך לפנות בעניין לעורכי מבדקים חיצוניים.

הביקורת העלתה כי רק בעיריית **טמרה** קב"ט מוס"ח ערך בעצמו את מבדקי הבטיחות בבתי"ס ברשות. חמש הרשויות הנותרות - המועצה האזורית **הגלבוץ**, המועצות המקומיות **מעלה עירון** ו**שוהם** ועיריות **נתניה** ו**קריית אתא** - מבצעות את מבדקי הבטיחות באמצעות עורכי מבדקים חיצוניים, אף שקב"טי מוס"ח בהן עברו את ההכשרה לביצוע מבדקי בטיחות במסגרת קורס מנהלי בטיחות.

בתשובת המועצה האזורית **הגלבוץ** צוין כי לאור ריבוי מסגרות החינוך במועצה והפיזור הגיאוגרפי שלהם, וכך משימות נוספות המוטלות על קב"ט מוס"ח, היא נעזרת בעורכי מבדקים חיצוניים, וזאת בתיאום מול קב"ט מוס"ח. המועצה הוסיפה כי במבדקים הבאים ייעשה תכנון מקדמי, לחלוקת המבדקים באופן מותאם בין קב"ט מוס"ח לבודקים חיצוניים.

אישורי בדיקות תקופתיות

במסגרת ניהול הבטיחות במוסדות החינוך, על הרשות המקומית לערוך בדיקות תקופתיות של מתקנים שונים במוסדות החינוך ולקבל אישורים על תקינותם, זאת באמצעות בעלי מקצוע מתאימים או בודקי מעבדה מוסמכים (להלן - אישורי בדיקות תקופתיות). האישורים הנחוצים נוגעים למתקנים ולנושאים אלו⁵⁵: **יציבות ותקינות של מבנים, סככות, עמודי תאורה, תקרות תלויות ומנשאים תלויים למזגנים** - בידי מהנדס או הנדסאי מבנים, אחת לחמש שנים; **סידורי בטיחות בתחנות הסעה ובמסופים להסעות** - בידי מהנדס תנועה, בהקמה

54 או הממונה על הבטיחות ברשות המקומית, אם את התפקיד ממלא עובד אחר ברשות.

55 אגף בטיחות ארצי במשרד החינוך, "רשימת הבקרה".

ולאחר שינוי; **אישורי מעבדה והתאמה לתקן על תקינות מתקני המשחקים ומתקני הכושר בשטחי חוץ, וילונות החלוקה באולמות ומתקני הסל והספורט במגרשים ובאולמות** - בידי מעבדות מוסמכות בהתאם לסוג הבדיקה, מדי שנה; **תקינות מוצגים**⁵⁶ - בידי הנדסאי מבנים⁵⁷, בהקמה ולפי הצורך; **חשמל** כולל מערכת החשמל וציוד ומכשירי חשמל - בידי חשמלאי בודק או חשמלאי מוסמך, אחת לחמש שנים ומדי שנה (בהתאמה); **תקינות מערכת גז** - בידי טכנאי גז סוג 58², אחת לחמש שנים; **תקינות ציוד וכלים טעוני בדיקה, כגון מעליות** - בידי בודק מוסמך, בתדירות לפי סוג הכלי; **אישור שהקרונה האלקטרומגנטית והשדות המגנטיים והחשמליים הם בתחום המותר** - בידי בודק ובעל ציוד המוסמך מטעם המשרד להגנת הסביבה, בהקמה ואם יש שינוי; **יציבות עצים וענפים** - בידי אגרונום או גוזם עצים מוסמך, מדי שנה; **מוכנות ותקינות ציוד כיבוי האש** - בידי חברה המאושרת לביקורת ותחזוקה לציוד זה, מדי שנה; **קיום מנדף**⁵⁹ **במעבדה** - בידי מעבדות מוסמכות, מדי שנה.

נמצא כי עיריית **טמרה** לא ערכה בבתי"ס העל-יסודיים שבתחומה את מלוא הבדיקות הנדרשות: לא התקבל אישור על ידי מהנדס מבנים ליציבות ולתקינות של מבנים, סככות, עמודי תאורה, תקרות תלויות ומנשאים תלויים למזגנים. נוסף על כך, בשניים מארבעת בתי"ס שנבדקו בעיר לא נבדקו המנדפים במעבדות. עוד נמצא כי לא נערכו בדיקות של מערכת החשמל, של הציוד ומכשירי החשמל ושל הציוד לכיבוי אש על ידי העירייה בתדירות הנדרשת, ולכן אין אישורים בתוקף בגינם בשלושה מארבעת בתי"ס שנבדקו בעיר.

קב"ט מוס"ח של עיריית טמרה פנה באפריל 2022 למנכ"ל העירייה, למהנדסת העירייה ולממלא מקום מנהל מחלקת החינוך, וביקש את מעורבותם לטיפול בפערי הבטיחות שטרם טופלו, ובכללם אישורי החובה הנדרשים במוסדות החינוך. בישיבה שהתקיימה בעירייה ביולי 2022 במסגרת ההיערכות לקראת פתיחת שנת הלימודים התשפ"ג בנושאי בטיחות, הועלה גם הצורך בעריכת בדיקות תקופתיות וקבלת אישורי תקינות בתחומים שונים, ובכלל זה בדיקות של יציבות מבנים, סככות, עמודי תאורה, מנשאי מזגנים ותקרות תלויות, וכן בדיקות של עצים ושל מערכת החשמל וציוד החשמל. אך הבדיקות דורגו על ידי העירייה בסדר עדיפות נמוך לביצוע, והעירייה לא העמידה תקציב לביצוען.

נמצא כי המועצה המקומית **מעלה עירון** לא דאגה לביצוע אף אחת מהבדיקות התקופתיות הנדרשות בבתי"ס שבתחומה, וכפועל יוצא, לא התקבלו האישורים הנדרשים מאותם גורמי מקצוע כנדרש.

עיריית **קריית אתא** לא הקפידה על ביצוע מלוא הבדיקות התקופתיות הנדרשות: בבי"ס י"ז לא בוצעה בדיקה של מערכת החשמל; בבתי"ס ט"ז ו-י"ז לא בוצעה בדיקה של ציוד החשמל ומכשירי החשמל, ובבי"ס י"ח בדיקה של ציוד החשמל ומכשירי החשמל בוצעה לאחרונה בשנת 2019 אף שיש לעשותה מדי שנה בשנה.

56 דברים המוצגים לראווה בביה"ס, כגון פסלים, עבודות אומנות, יצירות של תלמידים.

57 במוצג המשלב חשמל נדרש אישור בודק חשמל.

58 טכנאי גז סוג 2 רשאי לטפל במערכות גז בלחץ גבוה של עד 10 טון גפ"מ (גז פחמימני מעובה).

59 מנדף הוא מתקן אוורור המגן על השהים בסביבתו מחשיפה לחומרים מסוכנים, בעיקר חומרים נדיפים.

יוצא אפוא כי שלוש מהרשויות המקומיות - עיריית **טמרה וקריית אתא** והמועצה המקומית **מעלה עירון** - לא הקפידו על עריכת מלוא הבדיקות התקופתיות הנדרשות לקבלת האישורים מגורמי המקצוע, כמו אישור מהנדס / הנדסאי מבנים, חשמלאי, אגרונום, ובתדירות הנדרשת למבנים ולמתקנים במוסדות החינוך שבתחומן. במועצה האזורית **הגלבע**, בעיריית **נתניה** ובמועצה המקומית **שוהם** הבדיקות התקופתיות נערכו כסדרן.

על המועצה המקומית **מעלה עירון** לפעול לאלתר לעריכת מלוא הבדיקות התקופתיות בבתי"ס העל-יסודיים שבתחומה ולדאוג לקבלת האישורים מגורמי המקצוע כנדרש. על עיריית **טמרה וקריית אתא** להשלים את הבדיקות הנדרשות ולהקפיד על ביצוען בתדירות הנדרשת.

בתשובת עיריית **טמרה** צוין כי הנהלת העירייה תדרוש ממהנדסת העירייה לפעול באופן מיידי להמצאת אישורי הבדיקות התקופתיות החסרים.

ליקויי בטיחות בתחום החשמל

הביקורת העלתה כי בשתיים מהרשויות המקומיות שנבדקו, **טמרה ומעלה עירון**, יש ליקויי בטיחות משמעותיים נמשכים בחיבור לחשמל. ליקויים אלה לא טופלו ולא הוסדרו במשך תקופה ממושכת, וזאת על אף הסכנה הנשקפת מהם לתלמידים ולכל הבאים בשערי המוסד החינוכי.

1. בית ספר ה' בטמרה: נמצא חיבור חשמל חשוף בכניסה בין שני אגפים של ביה"ס, המאפשר חדירת גשם לתוך קופסת חיבורים של כבלי חשמל, דבר שיש בו סיכון חמור לקצר ולשריפה.

ליקוי זה הועלה במבדק הבטיחות שביצע קב"ט מוס"ח בביה"ס במרץ 2021. בנובמבר אותה שנה פנה קב"ט מוס"ח למהנדסת העירייה בנוגע למפגעי בטיחות במוסדות החינוך בעיר וביקש את מעורבותה לפתרון סוגיית מפגעי הבטיחות שעדיין לא נפתרו ואין ביכולת מחלקת האחזקה לטפל בהם. בפנייתו הוא התייחס למפגע החשמל האמור בבי"ס ה', וציין כי אחרי שיפוץ שנעשה בביה"ס העבודות לא הושלמו, ונשארו כבלי חשמל המעבירים חשמל בין שני האגפים של ביה"ס כשהם חשופים וללא מובילים, ובגלל השיפוע שלהם הם מעבירים מי גשם לקופסת החיבורים. ליקוי זה צוין שוב במבדק בטיחות שבוצע במאי 2022. בשני מבדקי הבטיחות הליקוי הוגדר בקדימות 1, המחייבת את הסרתו המיידית, אך העירייה לא טיפלה בו.

בסיוור שקיים צוות הביקורת בביה"ס ביוני 2022 נמצא כי אותם כבלי חשמל הונחו ללא מובילים, וכי על חוטי החשמל בתוך קופסת החיבורים הופיעו סימני חלודה, דבר המצביע על כניסת מי גשמים לתוך הקופסה. בדצמבר 2022 מסרה העירייה כי חשמלאי מטעמה טיפל בכבלי החשמל וכיסה אותם, כך שכיום הם לא מעבירים יותר מי גשם לקופסת החיבורים.

תמונות 36 - 37: חיבור חשמל בבי"ס ה'

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-27.6.22.

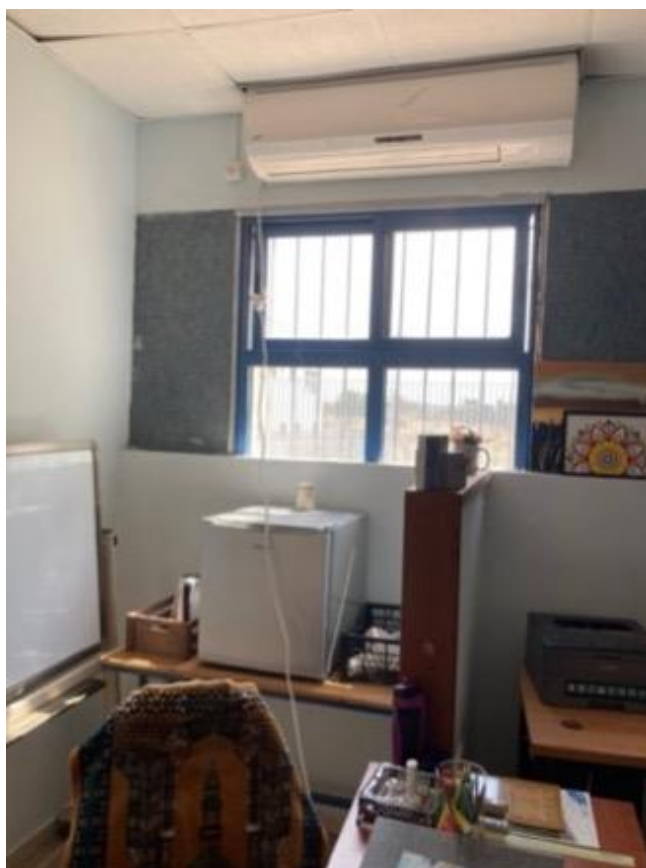
משרד מבקר המדינה מעיר לעיריית **טמרה** כי היה עליה לטפל במובילים ובקופסת החיבורים של החשמל בבי"ס ה' מייד עם הופעת הליקוי ולא להמתין תקופה ממושכת של יותר משנה, דבר שחשף את התלמידים וכלל באי המוסד החינוכי לסכנה ממשית.

2. בית ספר י' במעלה עירון: נמצא כי בשלוש כיתות לא היה חשמל בשקעים במשך שלושה חודשים. כפתרון זמני, החשמל הועבר מחדרים סמוכים בצורה מסוכנת, באמצעות כבל מאריך שנמתח על הרצפה.

בסיור שערך צוות הביקורת בביה"ס ביוני 2022 נמצא כי הליקוי עדיין לא טופל. מנהל ביה"ס מסר לצוות הביקורת כי לאחר פניות רבות למועצה, החשמל בחדרים סודר באוגוסט 2022.

תמונה 38: שימוש בכבל מאריך בבי"ס י'

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-22.6.22.

היעדר טיפול בליקוי חשמל מרכזי בשלושה חדרי לימוד בבי"ס י' במשך כמה חודשים, והותרת התלמידים ללמוד בכיתה ובה פתרונות חשמל מאולתרים, מהווים מפגע בטיחותי מתמשך, החושף אותם לסיכון ממשי של התחשמלות. על המועצה המקומית **מעלה עירון** לתקן באופן מיידי תקלות בטיחות חמורות מעין אלו.

דרכי גישה לבתי הספר

בהתאם להנחיות משרד החינוך, דרכי הגישה הרגליות לביה"ס צריכות לאפשר מעבר בטוח וללא סיכונים⁶⁰.

60 רשימת הבקרה, סעיף 2.3.

הביקורת העלתה כי בשתיים מהרשויות המקומיות שנבדקו, **טמרה ומעלה עירון**, יש בתי"ס שדרכי הגישה אליהם אינן בטוחות, והן צמודות למדרון שעלולות ליפול ממנו אבנים ולסכן את העוברים בהן.

עיריית טמרה

בית ספר ג': נמצא כי דרך הגישה לביה"ס מהצד המזרחי צמודה למדרון שנופלות ממנו אבנים.

מפגע זה צוין במבדק בטיחות שנערך בביה"ס ביוני 2021 והוגדר בקדימות 1, המחייבת את הסרתו המיידית. קב"ט מוס"ח התריע בנובמבר 2021 לפני מהנדסת העירייה כי מעבר התלמידים מהצד המזרחי לביה"ס צמוד למדרון אשר תמיד נופלות ממנו אבנים. אומנם המעבר נסגר עד שיימצא פתרון הנדסי, אך בפועל התלמידים המשיכו לעבור דרכו. עוד צוין כי העירייה הציעה לבנות רשת למניעת נפילת האבנים, אך בפועל לא נעשה דבר. בפנייה נוספת מאפריל 2022 חזר קב"ט מוס"ח והתריע בעניין.

יצוין עוד כי מפגע זה עלה בדיון שערכה העירייה ביולי 2022 במסגרת ההיערכות לפתיחת שנת הלימודים התשפ"ג בנושאי בטיחות, אך הוא דורג בסדר עדיפות נמוך לביצוע, והעירייה לא העמידה תקציב להסדרתו.

בית ספר ד': נמצא כי דרך הגישה אל ביה"ס עוברת על כביש ראשי ובמדרון תלול, ללא מאחזי יד, ללא מדרכה להולכי רגל וללא מחסומים המונעים פגיעת רכבים. העלייה התלולה לביה"ס עלולה להביא למעידה ולפגיעה מרכבים.

בסיור שקיים צוות הביקורת בביה"ס ביוני 2022 נמצא כי העירייה לא הסדירה את דרך הגישה, לא הוקמה מדרכה ולא הותקנו מאחזי יד, פרט להתקנת גדר הפרדה סמוך לשער ביה"ס. בדצמבר 2022 מסר קב"ט מוס"ח לצוות הביקורת כי הותקנה גדר הפרדה בעקבות מבדק הבטיחות שביצע, וכי שאר דרך הגישה עדיין ללא מדרכה, וממילא לא ניתן להתקין בה מאחזי יד או מחסום.

על עיריית **טמרה** להסדיר את דרכי הגישה לבתיה"ס ג' ו-ד' ולטפל במפגעי הבטיחות הנובעים מכך כי הם עלולים לסכן את שלום התלמידים ואת שלומם של שאר המשתמשים בדרכי הגישה.

בתשובת עיריית **טמרה** צוין כי הנהלת העירייה תדאג לטפל בדרכי הגישה בשני בתיה"ס שצוינו.

המועצה המקומית מעלה עירון

בית ספר ז': בניין בתיה"ס ז'-ח' הוא בן חמש קומות. שלוש הראשונות משמשות את ביה"ס התיכון (בי"ס ח'), ושתי הקומות העליונות את חטיבת הביניים (בי"ס ז'), שמובילות אליה 85 מדרגות מתחתית הבניין. בשנים 2019 - 2020 נסללה דרך גישה נפרדת בצד בניין בתיה"ס, המאפשרת כניסה לחטיבת הביניים מחלקו העליון של הבניין.

נמצא כי דרך הגישה היא כביש ומדרכה, וגדר אבן בגובה של כ-1 - 2 מטרים מפרידה בינם לבין מדרון תלול, שממנו יש סכנה להתדרדרות של אבנים.

בסיום שקיים צוות הביקורת בבי"ס ז' ביוני 2022 נמצא כי המועצה לא טיפלה בהסדרת דרך הגישה, והמפגע של סכנת התדרדרות אבנים עדיין קיים, דבר העלול לסכן את באי מוסד החינוך ואת יתר המשתמשים בדרך. מהנדס המועצה מסר לצוות הביקורת באוגוסט 2022 כי לא ניתן להגביה את גדר ההפרדה מכיוון שהיא תוכננה לגובה הזה.

תמונות 39 - 40: דרך הגישה לבי"ס ז'

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-14.6.22.

אי-הסדרת המפגע הבטיחותי בדרך הגישה לבי"ס ז' מסכנת את התלמידים ואת שאר המשתמשים בדרך. על המועצה המקומית **מעלה עירון** לפעול למציאת פתרון ולהסרת המפגע.

חנייה בחצר בית הספר

הביקורת העלתה כי בבי"ס ח' **במעלה עירון** חלק מחצר ביה"ס משמש מגרש חנייה למורים ולמבקרים, וכך נוצר מפגע בטיחותי הנמשך זה שנים. מדובר בשטח שבין שער הכניסה לביה"ס ובין הכניסה לבניין עצמו, והוא משמש מעבר לתלמידים.

תמונות 41 - 42: חנייה בחצר ביה"ס ח'

התמונות צולמו על ידי צוות הביקורת ב-14.6.22 וב-22.6.22.

באוקטובר 2017 פנה מנהל ביה"ס ח' לראש המועצה בבקשה להסדיר באופן מיידי את העניין, בציינו כי דבר לא התקדם מאז הישיבה שנערכה בתחילת שנת הלימודים ובה סוכם שבתוך שבוע יוקם מסלול מעבר והליכה המופרד מאזור החנייה בחצר וישמש למעבר התלמידים. הבדיקה העלתה כי פנייה זו לא טופלה והמפגע לא הוסר.

במאי 2018 נפגש מנהל מחלקת החינוך במועצה עם ממונה הבטיחות המחוזי של משרד החינוך, והעלה לפניו את סוגיית החנייה בחצר ביה"ס כאחד משני פערי הבטיחות המרכזיים ביישוב. ממונה הבטיחות המחוזי של משרד החינוך ניסה לסייע למועצה במשך יותר מארבע שנים לפתור את הבעיה, ערך ביקורים במקום וקיים סדרת פגישות עם נציגים של המועצה, אך ללא הועיל.

נמצא כי עד מועד סיום הביקורת בנובמבר 2022 המורים ממשיכים לחנות בחצר ביה"ס, תוך סיכון התלמידים והצוות.

על המועצה המקומית **מעלה עירון** למצוא פתרון לחניית המורים בחצר ביה"ס כדי לא לסכן את שלום התלמידים ואת כלל באי המוסד החינוכי. על משרד החינוך וממונה הבטיחות המחוזי לפעול בשיתוף המועצה למציאת פתרון ולהסרת המפגע הבטיחותי המתמשך.

בתשובת משרד החינוך נמסר כי הסדרת נושא החנייה שלא בתחום ביה"ס היא באחריות הרשות המקומית. מחוז חיפה של המשרד יבדוק מצב זה וינחה בהתאם.

ליקויי בטיחות במעבדות

הנחיות משרד החינוך להבטחת הבטיחות במעבדות⁶¹ מפרטות את כללי הבטיחות וההנחיות ללמידה ולעבודה במעבדות. בהתאם להנחיות, הרשות המקומית אחראית לתקינות מבנה המעבדות, חדרי המעבדה, חדר ההכנה וחדרי האחסנה במוסדות החינוך⁶², וכן לתחזוקה השוטפת שלהם ולבטיחות השוהים בהם. בהנחיות נקבע כי "יועץ הבטיחות הוא הסמכות המכוונת המקצועית מההיבט ההנדסי והבטיחותי של מבנה המעבדה ושל ציודה, ועל הטיפול בחומרים כימיים בהיבטים של אחסון, טיפול ופינוי פסולת כימית וביולוגית"⁶³. במסגרת מבדקי הבטיחות השנתיים שהרשות עורכת בבתי"ס, עליה לערוך גם ביקורת בטיחות במעבדות. הביקורת כוללת בדיקה של מבנה המעבדות, חדרי המעבדה, חדר ההכנה וחדרי האחסון, וכן את האחסון, הרישום והתיג של הציוד ושל החומרים. לקראת פתיחת שנת הלימודים יש לבדוק את הסדר והניקיון במעבדה ואת תחזוקת הציוד, כגון ציוד העזרה הראשונה, המנדף ומשטף העיניים, בחדרי המעבדה ובחדרי האחסון.

ברשימת הבקרה פורטו 14 פרמטרים שעל עורכי מבדקי הבטיחות השנתיים לבדוק במעבדות. באותה רשימה צוינה בדיקה אשר לפיה "כימיקלים יאוחסנו במחסן נפרד, בארונות מתאימים לקבוצת סיכון של חומרים זהה".

ממוני בטיחות מחוזות חיפה ומרכז במשרד החינוך מסרו לצוות הביקורת כי הבדיקה שעורכות הרשויות המקומיות במעבדות במסגרת מבדקי הבטיחות השנתיים במוסדות החינוך היא בדיקה ויזואלית כללית של התנאים הבסיסיים, ולא בדיקה מקצועית באמצעות מומחה. בהקשר זה יצוין עוד כי לעורכי מבדקי הבטיחות השנתיים אין מומחיות בתחום החומרים המסוכנים, ולכן בפועל לא קיימת התייחסות בעת ביצוע המבדקים לזוהותם של אותם כימיקלים וחומרים מסוכנים המפורטים ברשימת הבקרה ועלולים להתלקח. זאת אף שהנחיות משרד החינוך האמורות מטילות עליהם אחריות לוודא במסגרת המבדק, בין היתר, את אחסונם הנפרד של חומרים מסוכנים.

מנהל אגף בטיחות סביבתית במשרד החינוך מסר לצוות הביקורת כי המשרד מודע להיעדר המומחיות של עורכי מבדקי הבטיחות מטעם הרשות המקומית בתחום החומרים המסוכנים, וכי עליהם למלא אחר הנחיות המשרד באמצעות פנייה לגורם מומחה.

עלה כי קיים פער בין בדיקת הבטיחות הנערכת במעבדות בבתי"ס במסגרת מבדקי הבטיחות השנתיים לבין הצורך בבדיקה מעמיקה בנוגע לסיכון הכרוך בעבודה בחומרים מסוכנים, העלולים להתלקח ולסכן חיי אדם, כפי שנקבע בהנחיות של משרד החינוך.

ממשרד החינוך נמסר לצוות הביקורת כי מטעם המשרד פועלים רק שני יועצי בטיחות המומחים למעבדות.

61 הוראת קבע 0113, "הבטחת הבטיחות במעבדות" (מרץ 2015).

62 סעיף 1.4.

63 סעיף 1.5.7 להנחיות. לצורך הנחיות משרד החינוך האמורות, יועץ הבטיחות מטעם הרשות או הבעלות הוא מנהל בטיחות מוסדות החינוך ברשות המקומית או עורך מבדקי הבטיחות במוסדות החינוך.

על משרד החינוך להנחות את הרשויות המקומיות לערוך את מבדקי הבטיחות בהתאם להנחיותיו, כך שהם יתייחסו בין היתר לנושא הבטיחות של המעבדות והחומרים המסוכנים המאוחסנים בהן, וזאת נוכח הרגישות של חומרים מסוימים והסיכון הרב הכרוך בעבודה במעבדות. משרד מבקר המדינה ממליץ למשרד החינוך לפעול להסמכת יועצי בטיחות למעבדות, בעלי ידע מקצועי בחומרים מסוכנים, אשר יוכלו לפעול כבודקי בטיחות במוסדות החינוך מטעם הרשויות המקומיות.

הבדיקה העלתה כי במבדקי הבטיחות שביצעו הרשויות המקומיות ויועצי בטיחות מטעם משרד החינוך בשנים 2019 - 2022 בחמש מהרשויות שנבדקו - **טמרה, מעלה עירון, נתניה, קריית אתא ושוהם**, הועלו ליקויי בטיחות במעבדות. במבדקי הבטיחות של אותן שנים שערכה המועצה האזורית **הגלבוץ** בבי"ס א' לא צוינו ליקויי בטיחות במעבדות. עוד הועלה כי בשתיים מהרשויות המקומיות שנבדקו, **טמרה ומעלה עירון**, חלק מהמעבדות בבתי"ס שנבדקו היו סגורות במשך תקופה ארוכה עקב ליקויי בטיחות שנמצאו בהן. להלן פירוט:

עיריית טמרה

בית ספר ב': מעבדת הכימיה בביה"ס סגורה⁶⁴ בעקבות בדיקת בטיחות שערך בה יועץ מומחה מטעם משרד החינוך בדצמבר 2019 ומצא ליקויי בטיחות רבים, חלקם חמורים ומסכני חיים שסווגו בקדימות 0. מדובר בהימצאות של חומרים האסורים בשימוש: כספית, אשלגן וכרומאטים ואריות של חומרים ישנים, אשר המומחה דרש לפנותם מהמעבדה באופן בהול.

נוכח הממצאים המליץ היועץ המומחה מטעם משרד החינוך על הפסקת כל הפעילות במעבדה עד לפינוי כל החומרים המסוכנים וטיפול בכל הליקויים שנכללו בדוח הבדיקה. נמצא כי המעבדה נסגרה בפועל בספטמבר 2020. בקיץ 2022 נערכו בה שיפוצים ותיקון ליקויים, ובאוקטובר אותה שנה ערך היועץ המומחה מטעם משרד החינוך ביקורת במעבדה. מנהל ביה"ס מסר לצוות הביקורת כי הוא ממתין לקבלת אישור לפתיחת המעבדה מחדש.

בית ספר ה': מעבדת הכימיה הייתה סגורה במשך כשנה וחצי. במבדק בטיחות שערך משרד החינוך בביה"ס בספטמבר 2019, ובמסגרתו נבדקה גם המעבדה, נמצא כי המעבדה אינה מנוהלת כנדרש. כן היו בה ליקויי בטיחות שונים: הכימיקלים לא אוחסנו בארונות ייעודיים אלא הונחו בערימה, לא היה רישום של כמויות חומרים, המנדף לא נבדק מעל לשנה, לא היה סדר בחדר ההכנה ולא היו אמצעי הגנה ועזרה ראשונה. עורך המבדק המליץ להזמין את יועץ הבטיחות המומחה למעבדות מטעם משרד החינוך לבדיקת המעבדה. היועץ המומחה מטעם משרד החינוך בדק את המעבדה באפריל 2021 ומצא בה ליקויי בטיחות רבים, חלקם חמורים בקדימות 0. היועץ ציין כי המעבדה במצב מוזנח, לא-נקי ולא-מסודר ובמצב בטיחותי גרוע ביותר, המסכן את העובדים והתלמידים הנמצאים בה, והורה על סגירתה עד לתיקון כל הליקויים. מנהל ביה"ס מסר לצוות הביקורת כי המעבדה שופצה, כל הליקויים שהיו תוקנו והיא נפתחה מחדש.

64 המעבדות מצויות במבנה אשכול פיס הסמוך לביה"ס.

המועצה המקומית מעלה עירון

בית ספר ו': מעבדת המדעים סגורה זה כשנתיים בעקבות מבדק בטיחות שערך משרד החינוך בביה"ס בפברואר 2020, ובו נמצאו ליקויי בטיחות שונים במעבדה: אחסון החומרים אינו על פי ההוראות, החומרים הכימיים בארון מטפטים ואינם מוצבים בתוך מאצרות מפלסטיק ואין מנדף תקין. מנהל ביה"ס מסר לצוות הביקורת ביוני 2022 כי המעבדה לא תוקנה בשל היעדר תקציב של המועצה.

בית ספר ח': נמצא כי מעבדת הפיזיקה בביה"ס סגורה זה כשנה בשל מזילת מים מהחצר שמעליה לתוך חדר המעבדה, תוך חשש לגרימת נזקים למתקנים האלקטרוניים והחשמליים המוצבים במעבדה ואף להתחשמלות. ביולי 2021 התריע מנהל ביה"ס על המפגע לפני מנהל מחלקת החינוך במועצה, ובסיוור שערך צוות הביקורת במקום ביוני 2022 נמצא כי המפגע טרם הוסדר.

בית ספר י': שלוש המעבדות בביה"ס (כימיה, פיזיקה וביולוגיה) לא פעלו במשך כשנה וחצי בעקבות בדיקת בטיחות שערך בהן יועץ מומחה למעבדות מטעם משרד החינוך. בבדיקה נמצאו ליקויים רבים, והיועץ הנחה לסגור את המעבדות בצורה מיידית ולאסור את השימוש בהן עד שיומצאו כל האישורים הנדרשים לטיפול בכל הליקויים. בפברואר 2021 הוציאה לבורנסית ביה"ס מכתב תזכורת בדבר הצורך לטפל בליקויים, כדי שהמעבדות יוכלו לחזור לפעילות באופן בטוח ובטיחותי. בנובמבר 2021 פנה מנהל ביה"ס למנהל מחלקת החינוך במועצה וביקש את טיפולו הדחוף בתיקון הליקויים במעבדות שטרם טופלו עד אותו מועד, והתריע כי סגירת המעבדות אינה מאפשרת לתלמידים לערוך ניסויים ותמנע מהם לגשת לבחינות הבגרות במקצועות הכימיה והביולוגיה. במרץ 2022 נתן משרד החינוך למנהל ביה"ס אישור זמני מותנה לפתיחת המעבדות⁶⁵. בספטמבר 2022 פנה מנהל ביה"ס למנהל מחלקת החינוך בעניין הצורך הדחוף בטיפול בליקויים שנותרו במעבדות. עד מועד סיום הביקורת טרם הוסדרו הליקויים, ומנהל ביה"ס מסר לצוות הביקורת כי הזמין איש מקצוע לטפל בהם.

יוצא אפוא כי בעיריית **טמרה**, בשניים מארבעת בתיה"ס שנבדקו, בתיה"ס ב' ו-ה', מעבדות הכימיה נסגרו בספטמבר 2020 ובאפריל 2021 (בהתאמה) עקב ליקויי בטיחות שנמצאו בהן; במעבדה בבי"ס ב' בוצעו שיפוצים ותיקון ליקויים, ועד מועד סיום הביקורת טרם התקבל אישור לפתיחתה מחדש; והמעבדה בבי"ס ה' נפתחה מחדש לאחר תיקון הליקויים. במועצה המקומית **מעלה עירון**, בשלושה מחמשת בתיה"ס שנבדקו יש מעבדות סגורות עקב ליקויי בטיחות שנמצאו בהן: בבי"ס ו' מעבדת מדעים סגורה זה כשנתיים; בבי"ס ח' מעבדת הפיזיקה סגורה זה כשנה; ובבי"ס י' שלוש המעבדות היו סגורות במשך כשנה וחצי.

על עיריית **טמרה** והמועצה המקומית **מעלה עירון** לטפל לאלתר בכל ליקויי הבטיחות במעבדות בתיה"ס העל-יסודיים שבתחומן כדי שניתן יהיה לפתוח אותן לשימוש התלמידים באופן בטוח ובטיחותי.

65 האישור הותנה בטיפול ובהסדרת הליקויים בחדר ההכנה, שבו מאוחסנים החומרים המסוכנים, כמפורט בדוח בקרה חוזרת של בטיחות במעבדה ממרץ 2022.

בתשובת עיריית **טמרה** צוין כי הנהלת העירייה תדאג שמחלקות ההנדסה והחינוך יטפלו באופן מיידי בליקויי הבטיחות במעבדות בתיה"ס כך שיהיה ניתן לפתוח אותן לשימוש התלמידים באופן בטוח ובטיחותי.

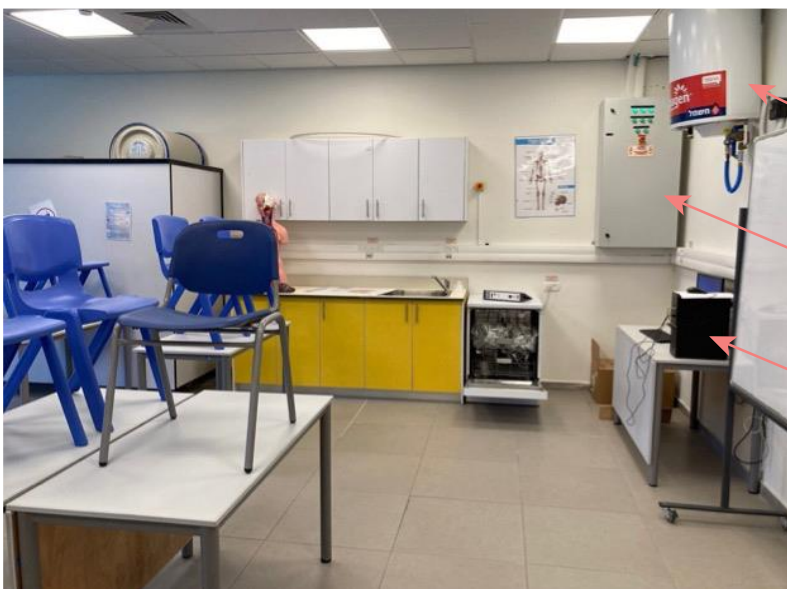
בתשובת המועצה המקומית **מעלה עירון** למשרד מבקר המדינה מפברואר 2023 מסר ראש המועצה "שאנו מקבלים את ממצאי הביקורת המצוינים בטיטת הדוח ונעשה את מירב המאמצים על מנת להביא לתיקון הליקויים ברוח ההמלצות של הביקורת".

עיריית נתניה

בית ספר י"א: במבדק הבטיחות שערכה העירייה בשנת 2020 נמצא כי במעבדות ובחדר ההכנה חסרה מקלחת ועמדה לשטיפת עיניים. במבדק של העירייה בשנת 2022 נמצא כי חסרים דלת עמידה לאש, תאורה לא-נפוצה ומזגן בחדר אחסון החומרים, וכי אין מקלחת חירום ושתי דלתות יציאה כנדרש.

בית ספר י"ב: במבדק של משרד החינוך משנת 2019 נמצא כי במעבדה חסר ניקוח לברו ביטחון בודוד המים החמים, והדוד עצמו ממוקם בסמוך ללוח חשמל; חסר אוורור במחסן החומרים המסוכנים; וחסרה עמדת חירום לשטיפת עיניים. במבדק הבטיחות השנתי שערכה העירייה בשנת 2022 נמצא כי דוד המים החמים ופתח שחרור הלחץ עדיין ממוקמים סמוך ללוח חשמל, וכעת גם מעל עמדת המחשב של המורה; בחדר ההכנה חסר אוורור; ויש מקלחת חירום אך היא מעל שקעי חשמל.

תמונה 43: **המעבדה בבית ספר י"ב - דוד המים בסמוך ללוח החשמל**

דוד מים

לוח חשמל

עמדת מחשב

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-17.8.22.

בית ספר י"ד: במבדק בטיחות משנת 2021 נמצא כי חסרה עמדה לשטיפת עיניים.

בית ספר ט"ו: במבדק הבטיחות שערכה העירייה בשנת 2019 נמצא שחסרה עמדה לשטיפת עיניים. במבדק הבטיחות שערכה בשנת 2020 נמצא שאחסון החומרים אינו תקין. כך אף נמצא במבדק של משרד החינוך באותה שנה. עוד נמצא במבדק משרד החינוך כי במחסן הכימיקלים שבמעבדה גוף התאורה אינו עמיד בפני התפוצצות וחסרה עמדת פינוי חומרים כימיים. בסיוור שערך צוות הביקורת בביה"ס באוגוסט 2022 נמצא כי המעבדות עוברות שיפוץ.

עיריית קריית אתא

בית ספר ט"ז: במבדק בפברואר 2022 שערך משרד החינוך וכלל את המעבדה, נמצא כי חדר החומרים במעבדה אינו מאוורר וחסר ארון ציוד לחירום. במאי 2022 פנתה מנהלת ביה"ס למנהלת אגף החינוך בעירייה והתריעה על בעיות בטיחות במעבדה, ובהם תיבות חשמל ממתכת על השולחנות, ארון חשמל מברזל וארבעה כורים שבורים. ליקויים אלה נצפו גם במהלך הסיוור שערך צוות הביקורת בביה"ס ביולי 2022.

תמונה 44: המעבדה בבי"ס ט"ז

התמונה צולמה על ידי צוות הביקורת ב-13.7.22.

המועצה המקומית שוהם

בית ספר י"ט: במבדק הבטיחות שערכה המועצה בשנת 2022 נמצא כי המעבדה לכימיה אינה עומדת בתנאי הבטיחות הנדרשים, ובכללם אי עמידה בתנאים של היציאה מחדר ההכנה ושל תנאי האוורור בו, של אחסון הכימיקלים ושל התאורה במחסן הכימיקלים.

ממצאי הבדיקה מעלים ליקויים רבים במעבדות בתיה"ס העל-יסודיים שנבדקו, וחלקם אף חמורים. בעיריית **נתניה**, בארבעה מחמשת בתיה"ס שנבדקו, בתי"ס י"א, י"ב, י"ד ו-ט"ו, נמצאו ליקויי בטיחות במעבדות: בארבעת בתיה"ס האלו נמצא מחסור בעמדה לשטיפת עיניים; בבי"ס י"א חסרה מקלחת חירום; בבי"ס י"ב מקלחת החירום ממוקמת מעל שקעי חשמל; ובשני בתיה"ס חסר מזגן או אוורור במחסן החומרים המסוכנים. בשניים מבתי"ס, י"א ו-ט"ו, גוף התאורה אינו עמיד בפני התפוצצות; בבי"ס י"א חסרות דלתות יציאה כנדרש; בבי"ס י"ב חסר ניקוז לברז ביטחון בדוד המים והדוד עצמו ממוקם בסמוך ללוח חשמל; ובבי"ס ט"ו אחסון החומרים אינו תקין וחסרה עמדת פינוי חומרים כימיים. **בקריית אתא** באחד משלושת בתיה"ס שנבדקו - בי"ס ט"ז, חדר החומרים המסוכנים במעבדה אינו מאוורר וחסר ארון ציוד לחירום, וכך יש תיבות חשמל ממתכת על השולחנות, ארון חשמל מברזל וארבעה כורים שבורים. ובמועצה מקומית **שוהם**, באחד משני בתיה"ס שנבדקו - בי"ס י"ט, המעבדה לכימיה אינה עומדת בתנאים של היציאה מחדר ההכנה ושל תנאי האוורור בו, בתנאים של אחסון הכימיקלים ושל התאורה במחסן הכימיקלים.

על הרשויות המקומיות **נתניה**, **קריית אתא** ו**שוהם** לטפל לאלתר בכל ליקויי הבטיחות שנמצאו במעבדות כדי להסיר את המפגעים הבטיחותיים העלולים לסכן חיים ולהכשיר את המעבדות לשימוש בטיחותי.

בתשובת עיריית **נתניה** צוין כי העירייה ביצעה מיוזמתה מבדקים בכל המעבדות במוסדות החינוך העל-יסודיים בעיר באמצעות בודק בטיחות מומחה למעבדות, ובעקבות הממצאים היא גיבשה תוכנית עבודה לתיקון הליקויים. בחלק מבתי"ס הליקויים תוקנו, בחלק אחר מבוצעות עבודות במועד מתן התשובה, ובשאר בתיה"ס הליקויים יתוקנו במסגרת שיפוצי הקיץ, על פי סדר העדיפויות שקבע הבודק. מעבדות שהליקויים בהן היו חמורים, היו סגורות עד לתיקון הליקויים.

בתשובת עיריית **קריית אתא** ומנהלת בי"ס ט"ז נמסר כי במסגרת שיפוצי הקיץ של 2023 העירייה תשפץ את מעבדות ביה"ס ואת חדר החומרים. עוד צוין כי תיבות החשמל ממתכת על השולחנות במעבדה אינן בשימוש, וכולן מנותקות מחשמל.

בתשובת המועצה המקומית **שוהם** צוין כי המועצה מעסיקה יועץ בטיחות בבתי"ס, והיא תפעל לטפל בליקויים שצוינו בהקדם.

נוכח הסיכון הרב הכרוך בעבודה במעבדות, משרד מבקר המדינה ממליץ לכל הרשויות המקומיות שנבדקו לבדוק ולמפות, באמצעות בודק בטיחות מומחה למעבדות, את הליקויים בכל המעבדות בבתי"ס העל-יסודיים שבתחומן ולטפל בכל ליקויי הבטיחות שיימצאו.

משרד מבקר המדינה ממליץ למשרד החינוך לחדד את הנחיותיו בנושא השימוש במעבדות לכלל הרשויות המקומיות ומוסדות החינוך בהן, ובנושא הצורך של הרשויות לוודא שכל המעבדות יהיו תקינות בהתאם לכללים.

בתשובת משרד החינוך נמסר כי המשרד עוסק בבקרה ובהדרכה של בתי"ס בתחום המעבדות, וכי במהלך השנה הקרובה הוא יבצע הכשרת לבורנטים ופעולות הדרכה נוספות במסגרת הבקורת בבתי"ס ובניהול הבטיחות במעבדות.

סיכום

במחקרים בין-לאומיים נמצא קשר חיובי בין התחזוקה, איתור מפגעי בטיחות, והטיפול בבתי"ס לבין איכות ההוראה והישגי התלמידים בהם, ועל כן הומלץ להשקיע את הכספים בשיפור מצבם של מבני בתי"ס. לפי ההנחיות שמפרסם משרד החינוך בחוזרי מנכ"ל, על הרשויות המקומיות לדאוג להבטחת תנאים פיזיים נאותים ללימוד ולמשחק במוסדות החינוך שבתחומן. לכן השקעה בתחזוקה מיטבית של מוסדות החינוך, איתור מפגעי בטיחות בתחומם וטיפול בהם, הם תנאי שעל הרשויות המקומיות לקיימו כדי לשמור על שלומם של כל הבאים בשערי המוסדות ולהבטיח סביבה לימודית נאותה, וכך לחתור לשיפור הישגי התלמידים.

במסגרת דוח זה עלו ליקויים בבתי"ס בשש הרשויות המקומיות שנבדקו. חלק מהליקויים מהותיים, הן בתחום התחזוקה והן בתחום הבטיחות. הביקורת העלתה כי במועצה האזורית **הגלבע**, בעיריית **טמרה** ובמועצה המקומית **מעלה עירון** לא היו נהלים כתובים בנושא תחזוקת מוסדות חינוך, המגדירים את חלוקת האחריות לביצוע עבודות התחזוקה בין הרשות המקומית לבין המוסד החינוכי ואת ממשקי העבודה בין יחידות הרשות המקומית שיש להן נגיעה לנושא. עוד נמצא כי בעיריית **טמרה** ובמועצה המקומית **מעלה עירון** אין מוקד לניהול הטיפול בפניות שמגיעות ממנהלי מוסדות החינוך בנושא התחזוקה בהם. כפועל יוצא מכך, הפניות של מוסדות החינוך הנוגעות לליקויים והדרישות לטיפול בתקלות ומפגעים והמענה להם אינם מתועדים או מרוכזים, ולכן אין אפשרות לנהל את הטיפול בהם בצורה יעילה, לרבות מתן מענה הולם לפונה.

בבתי"ס שנבדקו בתחומן של הרשויות המקומיות **טמרה**, **מעלה עירון**, **נתניה** ו**קריית אתא** נמצאו ליקויי תחזוקה כגון ניילות ורטיבות, שירותים מוזנחים ומוגנים לא-תקינים, וכך תקלות בחשמל ובתאורה, מחסור בשטחי הצללה, שולחנות וכיסאות ישנים ומחסור במרחבי למידה. בחמש מהרשויות המקומיות שנבדקו הועלו ליקויי בטיחות חוזרים במבדקים השנתיים שבוצעו בבתי"ס. בעיריות **טמרה**, **נתניה** ו**קריית אתא** ובמועצה המקומית **מעלה עירון** לא הקפידו על עריכת מלוא הבדיקות התקופתיות הנדרשות ובתדירות הנדרשת למבנים ולמתקנים בבתי"ס. בעיריית **טמרה** ובמועצה המקומית **מעלה עירון** יש ליקויי בטיחות משמעותיים ממושכים בחיבור לחשמל, אשר לא טופלו ולא הוסדרו במשך תקופה ארוכה, ויש בתי"ס שדרכי הגישה אליהם אינן בטוחות. ברשויות המקומיות **טמרה**, **מעלה עירון**, **נתניה**, **קריית אתא** ו**שוהם** הועלו ליקויי בטיחות במעבדות. נמצא כי ב**טמרה** וב**מעלה עירון** שבע מהמעבדות בחמישה בתי"ס אף היו סגורות במשך תקופה ארוכה עקב ליקויי בטיחות חמורים.

משרד מבקר המדינה ממליץ לרשויות המקומיות שנבדקו לשפר ולהגביר את פעילותן לתחזוקת מוסדות חינוך ואת טיפולן להסדרת מפגעי הבטיחות למען הבטחת סביבה לימודית מיטבית לתלמידיהן. על הרשויות המקומיות לקבוע נוהלי עבודה המגדירים את יחסי הגומלין וחלוקת האחריות בין הגורמים המעורבים בנושא; לבצע בקרה ומעקב אחר הטיפול בפניות בנושא התחזוקה והבטיחות; לבצע את כל הבדיקות התקופתיות ולדאוג לקבלת כל האישורים בגינן בהתאם להנחיות. על הרשויות המקומיות לפעול לטיפול במפגעים ובליקויי הבטיחות הנמשכים שנמצאו בבתי"ס שבתחומן במערכות החשמל, בדרכי הגישה ובמעבדות ולהסרתם בהקדם.